

РЕОБЕ
"2092"

СКОПАНЧЕСКИ ПРЕГЛЕДЪ

СПИСАНИЕ ЗА ОБЩЕСТВЕНО
СТОПАНСКИ ВЪПРОСИ



ИЗДАВАНО
ОТЪ ТЪРГОВСКО-ИНДУСТРИАЛНАТА
КАМАРА И СТОКОВАТА БОРСА
ВЪ
ВАРНА.

УРЕЖДА СЪ ОТЪ РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ
ПРИ СЪТРУДНИЧЕСТВОТО НА:

Ангеловъ, Д-ръ Сим., професоръ; Боевъ, Б., професоръ; Буровъ, Ат. Д., бившъ министъръ;
Ганевъ, Вен., професоръ; Ганевъ, Д-ръ Сп., началникъ на Бюрото за финансови изучвания въ
Българската нар. банка; Данаиловъ, Г. Т., професоръ; Ивановъ, Дончо, секретаръ на Русенската
търговско-индустриална камара; Иширновъ, Ат., професоръ; Каблешновъ, Ат. С., управителъ
Кооперативната банка; Кънчевъ, Д-ръ инж. В., главенъ инспекторъ на индустрията; Ляпчевъ, А.,
бившъ министъръ; Мишайновъ, Дим., професоръ; Поповъ, Кирилъ Г., главенъ директоръ на
Статистиката; Санаровъ, Д-ръ Н., публицистъ; Списаревски, Д-ръ Н. Д., публицистъ; Стояновъ,
П., професоръ; Табановъ, Д-ръ С., чиновникъ въ Министерството на външнитъ работи; Тодоровъ,
П., публицистъ; Фаденхехтъ, Д-ръ И. професоръ; Хинновъ, Х. С., инспекторъ въ Кооперативната
банка; Цанновъ, А., професоръ; Януловъ, Илия, публицистъ и др.

На господата, които бѣха така любезни да се отзоватъ като сътрудници на списанието, бюрото на камарата счита за свой приятенъ дългъ да изкаже благодарността си.

СЪДЪРЖАНИЕ.

I. Статии.	Стр.
1. * * * Нашата задача	1
2. Ц. Калянджиевъ, Една належаща нужда въ професионалното ни образование	2
3. Д-ръ Ив. Каросеровъ, Желѣзопътната сточна тарифа спрямо Бургазъ и Варна	6
4. Б. Сакъзовъ, Англо-германската конкуренция	11
II. Стопански обзоръ.	
А. Вътрѣшенъ: забраната на износа; закона за мораториума; обществена криза; повишаване лихвата; стопанска угриженост	13
Изъ дѣйността на Варненската стокова борса	16
Б. Външенъ: Стопанска хроника на войната. Франция, Австро-Унгария, Германия, Турция	17
III. Консулски рапорти.	
Цариградъ: Търговски курсове въ „Робертъ колежъ“	23
Одеса: Приходитъ и разходитъ на Русия отъ 1 януарий до 1 априлъ 1914 год.. Нарастване на капиталитъ въ Русия. Свѣдения за одеския пазаръ прѣди войната	24
IV. Книжнина.	
Т. А. Кумановъ: „Търговско счетоводство“ отъ Ст. Бочевъ	27
Ив. Д. „Водното дѣло, състоянието му въ нѣкои западноевропейски държави и какъ да се уреди то у насъ“ отъ инж. † П. Киселковъ	27
Ив. К., „Упътвания по мѣрkitъ и теглитъ“ отъ Т. Станковъ	28
Ив. К., „Упътвания за дѣловодството, книговодството и смѣтководството на билетобагажната и колетната служби по б. д. желѣзници“ отъ Илия Иваницовъ	28
Ив. К., „Статистика за движението и развитието на телеграфопощенската и телефонна служба въ България прѣзъ 1912 год.“	28
Разни списания	29
V. Малкъ бѣлѣжникъ.	
Изъ дѣйността на камарата: I. Свѣдения относно безработицата. II. По забраната на износа. III. Възстановяване параходнитъ рейси съ Цариградъ. IV. По мораториума. V. Относно повишаване лихвата	29
Пристанищни постройки	30
Урегулиране цѣнитъ на суровитъ обушарски материали; по износа на кашкавала и сиренето; по вноса отъ Турция	30
Търгове, регистрировани фирми, несъстоятелности	32

Редакционенъ комитетъ:

Екимовъ, Д-ръ Ив., подпрѣдседателъ Т. и. камара;
 Калянджиевъ, Ц., директоръ Търговското училище;
 Каракашевъ, Т., директоръ Б. т. параходно дружество;
 Каросеровъ, Д-ръ Ив., секретаръ Т. и. камара.

ЕКОНОМИЧЕСКИ ПРЕГЛЕДЪ

Абонаментъ:

За година . . . 8 лв.
 „ 6 мѣсеца . . . 4 „
 „ 3 „ . . . 2 „
 „ чужбина год. . 10 „

Отдѣлна книжка 50 ст.

Излиза на 15 и 30 юлски
 мѣсецъ, освѣтъ юлий и
 августъ.

ДВУСЕДМИЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОБЩЕСТВЕНО-СТОПАНСКИ ВЪПРОСИ.

Издание на Търговско-индустриалната камара и Стоковата борса

ВАРНА.

Всичко, що се отнася до
 списанието, да се отправя
 чрезъ Търговско-инду-
 стриалната камара.

Ръкописи се връщатъ
 само срѣщу заплащане на
 пощенскитѣ разноси.

Обявления по споразумѣ-
 ние.

Кн. 1—2.

ВАРНА, 15—30 СЕПТЕМВРИЙ 1914.

Год. I.

НАШАТА ЗАДАЧА.

2405357

Общото събрание на членоветѣ на Варненската търговско-индустриална камара въ за-сѣданието си отъ 10 мартъ т. г. рѣши *единодушно* да се почне издаването печатанъ органъ на камарата, като възложи на бюрото на сжщата да изпълни това рѣшение чрезъ започване издаването на списание или вѣстникъ.

Бюрото на камарата намѣри, че за сега най-добрѣ би се отговорило на нуждитѣ, ако се прѣдприеме издаването на едно двуседмично списание и, за да осигури още повече успѣха му, покани Варненската стокова борса да вземе участие въ неговото издаване, което тя прие съ най-похвална готовностъ.

Съ излизането на настоящата книжка ние правимъ първа стѣпка въ изпълнението на горнитѣ рѣшения.

„Економически Прѣгледъ“ ще ратува, прѣди всичко, за едно сближение на камарата съ всички търговци, индустриалци и занаятчи отъ района ѝ, за създаване по-тѣсни връзки между камарата и нейнитѣ избиратели, чиито добрѣ разбрани интереси тя има да защищава.

Нуждата отъ подобно сближение се добрѣ схваща вече отъ всички наши търговско-индустриални камари и трѣбва съ удоволствие тукъ да изтъкнемъ, че всички еднакво се стремятъ къмъ постигането му.

Колкото по-бързо и по-силно се развива народното ни стопанство, толкова по-сложни ставатъ проблемитѣ, които това развитие ни носи и толкова повече се съзнава, че най-добрата гаранция за правилното разрѣшение на тия проблеми сж тѣснитѣ връзки между камаритѣ и тѣхнитѣ избиратели. Защото, само по този начинъ, камаритѣ ще могатъ да узнаватъ истинскитѣ потребности на народостопанския ни животъ и да посочватъ правия пѣтъ на неговото развитие. Отъ друга страна, не ще и дума, че търговско-индустриалнитѣ камари ще прѣдставляватъ истинска обществена сила само то-

гава, когато тѣ могатъ въ своята дѣйностъ да се облекнатъ на избирателитѣ си, на тѣхната мощна подкрѣпа.

„Економически Прѣгледъ“ ще се стреми, вѣнъ отъ това, да даде единъ по-чувствителенъ потикъ за народостопанското изучване на страната ни, което изучване единствено би могло да ни даде здрава основа за една цѣлесъобразна народостопанска политика.

Заедно съ общия културенъ напрѣдѣкъ на страната ни, то се знае, се развива и економическата мисль. Особни заслуги въ това отношение е принесло Економическото дружество въ София, списанието на което ни е дало цѣлъ редъ цѣнни студии върху по-важнитѣ прояви на народостопанския ни животъ. Направеното до сега, обаче, не може да се смѣта, освѣтъ само като едно добро начало. Маса економически въпроси очакватъ да бждатъ разрѣшени, маса народостопански нужди — да бждатъ удовлетворени. На българския економистъ прѣдстои тежка работа.

Нека не се забравя, че гигантската борба на народитѣ, която днесъ прѣживяваме, не е въ основитѣ си нищо друго, освѣтъ економическа борба, борба за економически придобивки. Политическиятъ миръ ще бжде съпроводенъ отъ нови економически конвенции и търговски договори, нагодени прѣдимно споредъ интереситѣ на побѣдителитѣ. България трѣбва да бжде готова за тоя моментъ и да използва до край своето политическо положение. А това може да се постигне само съ общитѣ усилия на държавата и частната инициатива.

Страницитѣ на „Економически Прѣгледъ“ ще бждатъ отворени за всички наши ратници въ тази областъ, безъ огледъ на становищата, които тѣ застъпватъ, защото нашето списание иска да бжде една свободна трибуна на българската економическа мисль.

Ц. Каланджиевъ.

ЕДНА, НАЛЕЖАЩА НУЖДА ВЪ ПРОФЕСИОНАЛНОТО НИ ОБРАЗОВАНИЕ.

Професионалното образование у насъ се урежда съ законъ, приетъ отъ народното събрание въ 1907 година. Прѣди тоя законъ, неговото уреждане е ставало съ врѣмenni наредби и окръжни отъ бившето Министерство на търговията и земледѣлието. Впрочемъ, една година по-рано, въ 1906, послѣдното прокара прѣзъ народното събрание отдѣленъ законъ само за търговското образование, нѣкои членове отъ който, при съотвѣтната празнота въ оня „за професионалното учение,“ си оставатъ и до сега въ сила.

Съзнавайки извѣстни празноти и недостатѣци на горнитѣ закони, Министерството на търговията и земледѣлието вече на два пѣти прави опитъ за създаване на единъ по-пълненъ законъ за професионалното образование — първия пѣтъ при г. Ляпчева, а втория — при г. Хр. Тодоровъ. За да постави тоя законъ на по-сигурни начала, г. Ляпчевъ свика на врѣмето една конференция по професионалното образование отъ вѣщи и компетентни лица, въ която се набѣлѣзаха основнитѣ въпроси за бъдещия законъ. Слѣдъ това, измежду членоветѣ на горната конференция се избраха отдѣлни комисии, които, базирайки се на рѣшенията на конференцията, приготвиха законодателната материя по тритѣ главни вида професионални училища — търговски, индустриални, занаятчийски и стопански.

Така приготвения законопроектъ се прѣгледа още веднѣжъ отъ една смѣсена комисиия и къмъ есенята на 1910 година г. Ляпчевъ го внесе въ народното събрание, гдѣто, ако се не лъжа, и мина на първо четене.

Коалиционното правителство на г. Гешева се интересувахе не по-малко отъ сѣдбата на професионалното образование, толкова повече, че нѣкои отъ неговитѣ министри бѣха доста ангажирани по тоя въпросъ. Тогавашиятъ министъръ Д. Христовъ даже искаше да проучва уредбата на това образование въ странство, за която цѣлъ, ако не се лъжемъ, бѣ пратила едно лице, обаче резултатитѣ на това проучване и до сега не сѣ станали обществено достояние.

Въ навечерието на мобилизацията г. Хр. Тодоровъ, който се не малко интересувахе отъ професионалното образование, бѣше свикалъ една комисиия за изработване законъ за професионалното образование, обаче настѣпалитѣ събития поставиха новъ кръстъ на тоя важенъ въпросъ.

Тѣй че, въпрѣки добритѣ желанія на нѣколко министри, отъ 1907 год. на самъ професионалното образование се урежда съ споменатитѣ по-горѣ два закона „за търговското образование“ и „професионалното учение.“ Земледѣлческото образование, по извѣстни съображения, свързани отчасти съ сепаратистическитѣ тежнения на бившето земледѣлческо отдѣление въ бившето министерство, се урежда

съ специаленъ законъ за това образование. А създаването на двѣтѣ министерства естествено постави строга демаркационна линия между тѣзи два вида професионално образование.

Несъстоятелността на горнитѣ два закона за търговското и професионално образование се вижда прѣди всичко отъ факта, че първия обема всичко 9 странички съ 33 члена, а втория 12 странички съ 46 члена. Разбира се, че краткостта на закона сама по себе си още малко говори за неговитѣ недостатѣци, ако законодателя се е постаралъ въ него да изчерпи най-сѣщественото отъ третираната материя, както прави напр. английскиятъ законодатель, вѣрненъ на традиционнитѣ автономни права на локалнитѣ органи и на разумната инициатива на тѣхнитѣ граждански прѣдставители. Обаче, това свойство на горнитѣ наши закони се дължи на обстоятелството, че тѣ сѣ случаетъ и бързъ плодъ на отдѣлно лице или лица, които не сѣ се постарали, или сѣ нѣмали врѣме и възможностъ да обмислятъ сѣщественно материята, по която сѣ искали да законодателствуватъ. И двата закона прѣдставляватъ безсистемно нахвърляни мисли и законоположения, често облечени въ най-нескладна форма, а понѣкога и лишени отъ всѣкакво осмислено съдържание.

За иллюстрация на това ще си позволимъ да направимъ нѣкои извадки и да коментираме нѣкои членове отъ тѣзи закони.

Какво значение напр. има въ закона за търговското образование чл. 4 съ слѣдния текстъ: „За сега държавата поддържа само двѣ търговски училища — Държавна търговска гимназия „Димитъръ х. Василевъ“ въ Свищовъ и Държавно търговско училище въ Бургазъ.“

Или — алинея втора отъ сѣщия членъ: „Въ бъдеще, споредъ нуждитѣ и бюджетнитѣ срѣдства (к. н.), Министерството на търговията и земледѣлието може да открива (има си хасъ да не може!) нови търговски училища при съблюденіе на условията, прѣдвидени въ настоящия законъ.“

Ако законодателятъ е ималъ намѣрение да ограничи откриването на други държавни търговски училища, той би трѣбвало да стори това само съ първата половина на чл. 4, като я формулира малко по-категорично, или поне и да дѣше сила за опрѣдѣлено количество години. Но втората алинея напълно анулира ограничителната тенденция, която се крие въ първата, като при това съдържа баналности, които и безъ това се подразбиратъ. Независимо отъ туй, като легализира Свищовската търговска гимназия и Бургазкото търговско училище, законодателятъ съ нищо не опрѣдѣля типа на всѣко отъ тѣзи училища, както и тѣхната разлика. Това се особно налага слѣдъ узаконяването на два вида названия за търговско училище и слѣдъ като членъ 2 раздѣля търговскитѣ училища на висши, срѣдни и низши! Неясно е, слѣдов., отъ единъ типъ ли сѣ гор-

нитъ двѣ училища и да ли тѣ сж срѣдни, низши или висши. Това е особно важно прѣдъ видъ факта, че много родители въ нашата още доста проста страна се често лъжатъ подиръ разликата въ названията на търговска гимназия и търговско училище.

Споредъ чл. чл. 5 и 6, окръжитѣ, общинитѣ и търговскитѣ камари, по отдѣлно или съвмѣстно, могатъ да отварятъ търговски училища (разбира се отъ тритѣ типа), като посочатъ „разноснитѣ за нареждането и поддържането имъ, които оставатъ въ тяхъ на прѣдметното изборно учрѣждение, както и да изброятъ приходитѣ, които ще бждатъ отредени за издържането на тѣзи училища.“

Къмъ това принципиално *благодѣяние*, което законодателя прави на изборнитѣ учрѣждения, като имъ *разрѣшава* да отварятъ търговски училища, слѣдва чл. 7, който опрѣдѣля, какъ могатъ да се строятъ здания за търговскитѣ училища на тѣзи учрѣждения и какъ послѣднитѣ трѣбва да си приготвятъ *плановетѣ* и *деvizитѣ* за тѣзи си училища.

Както вижда читателя, слѣдъ горното голѣмо фаворизиране на изборнитѣ учрѣждения, прозорливиятъ законодатель се уплашилъ да не би общинитѣ, напр., или окръжнитѣ съвѣти, се разтичатъ да откриватъ търговски училища, а най-важно да не почнатъ да строятъ здания за такива училища съ нѣкои недостатъци за правилния развой на това образование въ лоното на мѣстнитѣ изборни учрѣждения!

Но по-нататкъ законодателятъ дохожда въ извѣстно умствено просвѣтление и намира, че тая работа май не може вървѣ тъй скоро безъ слѣдния членъ 17.

„Министрътъ на търговията и земледѣлието *може* (к. н.) да отпуска помощи на окръжнитѣ, общинскитѣ и частнитѣ търговски училища *въ границитѣ на прѣвиденитѣ въ бюджета кредити* за покупка и поддържане на мобили, учебни пособия и пр.“

Като че при липсата на тоя членъ, сжщиятъ министъръ не би могълъ да отпуска такива голѣми помощи *за покупка и поддържане на мобили, учебни пособия и пр.*, и чудно категоричната дума въ горния членъ *може* го кара, ще не ще, да отвори голѣмата държавна кесия и да отпусне пари за 20 чина или за нѣколко физически или химически пособия! Види се, благодарение на тоя членъ, недържавнитѣ търговски училища сж били тъй щедро обсипвани съ държавни субсидии!

Най-интересното е, обаче, че членъ 17 изключва отъ субсидиране търговскитѣ училища при търговско-индустриалнитѣ камари, безъ да забравя частнитѣ; види се, то би било не „въ границитѣ на прѣвиденитѣ въ бюджета кредити“, или вѣроятно би противорѣчило на закона за отчетността на бюджета, или би било неконституционно! Да не би за това общинитѣ, окръжитѣ и частнитѣ лица сж отворили до сега толкова търговски училища, а търговскитѣ камари чакатъ отъ тѣхъ примѣръ?!

Съ тая ли еластична фразеология трѣбваше да се урежда единъ отъ най-важнитѣ въпроси на търговското образование — отношението на държавата къмъ възбуждане инициативата у изборнитѣ учрѣждения? Коя община,

окръгъ или търговска камара ще се помагять отъ подобни голи обѣщания? А между това, тукъ законодателятъ трѣбваше да бжде ясно категориченъ, като обѣщава опрѣдѣлена сума, съставляваща напр. една дробъ отъ бюджета на дадено недържавно училище, както това е уредено по други мѣста, гдѣто субсидирането даже става на глава ученикъ. Чл. 23 отъ сжщия законъ гласи:

„Обучението въ всѣко училище бива теоритическо и практическо. Обема на прѣподавания материалъ, както по специалнитѣ, така и по общообразователнитѣ прѣдмети, зависи отъ характера на заведението.

„Подробноститѣ *по програмата*, както и седмичното разпрѣдѣление на учебнитѣ часове, се опрѣдѣлятъ въ правилника на училището.“

Една голѣма празднота въ тоя членъ е неизбояването на всички дисциплини и похватности (теория и практика), които трѣбва да се изучаватъ въ всѣки типъ търговско училище (низше, срѣдно и висше), като се отбѣлжватъ задължителнитѣ и незадължителнитѣ прѣдмети. Обяснението, което се дава въ втората алинея, не е достатъчно, понеже програмата и правилника на едно училище иматъ за цѣль да дадатъ подробности по неговото управление и прѣподаване. Вънъ отъ туй, тая алинея е редактирана твърдѣ небрѣжно. Споредъ нейната редакция излиза, че правилника на училището включва въ себе си и програмата и разпрѣдѣлението на часоветѣ. Подобни небрѣжности не могатъ да се търпятъ въ единъ законъ, миналъ прѣзъ комисии и на 3 четения въ народното събрание, дѣто половината депутати и почти всички министри сж юристи. Сжщо така, безъ всѣкакво значение е втората фраза въ първата алинея: „обема на прѣподаваемия материалъ, както по специалнитѣ, така и по общообразователнитѣ прѣдмети, зависи отъ характера на заведението.“ Какъ могатъ да се поставятъ такива общи фрази въ единъ законъ?

* * *

Една година слѣдъ прокарването на горния законъ, Министерството на търговията и земледѣлието, види се недоволено отъ неговитѣ празноти и отъ обстоятелството, че той не обхваща материята по цѣлото професионално образование, изработка и прѣкарва прѣзъ камарата законъ „за професионалното учение“, който въ редакционно отношение стои несъмнѣно по-високо отъ прѣдидущия и нѣма толкова празноти. Обаче, и у него страда една отъ най-сжщественитѣ материи — отношението на държавата къмъ частнитѣ училища и къмъ онѣзи на изборнитѣ учрѣждения и нейнитѣ задължения къмъ този видъ училища.

Въпрѣки това, че закона за „професионалното учение“ сжществува вече 7 години, много отъ неговитѣ членове сж останали мъртва буква — обща сѣдба на много наши закони, израстнали въ министерскитѣ канцеларии, безъ огледъ къмъ дѣйствителнитѣ нужди на живота.

Така напр. алин. 2-ра отъ членъ 3 гласи, че „професионалнитѣ училища за мже сж отдѣлни отъ тия за жени“, когато прѣди 4 години министерството, подчинявайки се на нуждата на живота, разрѣши откриването на едно смѣ-

сено търговско училище, съ което обърна въ мъртва буква горнята алинея.

Сжщата сждба горѣ-долу е ималъ и чл. 8, който позволява откриването на всѣки видъ недържавни професионални училища, слѣдъ като се събератъ потрѣбнитѣ свѣдения *за нуждата отъ всѣко училище и за гаранциитѣ за добрата му организация*. Какви нужди напр. наложиха откриването на 3 търговски училища въ София и какви гаранции е имало министерството за добрата организация и поддържане ако не на всички, то поне на нѣкои отъ тѣхъ? До колкото се простиратъ нашитѣ свѣдения, разрѣшаването за откриване на нѣкои отъ тѣзи училища е ставало просто по лични благоусмотрения на даденъ чиновникъ и безъ всѣкакво проучване на „нуждата,“ която визира чл. 8 отъ закона. Не показва ли това, че сжщитѣ желанія и чиновнически амбиции, които създаватъ единъ законъ, идатъ слѣдъ това да унищожаватъ неговата сила, безъ това да се счита беззаконие?

Чл. 9. отъ тоя законъ урежда субсидирането на недържавнитѣ професионални училища по сжщия начинъ, както и съотвѣтния чл. отъ закона за търговското образование, т. е. че тѣ могатъ да получаватъ субсидии отъ държавата, съ прибавка отъ „общината, окръжие то и търговско-индустриалната камара.“

Тоя законъ раздѣля професионалнитѣ училища на низши, срѣдни и врѣмenni курсове съ общание (чл. 25), че слѣдъ влизането му въ сила „Министерството на търговията и земледѣлието опрѣдѣля съ височайши указъ, къмъ коя категория отъ професионалнитѣ училища слѣдва да се числи всѣко сжществуващо професионално училище“. Въпрѣки 7 годишното сжществуване на закона, подобно нѣщо не е станало. Даже нѣщо повече: слѣдъ закона сж се създали професионални училища, които не подхождатъ подъ никоя отъ горнитѣ три категории, каквито сж напр. практическитѣ търговски училища.

Най-важната материя на тоя законъ — ценза на учителитѣ и на майсторитѣ въ професионалнитѣ училища, освѣнъ въ срѣднитѣ (чл. 36), не е опрѣдѣленъ. Чл. 10 урежда тая материя така: „за учители и майстори при професионалнитѣ училища се назначаватъ лица, които притежаватъ изискуемото се отъ тѣхъ образование и практика и които отговарятъ на прѣдвиденитѣ въ правилника за прилагането на тоя законъ условия“. По нататѣкъ, при детайлиране материята за опрѣдѣленитѣ типове училища, се прѣдвижда опрѣдѣленъ цензъ, (висше образование) само за срѣднитѣ професионални училища. За учителитѣ въ низшитѣ професионални училища закона нищо не говори, а за тѣзи въ разнитѣ врѣмenni курсове чл. 20 гласи, че се „назначавали *специални лица или подходящи за цѣльта* държавни, окръжни, общински и на търговскитѣ камари чиновници.“

Естествено е, че при подобна безсѣдържателна формулировка на такива важни членове отъ закона, за учители въ професионалнитѣ училища сж били назначавани често твърдѣ случайни лица, когато тамъ персональтѣ трѣбва да притежава не само солидни теоритически,

но и добри практически познания. За да постигне тая цѣль и за да привлече по-добри сили, законопроекта на г. Ляпчева прѣдвиздаше за учителитѣ въ професионалнитѣ училища по-високи възнаграждения, отколкото се плащатъ съотвѣтнитѣ степени на общеобразователнитѣ учебни заведения.

Една голѣма несъобразностъ въ дѣйстващия законъ за професионалното учение е чл. 15, който допуска приемането въ низшитѣ професионални училища на младежи и не по-възрастни отъ 20 години, съ довършено или недовършено *основно образование*. Какъ може единъ законъ да противорѣчи на изричното повеление на конституцията за задължителността на основното образование?!

Сжщо голѣма несъобразностъ е чл. 20. „Нужното число учители и майстори отъ *всѣко* (к. н.) низше професионално училище се опрѣдѣля отъ Министерството на търговията и земледѣлието.“

„Назначението имъ, както и това на директора, става за държавнитѣ, окръжнитѣ, общинскитѣ и за училищата на търговско-индустриалнитѣ камари отъ министра на търговията и земледѣлието, а за частнитѣ професионални училища — съ негово одобрение.“

Иначе казано, изборнитѣ учрѣждения ще даватъ пари, ще плащатъ заплати за учители и чиновници, а министерството ще може само да отпуска субсидии, но ще назначава тѣзи учители и чиновници, на които ще плащатъ горнитѣ учрѣждения и то при еластичността на казанитѣ по-рано условия!

Защо тѣзи учрѣждения да могатъ да си назначаватъ всички други чиновници, включително и основнитѣ учители, но не и учители въ срѣднитѣ професионални училища, особно ако закона опрѣдѣли изрично тѣхния цензъ?

Несъобразността на тоя членъ е толкова голѣма, че министерството, до колкото знаемъ, още не се е осмѣлявало да иска да се възползува отъ него.

Чл. чл. 24 до 31 уреждатъ материята по *врѣмennитѣ вечерни и празнични професионални практически курсове по индустрията, занаятитѣ и търговията*. Въ чл. 24 се говори, че „министерството, окръжията, общинитѣ, търговскитѣ камари, еснафскитѣ сдружения и професионалнитѣ дружества и синдикати откриватъ и поддържатъ прѣзъ всѣка една година *общи или специални* (к. н.) врѣмenni, вечерни и професионални курсове.“

„Такива курсове държавата, окръжията и общинитѣ откриватъ ежегодно и за работницитѣ при своитѣ индустриални и други прѣдприятия и учрѣждения.“

„Единъ професионаленъ курсъ се открива най-малко за 10 души посѣтители.“

Отъ горнята формулировка на тоя членъ не се вижда, да ли държавата, общинитѣ и пр. *сж длъжни* да откриватъ ежегодно подобни курсове, толкова повече, че слѣдующия членъ 25 гласи, че „всички младежи отъ двата пола, заняти въ индустрията, търговията и занаятитѣ *могатъ* (к. н.) да посѣщаватъ редовно професионалнитѣ курсове, упоменати въ чл. 24 на настоящия законъ.“

Въпрѣки горнята факултативност къмъ визираниѣ учрѣждения и къмъ посѣтителитѣ на тѣхнитѣ курсове, чл. 28 ни въ клинѣ ни въ ржавѣт гласи:

„За нарушение на настоящия законъ се съставятъ актове отъ инспекторитѣ на труда и отъ полицейскитѣ власти. Възъ основа на тия актове министра на търговията и земледѣлието налага отъ 5 — 300 лева глоба. Неговитѣ постановления подлежатъ на обтѣжаване прѣдъ надлежния окръженъ сѣдъ като въззивна инстанция.“

Тѣй че, съмнителнитѣ нарушители на закона могатъ да се отгърватъ и съ 5 лв. глоба.

А цѣлия слѣдующъ членъ 28 виси въ въздуха, безъ опрѣдѣлено отношение къмъ останалата материя. Види се, първоначалната редакция на закона е имала ясна тенденция да направи горнитѣ курсове задължителни за държавата, за мѣстнитѣ изборни учрѣждения, за разнитѣ корпорации и за самитѣ служащи и въ зависимостъ отъ тая задължителностъ е билъ поставенъ и членъ 28. Обаче, сетнѣ въ комисията или въ народното събрание членове 24 и 25 сж били окастрени, безъ да се обърне внимание на текста на чл. 28. По тия начинъ, вѣроятно, тоя членъ е останалъ като иероглифенъ паметникъ на първоначалния текстъ на закона.

И съ такива закони българската държава иска да насажда професионални знания въ народнитѣ маси. Блаженни сж жаждущитѣ за тѣзи знания!

Интересното е, че слѣдъ 7 годишното сжществуване на закона за „професионалното учение“, въпрѣки чл. 24, държавата до сега не се е постарала да уреди при своитѣ работилници и арсенали нито единъ професионаленъ практически курсъ. Изключение направи, ако се не лъжемъ, напоследъкъ само държавната печатница, която разполага съ цѣла армия работници и технически персоналъ.

И тая небрѣжностъ отъ страна на държавната властъ вирѣе въпрѣки закона и въпрѣки вѣчното кокетиране на разни чиновници, вѣстникари, депутати и министри съ професионалното образование.

Чл. чл. 32 до 44 уреждатъ материята по срѣдното професионално образование по сжщия еластиченъ начинъ, както и много отъ прѣдидущитѣ членове; намѣсто законодателя да посвети своето внимание на тѣзи 3 малки странички на принципиалната страна на въпроса, той използва $\frac{2}{3}$ отъ текста на учителитѣ и ученицитѣ, като влиза и въ такива дреболии, че напр. на ученицитѣ отъ срѣднитѣ професионални училища е забранено да *съставляватъ* (к. н.), безъ разрѣшение на директора, дружества, както и да участвуватъ като членове на такива дружества (чл. 41)!

Интересно е, защо законодателятъ спира своето внимание по тоя въпросъ само при срѣднитѣ професионални училища!

И тука се хвърля въ очи удивителната общностъ на членоветѣ. Напр. чл. 38 гласи: „Учителитѣ, майсторитѣ, помощницитѣ и пр. при срѣднитѣ професионални училища по права и задължения се приравняватъ съ учителитѣ отъ гимназиитѣ.“

Прѣди всичко какво е това „и прочее“? И сетнѣ, не е ясно за какви „права и задължения“ се говори тука. Каква идентификация може да има между единъ майсторъ или подмайсторъ (понеже се казва и прочее) и единъ учителъ?

Ако съ горния членъ Министерството на търговията е искало да подигне положението и заплатитѣ на персонала въ професионалнитѣ училища до онова на учителитѣ въ гимназиитѣ, то тогава само е нарушавало редъ години тоя членъ, понеже само прѣди 3—4 години се рѣши да стори това.

И тукъ срѣщаме една голѣма несъобразностъ по въпроса за приемането кандидати въ срѣднитѣ професионални училища. Чл. 35 урежда тая материя така:

„За ученици въ срѣднитѣ профес. училища се приематъ младежи отъ двата пола, свършили низши професионални училища, или III класъ отъ гимназия, или горенъ курсъ на основно училище.“

Какъ могатъ да се допускатъ въ срѣдни проф. училища ученици, свършили низше професионално училище, когато споредъ чл. 15 тѣ могатъ да иматъ и само едногодишенъ цензъ. Чл. 35 прави еквивалентни едно подобно низше професионално училище съ 3 прогимназиални класа. Сетнѣ, тѣй както е формулиранъ чл. 35, би трѣбвало да се допускатъ свършившитѣ едно низше занаятчийско или индустриално училище да постѣпватъ безпрѣпятствено въ срѣдно търговско и обратното! Изобщо, първата половина на чл. 35 е толкова абсурдна, че тя и до сега си е останала мъртва буква.

Алинея втора отъ чл. 42 задължава *всички* професионални училища да освобождаватъ отъ такси синоветѣ и дѣщеритѣ на поборници и опълченци и *наградени съ орденъ за храбростъ за участие въ война* (к. н.). Какъ може да се иска подобно нѣщо и отъ недържавнитѣ професионални училища, когато Министерството на търговията само *може* да дава субсидии на тѣзи училища?

И сетнѣ, какъ така всички наградени съ орденъ за храбростъ да се ползватъ съ това право? Ами ако храбреца е генералъ или полковникъ отъ тилового управление?! Просто е непонятно, какъ е възможенъ подобенъ пасажъ въ законитѣ на една конституционна държава.

Обаче и горния членъ е поставенъ само за украшение, понеже никое недържавно професионално училище не го е прилагало и никога не би сторило това при липсата на опрѣдѣлена държавна субсидия за себе си.

Една голѣма празднота въ „Закона за професионалното учение“ е окончателното игнориране на материята за *женскитѣ стопански училища*, които сжществуватъ отъ освобождението насамъ и като гжста мрѣжа покриватъ цѣлата страна. Надали има въ България околйски центъръ, въ който да нѣма по едно подобно училище, а въ окръжнитѣ градове тѣ сж по нѣколко! Всички стопански училища броятъ повече отъ 3000 ученички съ около 125 учителки! Интересно къмъ кой членъ отъ закона министерството подгонва това множество училища!

* * *

Такива сж въ общи черти двата закона, които се стремят да уредят търговското и професионалното образование у насъ. И двата сж скърпени набързо безъ всъкаква система и безъ даване нужното прѣимущество на главното прѣдъ второстепенното и третостепенното. Наредъ съ туй, основнитѣ мисли, прокарани въ тѣхъ, сж формулирани тъй общо и *незаблжително* за никоя страна, нито за държавата, нито за автономнитѣ учрѣждения, че тѣ отъ самото начало и до сега се третиратъ отъ министерството и отъ подчиненитѣ му органи, като безжизнени творения на случайната българска канцелярска мисль. Въ тѣхъ липсва най-важното на единъ законъ съ културни тенденции, да се постарае да стъпи на здравата почва на дѣйствителнитѣ условия и така по единъ систематиченъ и постепененъ начинъ да оформи и организира онѣзи сили и елементи, които само могатъ да влѣятъ въ него животворна сила и го направятъ истински факторъ за развитието на живота и на стопанството.

И въпрѣки горнитѣ недостатъци и празноти на дѣйствуващия законъ за професионалното учение, министерството продължава да търпи това положение. И това става, слѣдъ като въпроса за изработването на новъ законъ за професионалното образование е билъ проучванъ на два пѣти, слѣдъ като е работила надъ него цѣла конференция отъ прѣдставители на търговскитѣ камари, на разнитѣ видове професионални училища, чиновници и пр.

По непонятни съображения, Министерството на търговията, намѣсто да продължи почнатата

работа по единъ такъвъ принципаленъ въпросъ, е прѣдпочело да се занимае съ по-доброто уреждане на търговскитѣ училища, които, споредъ насъ, и безъ неговата помощъ сж най-добрѣ уредени отъ всички професионални училища въ страната.

Съ окръжно № 2660 отъ 14 мартъ н. год. Министерството на търговията констатира, „че единъ бѣгълъ погледъ върху програмитѣ на срѣднитѣ и практическитѣ училища дава да се разбере, че въ тѣхъ има нѣщо да липсва и се налага една педагогическа ревизия и корекция върху прѣдвидения материалъ по разнитѣ специални и общообразователни прѣдмети.“

Въ сжщото окръжно то констатира, че „не само програмата, но и правилницитѣ на тия училищата още не сж окончателно редактирани, съ което се прѣчи до голѣма степенъ *за доброто имъ регулиране въ административно и педагогическо-възпитателно отношение.*“ (к.н.)

Затова, министерството рѣшило да свика прѣзъ мѣсець юлий т. г. *) една конференция отъ г. г. директоритѣ на търговскитѣ училища, въ които прѣдимно ще се разгледатъ правилницитѣ и програмитѣ, въ свръзка съ необходимитѣ измѣнения и допълнения, които трѣбва да се направятъ въ тѣхъ.“

Въ една втора статия ще се спремъ върху програмата на тая конференция и ще си дадемъ миѣнието по нѣкои отъ набѣлѣзанитѣ въ нея въпроси.

*) Порази настѣпилитѣ прѣзъ м. юлий политически усложнения, конференцията се отлага за по-благоприятно врѣме.

Д-ръ Ив. Каросеровъ.

Желѣзопѣжната сточна тарифа спрѣмо Бургазъ и Варна.

Извѣстно е, че ж. п. тарифна политика е мощенъ народостопански факторъ. Рационално ръководена, тя въ голѣма степенъ съдѣйствува за културното онапрѣдяване на страната. Ето защо, както въ всички достигнали високо развитие държави, отдавна вече сж свикнали, при разглеждането крупни економически въпроси, на първо почти мѣсто да поставятъ ж. п. тарифи, така и у насъ започва вече да си пробива пѣтъ съзнанието, че когато има да се обсъждатъ мѣроприятията относно стопанското закрѣпване, било на цѣлата страна, било на нѣкои нейни покрайнини, прѣди всичко слѣдва да се установятъ основнитѣ положения на ж. п. тарифна политика. Защото, ако тя е лостъ, който при цѣлесъобразно прилагане дава най-благоприятни резултати, при едно неумѣло негово поставяне необходимото равновѣсие се нарушава и резултатитѣ ставатъ отрицателни. Желѣзопѣжнитѣ тарифи сж единъ двуостъръ ножъ, съ който трѣбва да се оперира много внимателно. И ако тѣ сж отъ такова голѣмо значение за народностопанския животъ на цѣла една страна, за дадени нейни области тѣ сж въ

много случаи въпросъ за животъ или смъртъ. Отъ тѣхъ прѣдимно зависи да се осигурятъ благоприятни за стопанското имъ развитие условия, или да се постави прѣграда на това развитие. Чрѣзъ тѣхъ само може да се постигне импулсивенъ масовъ стокообмѣнъ и широка производителна дѣйностъ, чрѣзъ тѣхъ, отъ друга страна, съзнателно или несъзнателно, се дохожда до едно положение на застрашително прѣграждане всъкакъвъ по-нататъшенъ напрѣдѣкъ. Въ това именно критическо положение е поставено първото ни морско пристанище Варна. Най-болезнено пострадала отъ миналогодишнитѣ политически катастрофи, които страната прѣживѣ, Варна, вмѣсто да бѣде на всѣка цѣна подкрѣпена, вижда да ѝ се създаватъ най-неблагоприятни условия, чувствително спѣващи нейното по-нататъшно стопанско развитие. И това отъ такова едно мѣсто, отъ което може и слѣдва да се получава само подкрѣпка. Държавата е пласирала огромни срѣдства въ желѣзопѣжни и пристанищни постройки, нейнитѣ интереси, слѣдователно, налагатъ да се грижи за по-доброто имъ рентиране, раз-

бира се, доколкото то не ще е въ разръзъ съ общитѣ народостопански изисквания. Такъвъ е нашиятъ случай. Възможностъ да се постигнатъ желаннитѣ резултати съществува, тя се крие въ ж. п. тарифи. Изисква се само безпристрастна прѣцѣнка и добра воля.

Докато източнитѣ желѣзници съществуватъ въ Ю. България, основната мисълъ, вложена въ тарифната политика на държавнитѣ ни желѣзни пѣтища, бѣ трафикътъ да се направлява прѣдимно прѣзъ Варна. Съ чувствителни жертви, съ голѣми тарифни намаления, това се и постигаше. Слѣдъ като тия желѣзници бидоха откупени, слѣдъ като, значи, ние се освободихме отъ тази компания, която така много спѣваше правилния народостопански развой на цѣла Ю. България, по силата на измѣнитѣ се обстоятелства, настана нова фаза въ ж. п. ни тарифна политика: отъ този моментъ нататкъ задачата бѣ, трафикътъ да се направлява не изключително прѣзъ Варна, а колкото се може повече прѣзъ морскитѣ ни пристанища въобще. Държавата бѣ вложила грамадни капитали въ желѣзопѣтни и пристанищни постройки, дългъ бѣ, слѣдователно, на тия, които ръководѣха най-крупното държавно стопанство, да се грижатъ за рационалното му експлоатирване. Безъ да забравятъ, че въ основата си държавнитѣ желѣзни пѣтища трѣбва да иматъ народостопански гледища, естествено е било, интереситѣ на желѣзопѣтното стопанство, като такова, да не се изпущатъ изъ прѣдвидъ, и затова неговитѣ ръководници, спазвайки едно умно разграничаване на двата принципа, сѣ имали стреметъ да му създаватъ по-голѣми доходи. Това не само чрѣзъ повишаване тарифитѣ, а повече и съ привлечение имашитѣ да се извършватъ транспорти на по-дълги разстояния. Защото, колкото праткитѣ се прѣвозватъ на по-голѣми разстояния, толкова и приходитѣ, не само абсолютно, а и релативно, растатъ.

Географическото положение на нашитѣ голѣми трансверзални линии налага, по силата на горното съображение, трафикътъ да бѣде направляванъ къмъ Варна и Бургазъ, единичнитѣ наши морски пристанища, които сѣ свързани съ желѣзни пѣтища, експлоатирани отъ държавата. Ала не е само този отъ чисто ж. п. стопанско естество мотивъ, който налага направляването сточния трафикъ къмъ морето: знае се, че морето е, което свързва странитѣ; то е естествениятъ, удобенъ и свободенъ пѣтъ на всесвѣтската търговия; къмъ морето всички народни стопанства се стремятъ, защото да иматъ макаръ една малка част морски брѣгъ, това значи, да бждатъ емансипирани отъ чужда зависимостъ. За да укрѣпятъ своето владичество по море, не прибѣгватъ ли народитѣ най-често до кървави разправи? Всичко това говори много ясно за прѣдимствата на морето като търговски пѣтъ, то обяснява и основното положение въ тарифната политика, практикувана отъ ръководницитѣ на нашето ж. п. стопанство. А това основно положение намира изразътъ си въ думитѣ: къмъ морето!

По какъвъ начинъ, този стреметъ за направляване трафикътъ къмъ морскитѣ приста-

нища намира своето осъществяване въ ж. п. тарифи? За да отговоримъ на този въпросъ, ние трѣбва да видимъ какви сѣ принципитѣ, по силата на които тия послѣднитѣ биватъ съставяни.

* * *

Мисълта, на която човѣкъ, прѣди всичко, се спира, когато става дума за образуване извѣстна такса, е тази за *пропорционалното облагане*. Съображението, което довежда до нея, е слѣдното: за да прѣнесе напр. извѣстно количество стока на разстояние 10 клм., имамъ трудъ и разходи 10 пѣти по-голѣми, отколкото ако бихъ сторилъ това само на 1 клм., ето защо, въ първия случай, таксата трѣбва да е 10 пѣти по-голѣма. Или, съ други думи, за всѣки послѣдващъ километъръ трѣбва да се прибира една и сѣща единична такса. Така се е разсѣждавало въ първитѣ години на появяването желѣзнитѣ пѣтища. Ала когато желѣзопѣтнитѣ мрѣжи чувствително нарастнаха, отъ една страна, а отъ друга — практиката по експлоатиране желѣзницитѣ бѣ вече богата съ голѣмъ опитъ, на повърхността изпъкнаха нови съображения за съставяне тарифитѣ. Едно отъ тия съображения е принципътъ на *спадащата скала*. Опитътъ доказа, че извършенитѣ по прѣвоза разходи не растатъ въ еднаква пропорция съ изминатото разстояние. Отъ редица подробни изучавания се видѣ, че колкото е по-дългъ изминатия пѣтъ, толкова и общитѣ разноски ставатъ по-малки, слѣдователно, ако за 10 клм. слѣдва да се заплати извѣстна такса, за 100 клм. таксата не трѣбва да е 10, а само 9 или 8 пѣти по-голѣма отъ първата. Това е едното съображение, което налага спадащата скала. Вторъ единъ крупенъ мотивъ, говорещъ въ нейна полза, е слѣдниятъ: колкото желѣзнитѣ пѣтища ставатъ по-дълги и съ развитието на стопанския животъ къмъ трафика се привличатъ малостойни масови артикули, толкова нуждата отъ намаляване такситѣ за по-далечнитѣ разстояния става по-наложителна. Пѣськъ и камъни, въглища и руди, храни и др. не могатъ да понасятъ високи транспортни такси. За да се прѣнасятъ на далечно разстояние, необходими сѣ извѣстни намаления. А такива намаления опитътъ показва, както по-горѣ е отбѣлѣзано, че желѣзопѣтното стопанство има всичката възможностъ да прави, защото отъ това интереситѣ му не страдатъ. Напротивъ, чрѣзъ тѣхъ то си създава масовъ трафикъ и се поставя на онази висота, на която, като държавно прѣдприятие, общитѣ народостопански интереси му налагатъ винаги да бѣде.

Да прибѣгне къмъ принципа на спадащата скала, нашето ж. п. стопанство намира основание не само въ тия общи, валидни за всички случаи мотиви: географическото положение на страната много повече, отколкото всѣкакви теоритически съображения, му налагатъ това. Ако България би имала формата на единъ квадратъ, както е малка, би могла да се придържа о принципа на пропорционалното облагане. Това, обаче, не е така: тя прѣдставлява единъ правоѳгълникъ, по дългитѣ страни на който съществуватъ конкурентни

пътища: за С. България това е Дунавът, а за Ю. България — източните железници: Цариградъ, Дедеагачъ—Свиленградъ. За да привлечат трафика, който минава по тия конкурентни пътища, за да имат, следователно, и по-добри експлоатационни резултати, нашите железници се виждат принудени да прибират за по-дългите разстояния сравнително по-низки такси. А това е спадащата скала.

Има, обаче, и трети единъ основенъ принципъ при съставяне тарифитъ, който, досега поне, не е билъ съответно изтъкванъ: това е принципътъ на *тарифно-образуващата линия*. (Tarifbildende Route). Всяко железопътно стопанство се стреми, щото трафикътъ по всички негови линии да се разпръдъля равномерно. Разбира се, това важи за линии отъ първостепенно значение и поставени при еднакви почти географически условия. Така, не е желателно една линия да бжде прѣтрупана съ влакове, когато въ същото време по друга линия, която изхожда отъ други пунктове, ала води къмъ същитъ консомативни или производителни центрове, трафикътъ спи. Както сигурността на движението, така също изискванията за цѣлѣсообразното използване подвижния материалъ и необходимостта, тази втората линия да се рентира също така добре, налагатъ известни тарифни мѣроприятия за привлечане транспорта по нея. Обикновено, при съществуването на двѣ, конкурентни да ги нарѣчемъ, линии, равностойно да ли тѣ биватъ експлоатирани отъ едно само или отъ двѣ различни прѣдприятия — се прибѣгва къмъ приравняване такситъ между опредѣлени станции. Това приравняване има за база винаги нормалната такса на по-късия път. Така, линиитъ, на които има да се приравняватъ такситъ, сж А и В. Първата изхожда отъ пункта а), втората — отъ б), а и двѣтѣ се срѣщатъ въ пункта в). Линията А е по-къса отъ В съ 100 км. Издиря се таксата отъ а) до в) и се казва и отъ б) до в) ще се плаща същата такса. Това приравняване се практикува особно много въ случаи, дѣто транзитниятъ трафикъ прѣобладава.

* * *

Имайки тия общовалидни основни положения прѣдвидъ, нека видимъ сега, какъ стои работата въ случая, който тукъ ни занимава.

Изтъкна се по-рано, че първата работа на нашата ж. п. тарифна политика, слѣдъ като се освободихме отъ дружеството, експлоатираще източните железници, бѣ да се постави едно правилно съотношение между нашитъ морски пристанища и вътрѣшността на страната, съ огледъ на съществуващитъ конкурентни пътища. Поради обстоятелството, че конкурентоспособността на Дунава е по-голяма отъ тази на Дедеагачъ и Цариградъ, отъ една страна, а отъ друга — понеже, по принципа на спадащата скала, за по-дългите разстояния се прилагатъ релативно по-низки такси, установило се е, щото разликитъ въ прѣвознитъ такси на нѣкои тарифи отъ Бургазъ и Варна до София и станциитъ на З. България да бждатъ по-малки, отколкото това би отговаряло на разликата въ разстоянието. За да мине една стока прѣзъ Бургазъ, вмѣ-

сто прѣзъ Дедеагачъ, налага се намалението отъ Бургазъ до София да бжде нагримѣръ 10%, когато за да се привлече трафика прѣзъ Варна, вмѣсто прѣзъ Сомовитъ, намалението трѣбва да е 15%, или даже 20%. Това е приблизително съотношението. Ето защо, тарифата отъ 1909 год. виждаме да съдържа изключителни такси за прѣвозване солъ и петролъ, които сравнително малко се различаватъ една отъ друга.

Така, по такситъ и условията на изключителната тарифа № 5, за прѣвозването на 100 кгр. мѣсна солъ отъ Бургазъ до София се е плащало 218 ст., а отъ Варна — 224 ст. Тази разлика отъ само 6 ст. очевидно не е въ хармония съ разликата въ разстоянието, която въ дадения случай възлиза на 111 тарифни километри. Също е положението и съ такситъ за прѣвозване петролъ. И тукъ (изключит. тар. № 12) имаме една разлика, значително по-малка отъ разликата, която би се получила, ако петролътъ се прѣвозваше по нормалната си тарификация (кл. А.).

Това положение продължава до май 1913 г., откогато влиза въ сила нова тарифа за прѣвозване стоки по б. д. железници. Покрай другитъ промѣни, които тази тарифа донесе, е и тази, че малката разлика, която по-рано съществуваше въ такситъ за прѣвозване солъ и петролъ отъ Бургазъ и Варна до София и станциитъ въ Зап. България, сега бѣ съвсѣмъ прѣмахната. Споредъ тази тарифа, каквато такса слѣдва да се плаща за прѣвозване 100 кгр. солъ отъ Бургазъ до София, също толкова се плаща и отъ Варна до София. Какъ се обяснява това приравняване? — Нормално петролътъ тарифира, при 10 тонни изпращания, по класъ Аз. Таксата по този класъ до София е: отъ Бургазъ 297 лв., отъ Сомовитъ 224 лв., отъ Свищовъ 248 лв., отъ Русе 290 лв. и отъ Варна 330 лв. за вагонъ отъ 10 т. Тия цифри какво показватъ? Като се знае, че нашиятъ главенъ доставчикъ на петролъ сж кавказкитъ извори, отъ които пътя за България е прѣзъ Черно море и като не се изпуща изъ прѣдвидъ, че въ много случаи такситъ за водния транспортъ на различно голѣми разстояния сж еднакви, веднага се вижда какво нашитъ вносни пристанища Варна и Бургазъ сж застрашени отъ конкуренцията на Сомовитъ и Дедеагачъ. При това, първото въ значително по-голямъ размѣръ, отколкото второто. Пътътъ за София прѣзъ Сомовитъ се явява много по-благоприятенъ, отколкото този прѣзъ Варна. А това уврѣжда интереситъ на ж. п. стопанство, безъ да ползва консоматоритъ. Отъ друга страна, като се знае, че източните железници правятъ известни рефакции, конкуренцията прѣзъ Дедеагачъ също така става чувствителна. За да подбие тия именно конкурентни пътища, тарифата отъ 1909 г. прѣдвиждаше изключителни такси отъ Бургазъ и Варна до София и станциитъ въ Зап. България. Съ малки измѣнения, тия такси виждаме запазени и въ тарифата отъ 1913 г. Тѣ се явяватъ аналогично приложени върху солта, отъ една страна, а отъ друга — биватъ приравнени. Въ сравнение съ Бургазъ, Варна е значително по-близо до Дунава и по-

далечъ отъ София, слѣдователно, тукъ конкуренцията е много по-голѣма. Наложително е затова, намаленията, които се правятъ за прѣмахване конкуренцията на варненския пѣтъ, да бждатъ по-голѣми отъ тѣзи, правени за пѣтя прѣзъ Бургазъ. Така, по свѣдения отъ Главната дирекция на желѣзницитѣ, знае се, че намаленията, които се правятъ въ направление отъ Варна къмъ София растатъ по слѣдния начинъ: за станциитѣ до Каспичанъ не се прави никаква отстъпка, до Асѣново — 10%, до Гор.-Орѣховица 15%, до Левски 20%, и отъ Левски нататкъ 25%. Като се намали таксата на кл. А2. — по който петролтѣ тарифира нормално — съ 25%, получаваме 248 лв. — сума, която по тарифата слѣдва да се плати за прѣвозването единъ 10 т. вагонъ петролъ отъ Варна до София. Изтъкнахме по-горѣ, че конкуренцията, която Дедеагачъ прави на Бургазъ, е по-слаба отъ тази на Сомовитъ спрѣмо Варна. Съзнавайки това, Главната дирекция прилага въ направление отъ Бургазъ по-малки намаления: София попада въ една, зона, намалението на която възлиза на 10%, та като се намали нормалната такса съ този процентъ, получаватъ се 267 лв. — сума, която би слѣдало да се плати за прѣвозването единъ 10 т. вагонъ петролъ отъ Бургазъ до София. Ала, за да не бжде Бургазъ поставенъ въ по-неблагоприятно положение, отколкото Варна, и по принципа на възвратното дѣйствие, тарифата прѣдвижда и отъ Бургазъ да се плащатъ 248 лв. — вмѣсто 267.

Това положение на приравнени такси, единствено правилното и най-цѣлесъобразно, не може да просъществува дълго врѣме. Както въ много други случаи, така и тукъ виждаме да се дава въ послѣдствие прѣдимство на частични интереси, поради което на така добръ замисленото прѣдначинание на бърза ржка се тури край.

Обстоятелството, че прѣвозната такса отъ Варна и отъ Бургазъ до станциитѣ въ З. България е еднаква, разтревожава нѣкои комиссионери и търговци на едро въ този послѣдния градъ; тѣ виждатъ своитѣ интереси застрашени и повеждатъ атака срѣщу Главната дирекция на желѣзницитѣ, която чрѣзъ своитѣ тарифи „фаворизирала Варна.“ Макарь въ сжщностъ, ако тука може да се говори за фаворизация, тя, както по-горѣ е изтъкнато, се проявява именно по отношение на Бургазъ, Търговско-индустриалната камара въ този градъ, сподѣляйки недоволството на тия нѣколко комиссионери и търговци, безъ да иска да знае нѣщо повече отъ принципа на спадащата скала, намира за умѣстно да прави постѣпки въ Министерството на желѣзницитѣ за прѣмахване „великата неправда“! Вѣроятно подъ натиска на влиятелни, не съ силата на правото, а съ правото на силата, лица, ж. п. дирекция се вижда заставена да напусне своитѣ позиции. Съ окръжно писмо тя прокарва една разлика, като увеличава варненскитѣ такси, не само въ тарифата за петролъ, а и въ тази за солъ: въ първия случай съ 20, а въ втория — съ 10 лв. на вагонъ. По този начинъ, като не спази единичко правилното становище, както бѣ го прокарала първоначално, чрѣзъ тия разлики Главната ди-

рекция дойде да влоши положението въ сравнение съ миналото, защото по-рано тѣ възлизаха само на 3—7 лв. за вагонъ солъ и на 17—19 лв. за вагонъ петролъ. Чрѣзъ тази си постѣпка тя създава единъ много опасенъ прецедентъ. Не е важното въ случая, че се онеправдава Варна. Ако общитѣ интереси на народното стопанство изискватъ това, такава една политика може да се подкрѣпи даже. Сжщото би могло да се каже и за интереситѣ на консоматоритѣ отъ З. България, спрѣмо които Бургазъ заема едно монополно положение. Ако тия интереси би слѣдвало да се жертвуватъ за доброто на България, и това би могло да се допусне. Злото се крие тамъ, че се създаватъ положения не въз основа на една безпристрастна прѣцѣпка, а по силата на странични влияния. Утрѣ могатъ други да бждатъ влиятелнитѣ и ако тѣ поискатъ, ще обрнатъ всичко наопаки. Какво ще стане тогава съ тази държава, уредбата на която се направлява по такъвъ единъ начинъ?

* * *

Говорихме вече за принципа на спадащата скала, по силата на който разликитѣ за далечнитѣ разстояния се релативно намаляватъ. Изтъкнахме и конкурентоспособността на чуждитѣ намъ пѣтища, подбиващи трафика на нашитѣ ж. п. линии, въ които държавата влага толкова много отъ оскуднитѣ си материални срѣдства. Това сж мотиви, които дѣйствуватъ въ една насока: тѣ налагатъ намаляване разликата между Бургазъ и Варна. Има, обаче, други много по-тежки аргументи, които идатъ да ни подсказватъ, че тия разлики трѣбва напълно да бждатъ прѣмахнати. Приравняването такситѣ за прѣвозване на извѣстни артикули (които ние по-нататкъ изброяваме) между Бургазъ и Варна, отъ една страна, София и З. България, отъ друга, се явява като належаща необходимостъ на една здравомисляща, продиктувана отъ общи народностопански съображения, ж. п. тарифна политика.

Желѣзопѣжнитѣ тарифи сж, както казахме, единъ мощенъ регулаторъ на народостопанския животъ. Чрѣзъ тѣхъ може да се направлява трафикътъ така, както това налагатъ общитѣ национални интереси. Тия интереси сж продиктували на България да обърне погледа си къмъ морето. Това, обаче, още далечъ не значи, че тя трѣбва да концентрира всичко въ единъ само неговъ пунктъ. Ако извѣстно мѣсто има нѣкакви естествени прѣимущества, ако то се радва на едно изключително благоприятно положение, дългъ е на върховното държавно ръководство да вземе мѣрки, които биха цѣлили създаване подобни изгоди и за други мѣста, които сжщо така иматъ правото да искатъ да живѣятъ. Та на-ли цѣльта на съврѣмения държавенъ организъмъ е, не да оставя нѣщата да вървятъ по своя природенъ, което въ случая значи първобитенъ, пѣтъ, а да ги нагласява така, както това налагатъ културнитѣ изисквания на нашитѣ дни. А тия изисквания иматъ своето ядро не само въ желанието, а и въ правото на всичко живо да се даде просторъ свободно да диша и да се развива.

Да си послужимъ съ конкретния случай: касае се за съперничеството между Варна и Бургазъ. На кое отъ тия двѣ пристанища трѣбва да се даде надмощие въ пазаритѣ на З. България? Всѣко едно отъ тѣхъ има своятъ по-близъкъ, естественъ и неоспоримъ хинтерландъ, ала само съ него тѣ не могатъ да бждатъ доволни. България се развива, заедно съ това и нейната търговия расте; търговскитѣ връзки се разширяватъ и понеже тѣ изхождатъ отъ различни краища, дохождатъ до мѣста на съприкосновяване, на кръстосване интереситѣ. И тогава, по-неустойчивитѣ, по-малко жилавитѣ стопански елементи, започватъ да говорятъ за своитѣ естествени прѣдимства, за облагитѣ, които природата имъ е дала. Бургазъ се сърди на Варна за конкуренцията, която тази послѣдната му прави и по силата на своята близость, иска да му се създаде монополно положение въ З. България. Трѣбва ли държавата да се вслуша въ това желание? — По никой начинъ, защото това би значило да се оставятъ нѣщата да вървятъ по своя природенъ (примитивенъ) пжтъ; това би значило, държавата да отиде въ разрѣзъ съ своето сжщинско прѣдназначение, да отрѣче сама себе си. Възприемането подобно положение би имало, прѣди всичко, за резултатъ едно люшване стокообмѣна на България съ чуждитѣ страни къмъ Дунава. Отъ това нашитѣ морски пристанища, включая и Бургазъ, ще отидатъ назадъ въ своето развитие, въ полза на Галацъ, за въздигането на което пристанище ние най-малко трѣбва да съдѣйствуваме. Отъ това само врѣди ще произтекатъ за насъ. Ала има, на второ мѣсто, нѣщо много по-опасно, именно за Бургазъ, ако би се възприело становището, което Бургазката търговско-индустриална камара, за голѣмо наше недоумѣние, иска да се наложи на нашата тарифна политика: България излѣзе на Бѣлото море. За линията, която ще води къмъ Порто-Лагосъ, изучаванията сж вече привършени и осжществяването ѝ е въпросъ само на врѣме. А пжтя отъ това послѣдното пристанище до пазаритѣ на З. България — ябълката на раздора — ще е съ най-малко 50 км. по-късъ, отколкото този прѣзъ Бургазъ. При това, Порто-Лагосъ е на открито море и такситѣ за прѣминаване Дарданелитѣ ще се икономисватъ. Какво ще стане тогава? — Ако би се намѣрило правителство, което да възприеме прѣпоръчваната отъ Бургазъ рецепта за съставяне тарифитѣ, тогава именно и прѣди всичко на това пристанище ще се нанесе смъртоносенъ ударъ. Защото, конкуренцията на Порто-Лагосъ не ще се простре само къмъ З. България, тя ще отива и къмъ сърдцето на неговия естественъ хинтерландъ, къмъ Пловдивъ и Ст. Загора, ако не и по-далече. И тогава Бургазъ най-осезателно ще съзнае фаталността на горното искане, ала може би ще бжде късно. А за да не се дойде до това плачевно положение, трѣбва ѝ врѣме, още отъ сега, да се пропиемъ съ съзнанието, че единичката спасителна тарифна политика, която би дала възможность на всички наши морски пристанища еднакво свободно да дишатъ и волно да се развиватъ, това е принципътъ на приравняване такситѣ отъ всич-

ки наши морски пристанища до З. България, значи, до областитѣ, дѣто тѣхнитѣ интереси се кръстосватъ.

Така, ние повторно се натъкваме на принципа за тарифно образуващата линия. При сегашното положение на нашата ж. п. мрѣжа, той има да се прилага само относно двѣ линии, едната отъ които се явява тарифно образуваща: било поради по-малката си дължина, или пъкъ въ зависимость отъ конкурентнитѣ ѝ пжтища. Тази роля въ бждаще ще има да се играе отъ прѣдстоящата за строене бѣломорска линия. Къмъ такситѣ на Порто-Лагосъ, които, макаръ и нормални, въ много случаи ще се явяватъ понизки отъ изключителнитѣ такси на Варна и Бургазъ, ще трѣбва да се приравняватъ тия послѣднитѣ. Само по този начинъ Бургазъ, Варна и Порто-Лагосъ ще могатъ да се развиватъ най-правилно и интереситѣ на всички биха били най-цѣлесѣобразно запазени: 1) търговцитѣ ще сж доволни, защото ще могатъ да работятъ навсѣкждѣ; 2) консоматоритѣ ще иматъ възможность да правятъ по-широкъ изборъ, което значи, че ще получаватъ стокитѣ на по-износни цѣни; 3) желѣзнопжтното стопанство ще се радва на едно равномерно разпрѣдѣляне трафикътъ по главнитѣ линии — обстоятелство отъ голѣмо значение за благоприятнитѣ му експлоатационни резултати. Всичко това, изцѣло взето, иде да подкрѣпи правилността на нашето желание за приравняване тарифитѣ и несъстоятелното противно искане на Търговско-индустриалната камара въ Бургазъ, която впрочемъ, напоследъкъ, иде по единъ косвенъ начинъ сама да се опровергае. Въ нейния официаленъ органъ, бр. 5 отъ май т. г., е помѣстена уводна статия за „вносътъ прѣзъ Бургазъ и конкуренцията на Цариградъ.“ Въ тази статия се твърди, че „причинитѣ, които сж накарали пловдивскитѣ търговци да избикалятъ Бургазъ и да минаватъ прѣзъ Цариградъ, сж нѣколко, а именно: 1) твърдѣ дългото бавяне на стокитѣ въ бургазската митница и пристанище, до като бждатъ обезмитени, което достига до 15—20—30 дена; 2) поврѣдата на стокитѣ, вслѣдствие разтоварването имъ на открито, по липса на магазини; 3) кражбитѣ.“ А по-нататкъ се казва: „Основната причина на всичко това е тѣснотата на пристанището. Липса на магазини, липса на мѣсто за стоварване, недостатъчность на кеови стѣни — това е то основната болестъ.“ Щомъ това е така по отношение на Цариградъ, толкова то повече важи за Варна. Ето защо, Търговско-индустриалната камара въ Бургазъ би трѣбвало да насочи своята дѣйность въ друга насока, а не да се противопоставя на положения рационални и справедливи, като се спира на врѣменното, скоропрѣходното, и изпуска изъ прѣдвидъ постоянно, въ близко бждаще идещото. Въ такива желаня, почиращи на заблуда и невѣрно прѣцѣняване фактитѣ, едно учрѣждение, поставено надъ всички и имащо до голѣма степенъ да регулира народостопанскитѣ отношения — не бива да се вслушва. Поради това именно, набързо прокараната промѣна въ становището на Главната Дирекция по третираня тукъ въпросъ, е една загадъчна изненада, която слѣдъ всестранчи-

воту негово освѣтляване се налага да бжде прѣмахната. Ние вѣрваме, че тя не само ще се върне на положението, създадено съ тарифата отъ май 1913 г., а ще го изкара до неговитѣ естествени крайни послѣдици.

* * *

Когато се говори за приравняване такситѣ, ние винаги разбираме, че то се отнася само до артикулитѣ, които прѣдставляватъ масовъ трафикъ и сж отъ значение за международния ни морски стокообмѣнъ. Тия артикули сж групирани въ слѣднитѣ изключителни тарифи: тарифа № 6 — брашно и храни; тарифа № 5 — соль и газъ; тарифа № 7 — желѣзо и желѣзни издѣлия и тарифа № 2 — разнородни стоки. По тарифа № 6 въпросътъ е разрѣшенъ така, както ние намираме, че трѣбва да бжде — именно, такситѣ за изнасяне храни и брашно отъ София и отъ другитѣ станции въ Западна България до Бургазъ и до Варна сж еднакви. И противъ това, досега поне, никой не е намѣрилъ за нужно и умѣстно да протестира. По отношение прѣвоза на солта и петрола, въпросътъ, както по-горѣ е изтъкнато, бѣ сжщо така разрѣшенъ, ала Главната дирекция не устоя на своето становище. Очевидно, тя трѣбва да се поправи, като възприеме и тукъ това, което прави за хранитѣ и брашното. За желѣзото и желѣзнитѣ издѣлия въ тази насока не е правено нищо: макаръ да сж създадени изключителни такси въ направление отъ Бургазъ и Варна, оставена е да сжществува доста голѣма разлика. Ще бжде логично, ако и тукъ се възприеме приравняването. Тарифата за разнородни стоки, които сжщо така сж отъ немалко значение за трафика, заема едно съвсѣмъ особено положение. Така, тя съдържа намаления въ направление отъ Варна, които възлизатъ на 50% за станциитѣ по линията къмъ Русе, на 45% за Свищовъ, на 20% за Ломъ. Избрани сж само нѣколко пункта, които иматъ повече академическо, отколкото нѣкакво практическо значение. Тия намаления се правятъ само съ огледъ на дунавската конкуренция, но тя се простира и върху Търново и Горня-Орѣховица, върху Левски и Плѣвентъ, върху Черв. Брѣгъ и София и т. н. За тия, обаче, станции тарифата не прѣдвижда никакви намаления, и стокитѣ, прѣдначинени за тѣхъ спокойно

минаватъ покрай Варна, за да бждатъ откарани въ Галацъ, дѣто се прѣтоварватъ и отиватъ понататък до мѣстоназначението си. Това, нехармонизираще съ общитѣ ни национални интереси, положение, може да бжде прѣмахнато много лесно, като таблица втора отъ тарифата за разнородни стоки се разшири така, че да обема ако не всички, то поне по-важнитѣ станции въ С. и З. България, разбира се, при спазване необходимитѣ съотвѣтни намаления.

* * *

Ето, въ тѣзи скромни размѣри се изчерпва приравняването, за което става дума. Отъ изложеното до тукъ ясно се вижда, че като се застъпваме за него, ние имаме прѣдвидъ не само и прѣдимно интереситѣ на Варна, а тия на страната. Условията сж се така стекли, че интереситѣ на Варна хармонизиратъ съ тия на желѣзопѣжното стопанство, на държавата, на консоматоритѣ. Не само това, ние не бихме сгрѣшили ако кажемъ, че това сж интереситѣ на България. Ако би било иначе, ако това, което е въ интереса на Варна, би отивало въ разрѣзъ съ интереситѣ на страната, ние едва ли бихме се рѣшили да излизаме съ подобни искания. Защото, задачата ни не е да се отдаваме на тѣсногрѣда стопанска политика, а да работимъ за общия културенъ напредѣкъ на България. Тази страна, сполетѣна отъ толкова много нещастия, има нужда да бжде подпомогната въ стопанския си развой, иначе тя трудно ще прѣодолѣе нанесенитѣ ѝ тежки рани. Ала ако нещастieto е общо, то е за едни по-тежко и несносно, за други не така непоносимо. Една отъ покрайнинитѣ, които най-силно пострадаха, това е, безспорно, Варна. Отнеха ѝ базата на нейния търговски и индустриаленъ животъ, подкопаха дълбоко основитѣ на материалното ѝ добруване, и ако България има нужда отъ подкрѣпа, какво да кажемъ за Варна, която нѣма вече въздухъ за дишане, която е изложена на опасността, може би, не бърже, но сигурно да заглѣхне? Трѣбва ли държавата да допустне това? Интереситѣ именно на тази послѣдната налагатъ, да вземе мѣрки за прѣдотвратяване опасността. Една отъ тѣзи мѣрки е и приравняване тарифитѣ, за осжществяването на което не се изискватъ никакви материални жертви. Необходимо е само добра воля.

Б. Сакъзовъ.

Англо-германската конкуренция.

Единъ отъ дълбокитѣ мотиви на днешната европейска война е англо-германската конкуренция, достигнала въслѣдно врѣме до крайно напрежение. Като стопанственъ фактъ отъ всемирно значение, тази конкуренция заслужава да бжде очертана, макаръ и вкратцѣ, прѣдъ нашитѣ читатели.

Първитѣ нейни признаци се забѣлѣзватъ още прѣзъ 80-тѣ години на миналия вѣкъ. Още тогава става твърдѣ чувствително проникването на германскитѣ стоки въ всемирнитѣ тържища

и тѣхното съперничество съ английскитѣ. На този фактъ, обаче, Англия е обърнала прѣзъ онова врѣме слабо внимание. Свикнала съ вѣковното си прѣвъзходство въ индустрията и търговията, забогатѣла и успокоена върху дотогавашнитѣ си натрупани блага, тя е неглижирава своитѣ конкуренти и не е могла съ нужната прозорливостъ да догади бързо растящия гигантъ — Германия. Това сж собствено забогатѣлитѣ рентниерски крѣгове въ Англия, въ психологията на които прѣдвидливостъта и борческата

будност почват да отстъпват на стремежа към комфортно-оходния животъ. Известната фраза на Палмерстона (1861), че „нѣмцитѣ сж били годни само да обработватъ земята и да мечтаятъ и философствуватъ въ задоблация миръ“, си остава като основа въ висшето английско обществено мнѣние дори до 90-та година на миналия вѣкъ. Това странно небръжие се е загноздило въ рентниерскитѣ кржгове дотамъ, че нѣкои отъ тѣхъ до скоро сж считали Германия за „единъ градъ отъ минерални бани и курорти“.

Разбира се, прѣдъ силнитѣ блъсъци на германския индустриализмъ, Англия не е могла да остане небръжна и глуха докрай. Още въ края на 80-тѣ години се чуватъ първитѣ оплаквания отъ чуждата конкуренция. Германия, Белгия и Съед.-Щати започватъ да се явяватъ като малки, но застрашаващи облачета върху обширния хоризонтъ на английската търговия. Германскитѣ стоки сж неизбѣжния си бѣлѣгъ „Made in Germany“ почватъ да проникватъ и въ сама Англия, тогава и възниква първото, добръ очертано германофобство на Williams, Gastrelly и „Saturday Review“ въ 1897 г. На слѣдната година министерството на търговията издава 170 дипломатически и консулски рапорти, изпълнени съ мнѣния и съвѣти къмъ търговцитѣ въ борбата имъ съ конкуренцията. „Трѣбва — казва се въ тия рапорти — повечко да се приспособимъ къмъ вкусоветѣ на консоматоритѣ; трѣбва да завоюваме нови пазари, ако искаме да закрѣпимъ досегашното си търговско първенство. Британската търговия страда отъ това, че не може да доставя долнокачествени стоки, че не е възприела досега метрическата система, че не улеснява кредита на купувача. Английскитѣ пътуващъ търговски агентъ не обхожда достатъчно клиентелата си, не познава достатъчно чуждитѣ езици и не носи съ себе си, освѣнъ английски проспекти. Младиятъ нѣмски агентъ е по-добръ информиранъ относно техниката на издѣлията, има по-сOLIDНО търговско образование и схваща по-лесно вкусоветѣ и обичаитѣ на чуждитѣ пазари.“

Всичко това силно възбужда английския търговски свѣтъ. Но особено възмутенъ остава той отъ факта, констатиранъ въ рапортитѣ, че германцитѣ проникватъ като търговски агенти въ самитѣ английски колонии, считани отъ всички като естествени дебушета на национално производство. И наистина, една анкета, прѣдизвикана отъ Чемберлена, установи, че въ 1884 г. 26% отъ вноса на британскитѣ колонии е отъ чуждо произхождение и че тоя процентъ въ 1894 г. е достигналъ цифрата 31.5. Въ сжщностъ, това увеличение на чуждия вносъ не означава едно намаление на английския вносъ. Напротивъ, споредъ Маврициусъ, английскитѣ вносъ въ колониянтѣ се даже увеличава, наредъ съ чуждия. Прочее, ако германскитѣ вносъ въ английскитѣ колонии расте, това се дължи главно на колониалната консомативна способностъ, която е дошла до състояние да поглъща повече стоки, отколкото прѣди. Но факта, който стрѣсна англичанитѣ е, че тѣ почватъ да бждатъ измѣствани, като единствени индустриалци въ свѣта и че, освѣнъ тѣхъ, и други почватъ вече да търгуватъ

съ задокеанскитѣ страни. Това възникване на нови конкуренти, и то въ самитѣ британски колонии, пороци германофобството у англичанитѣ — изразено най-ярко въ империализма на Чемберлена.

Сравнителнитѣ цифри, които изтъкватъ развитието на английския и германския експортъ (извъневропейски) прѣзъ послѣднитѣ 22 години, сжщо подѣйствуваха уронително на привичното чувство у англичанина за всемирно надмощие. Картината е слѣдната:

Въ милиони марки:

Износъ	1890	1900	1911	1912
Англия	5,384	5,940	9,264	9,944
Германия	3,327	4,611	8,106	8,887

Ще рѣче, въ 1890 г. германскитѣ износъ е билъ съ 2,057 милиона марки по-малкъ отъ английския, а въ 1912 г. разликата е само съ 1,057 мил. марки. Английскитѣ износъ отъ 1890 г. насамъ се е увеличилъ съ 84%, а германския — съ 166%. Но, трѣбва да се забѣлѣжи, че прѣзъ този периодъ населението на Германия е порасло отъ 49.2 на 66 милиона, а това на Англия — отъ 37.3 на 45 милиона. Слѣдователно, населението на Германия се е развивало по-бързо отъ това на Англия. Въ 1890 г. английскитѣ износъ, разпрѣдѣленъ на глава, е билъ 144 марки, а въ 1911 — 205 м.; въ Германия пъкъ е билъ 68 и 123 за сжщитѣ години. Ще рѣче, въ 1890 г. Англия е изнесла на глава 76 м. повече отъ Германия, а въ 1911 г. — 83 м. Очевидно е, че въ това отношение външната търговия на Англия стои по-добръ отъ тая на Германия. Но важното въ тоя случай е, *че увеличението на износната цифра върху глава отъ 1890 г. насамъ за Англия е било само 42%, а за Германия 80.6%, т. е. близо два пѣти повече.*

Този фактъ именно говори за голѣмата скоростъ въ развитието на германската търговия и за нейната застрашаваща мощъ, която единъ день би станала непрѣодолима.

Ощо повече страхътъ отъ германската търговия става по-голѣмъ, като се има прѣдвидъ, че въ послѣднѣо врѣме тя засипва всемирнитѣ пазари съ *всички видове* стоки, съ каквито си служи и английската търговия. Твърдението на Шульце-Геверницъ, че индустриалниятъ трудъ е разпрѣдѣленъ между Англия и Германия, че английската индустрия почива главно върху приложната физика, а германската — върху приложната химия, — не се оправдава напълно. Въ послѣднитѣ години фабрикацията на машини и кораби въ Германия се разви до тамъ, че тя показа до очевидностъ своята голѣма способностъ въ индустриализма, почиващъ върху приложната физика. Въ туй отношение Германия е вече надминала даже и самата Англия — родината на машинизма.

Трѣбва да отбѣлѣжимъ и още едно важно прѣдимство, което придава мощъ на германската търговия. Това сж индустриалнитѣ сдружения или картели. Благодарение на тѣхъ сж извоювани много явни и прикрити експортни премии, които сж едно оръжие повече въ борбата на нѣмцитѣ съ английската конкуренция. Тия картели сж сжщо една отъ причини-

тѣ за по-високата техника, съ която германският индустриализъм се отличава и прѣвѣшава английския. Наистина, и въ Англия сж правени много опити за създаване на картели, но тамъ тѣ не сж могли да дадатъ такива резултати, както въ Германия, главно поради системата на свободната търговия и на традиционния промишленъ индивидуализъмъ. Картелътъ поглѣща господството на личността, прѣнебрѣзва личнитѣ смѣтки, а това противорѣчи на рентниерския аристократизъмъ въ рѣководнитѣ английски сфери. Между това, картелната организация е най-мощната форма на съврѣменната търговска и индустриална дѣйностъ и къмъ нея германецътъ се е приспособилъ най-добрѣ отъ всички други въ Европа. Чрѣзъ нея германецътъ е организиралъ и сплотилъ най-добритѣ си промишлени сили и така е проникналъ въ неопрѣдѣлената ширина на всемирния пазаръ.

Отъ всичко казано до тукъ ясно личи, какъвъ опасенъ конкурентъ се явява германската търговия за английската. Но картината на англо-германската конкуренция става още по-пълна при единъ сравнителенъ погледъ върху производствената мощъ на двата гигантски съперници.

Споредъ даннитѣ, които привеждатъ Рафаловичъ и Дийпенхорстъ, *каменовжгленното* производство въ Германия прѣзъ послѣднитѣ 25 год. (1885—1910) се е развило 3 пѣти по бързо (209%), отколкото въ Англия (66%), а консомацията на глава прѣзъ това врѣме въ Германия дава % 117, когато въ Англия този процентъ е само 13. Сжщиятъ удивителенъ темпъ забѣлѣзваме прѣзъ той периодъ и въ производството на *кокса* — 43% въ Германия и 11% въ Англия. Но тоя изключителенъ растъ въ производството на *вжглица* — „на сжщния хлѣбъ“ на индустрията — става още по-заплашителенъ фактъ, като се знае, че *каменовжгленитѣ* леговища въ Англия биха били изчерпани въ разстояние на 300 години най-много, а германскитѣ — на повече отъ 1,000 год. (гл. Насъ, Томсонъ, Фрешъ и др.).

Въ *жельзното* производство, и по количество и по темпъ, Германия тоже прѣвѣзхожда съперника си. Прѣзъ периода 1885—1910 год. производството на меко жельзо и чугуунъ въ Германия е нарастло съ 301%, а въ Англия — съ 35%. *Стоманата* — „мишцитѣ“ на съврѣмения механизъмъ — е сжщо въ рѣцѣтъ

на Германия: отношенията на нейното производство къмъ английското е 7 къмъ 3.

За другитѣ метали — *олово* и *цинкъ* — Германия излиза съ едно производство 6 пѣти по-голѣмо отъ Англия. Най-сетѣ, да вземемъ и *мѣдта*, която днесъ има най-голѣмо приложение въ електро-техниката. Наистина, производството на тоя металъ е най-голѣмо въ Англия, но консомацията му никждѣ тѣй бързо не расте, както въ Германия — 166%, а въ Англия 52% (1900—1910).

Това надмощно германско производство на металъ личи и въ цифритѣ на износната търговия: прѣзъ 1911 г. Германия е изнесла 6·7 мил. т. жельзо, а Англия — 2·7 м. т.

Даже и въ *текстилната* индустрия, въ която Англия се счита за царица, Германия поразява наблюдателя съ своя напрѣдѣкъ. Консомацията на суровъ памукъ въ Англия отъ 430,000 т. въ 1860 г. е стигнало на 860,000 т. въ 1911 г., значи 2 пѣти повече, а въ Германия — отъ 46,000 на 436,000 т. — т. е. 10 пѣти повече. Англия има 53 милиона вретена, а Германия само 10 милиона, но едно германско вретено изприда годишно 2½ пѣти повече памукъ, отколкото едно английско! Тая интензивна дѣятелностъ се забѣлѣзва и въ всички други области на индустрията — вредъ кждѣто германския промишленъ духъ е проникналъ — отъ най-незначителното нюренбергско ателие за дѣтски играчки до грандиознитѣ есенски заводи на Круппъ.

Тая кипяща дѣйностъ на индустрията въ Германия е именно силата, която разшири търговията ѝ и която направи отъ *германизма* едно повсемѣстно явление по всички жгли на всемирния пазаръ. Тая сила — ударитѣ на която блѣска въ най-вече вратитѣ на Англия — се чувствува въ всѣки английски рапортъ — консулски или дипломатически. Като заключение на всичко казано до тукъ, ние привеждаме слѣднитѣ думи на единъ английски консулъ отъ Ориента:

„Въпрѣки волята си, азъ забравямъ, че съмъ англичанинъ: монѣ обуца сж французки, дрехитѣ ми — германски; мобилитѣ въ бюрото ми сж работени въ Германия; отъ германска фабрикация сж сжщо така писалкитѣ, книгата и покривката на бюрото ми. Бирата, която пия, е германска; скоро въ моя домъ нѣма да остане нищо английско, *освѣнъ мисълта, че азъ съмъ англичанинъ.*“

СТОПАНСКИ ОБЗОРЪ.

А) Вжтрѣшенъ.

Както воюващитѣ страни се борятъ и на стопанска почва, сжщо така опасността отъ война налага не само военна, а и стопанска мобилизация. България е запазена, наистина, отъ грозния пожаръ, който свирѣпствува изъ цѣла почти Европа, опасността, обаче, че и въ нейнитѣ прѣдѣли мирътъ може да бжде нарушенъ, не е изключена. Защото, не е достатъчно да имашъ макаръ и най-силното желание за миренъ животъ, когато събитията, кои-

то те обкржжаватъ, застрашаватъ твоето сжществуване и ти налагатъ, за собствена самосъхрана, да прибѣгнешъ къмъ крайното, ала радикално срѣдство на военна разправа. А за да има тази разправа желанния резултатъ, не е достатъчно да разполагаш само съ една храбра и добрѣ подготвена армия: ти трѣбва да си стопански мощенъ, постигането на което е върховната задача прѣди започване мобилизирането на военнитѣ състави.

По примѣра на другитѣ страни, които сж вече въ разгара на борбата, и у насъ се взематъ мѣрки

за подготвянето ни въ стопанско отношение. Колкото, обаче, примърите, които е тръбвало да се иматъ въ очи при тази прѣдварителна работа, сж заслужаващи подражание, толкова, за жалостъ, извършеното у насъ прави впечатление съ това че е повърхностно, незавършено, прибързано. Отъ всестранчиво и грижливо проучване положението, прѣди да се взематъ съотвѣтни мѣрки, тукъ нито слѣда. Когато въ всички културни страни уреждането на стопанскитѣ въпроси става обикновено при съвѣщателното съдѣйствиe на респективнитѣ организации (търговско-индустр. и занаятчийски камари, професионални сдружения и т. н.), ние се задоволяваме съ рѣшения, взети само между тѣснитѣ стѣни на нѣколко прашни канцелярии. Затова — тъй много недомислие въ нашия животъ! Не е, обаче, цѣльта ни да подлагаме на подобна критика традициитѣ на държавната ни машина. За насъ е по-важно да набѣлѣжимъ мѣроприятията, въ които се изчерпва стопанската ни мобилизация: държавна и частна.

Забраната на износа.

Започната съ указъ № 5, отъ 29 юлий, тя е, за сега, завършена съ указъ № 10, отъ 12 августъ т. г. Простира се върху слѣднитѣ артикули: 1) всички зърнени произведения, 2) брашно, трици и ярма, 3) картофи, 4) бобъ и зеленчукъ, 5) всички животински произведения (сирене, кашкавалъ, масло, яйца и пр.), 6) едъръ и дребенъ добитъкъ, коне, мулета, магарета, 7) фуражи, 8) текстилни произв., 9) гориво, 10) освѣтлителни материали (газъ, бензинъ и др.), 11) кожи, сурови и обработени, 12) кожени издѣлия (царвули, ботуши, обувца и пр.), 13) всички съестни продукти и 14) медикаменти, уреди, прѣвѣрзочни и каквито и да е санитарни материали.

Обществото посрѣщна съ извѣстна изненада тази имаща чисто прѣдохранителенъ характеръ мѣрка, както поради начинътъ по който тя биде прокарана, сжщо така и по нѣкои отъ подробноститѣ си. Опитътъ на миналитѣ двѣ войни бѣ доказалъ, че България може и да воюва и, заедно съ това, свободно да търгува, и ако тя сега наново е изложена на опасността да стане театъръ на кървави събития, необходима и цѣлесобразна ли е въ такъвъ широкъ размѣръ наложената забрана? На пръвъ погледъ необходимостта отъ подобна една мѣрка се явява твърдѣ естествена, при по-дълбоко вглеждане, обаче, при по-подробенъ разборъ, тя издава много слаби страни.

Като въпросъ, който засѣга жизненитѣ интереси на стопанския ни животъ, той не можеше да мине неотбѣлѣзанъ. Изказаха се по него мнозина и, както по всичко у насъ, така и тукъ, мнѣнията останаха раздѣлени. Едни намиратъ, че забраната е необходима за запазване страната отъ възможенъ гладъ, а други я отхвърлятъ, било изцѣло или частично.

Истината ще да е, вѣроятно, нѣгдѣ по срѣдата.

Мотивитѣ, изтъквани въ подкрѣпа на забраната, сж отъ двояко естество: политически и стопански. Политическитѣ се свеждатъ до неутралитета на България, а стопанскитѣ — до възможността, при извѣстни компликации на положението, страната да бжде изложена на гладъ. Неутралитетътъ ни не може да бжде мотивъ за налагане забрана върху износа. Той е нарушенъ само при внасяне хранителни припаси въ воюваща страна, а е напълно спазенъ, когато износьтъ се направлява изключително къмъ невоюващи, неутрални държави.

Така че, по отношение на тия послѣднитѣ, за никакъвъ неутралитетъ не може и дума да става. Ако, слѣдователно, има нѣкакви политически мотиви, тѣ ще да сж отъ по-друго естество.

Погледнато отъ чисто стопанско гледище на забраната, тя сжщо така не е безупрѣчна. 1) Тя обема продукти, задържането на които въ страната е цѣла безумица. Тукъ спада, напр. царевичата, отъ която само една малка частъ може да бжде консумирана въ вжтрѣшнитѣ пазари. Ако всички останали количества — а поради отличната послѣдня реколта, тѣ ще сж грамадни — не бждатъ изнесени своєврѣменно, тѣ подлежатъ на сигурна развала, което значи, да се нанесе смъртенъ ударъ на много селски стопанства. Сжщото важи за сиренето и кашкавала, за което се знае, че сжществуватъ типове, нагодени изключително за износъ, приготвени по особенъ начинъ и нѣмащи пазаръ въ вжтрѣшността. Неизнасянето на тия артикули ще спаси ли страната отъ гладъ? То ще има за единичка послѣдница само влошаване стопанското положение на тѣхнитѣ производители. 2) Тя обема, послѣ това, продукти, неизнасянето на които, ако не значи опроставяване, значи необогатяване народното стопанство, и това въ единъ моментъ на рѣдко благоприятни условия. Касае се за брашното. Ако бихме приели за моментъ, че за спиране износьтъ на зърнени храни все може да се намѣрятъ нѣкакви основания, за брашното такива не сжществуватъ. Знае се, колко сж нашитѣ експортни мелници и какви количества зърно тѣ сж въ състояние да прѣработватъ при непреривна работа. Ще се намѣри ли нѣкой да твърди, че тия количества така ще намалятъ запаситѣ ни, щото да бждемъ застрашени отъ гладъ? А срѣщу този, макаръ ограниченъ по количество, по мѣсто и по врѣме износъ, въ страната би се внесло доста много злато отъ каквото тя има такава голѣма нужда. 3) Тя не държи смѣтка за интереситѣ на голѣмото болшинство производители. 4) Тя е недостатъчно обмислена и повърхностна.

Всичко това сж въпроси, заслужаващи по подробно освѣтляване, което ще направимъ съ специална статия въ идната книжка на списанието. Тукъ само ще отбѣлѣжимъ, въ заключение, че забраната на износа има, досега поне, само отрицателни резултати за стопанския животъ на страната. Тя стана причина за неговото омъртъвяване и наложи да се пропуснатъ много благоприятни моменти — безъ изгледъ за наваксване изгубеното.

Законътъ за мораториума.

Първитѣ дни на започване военнитѣ дѣйствия докараха обща паника въ паричния пазаръ, която се прѣхвърли и у насъ. По-вече по инерция, отколкото по необходимостъ. И безъ много да се размишлява, по примѣра на мораториума отъ 1912 год., ние осъмнахме на 28 юлий съ новъ тримѣсеченъ мораториумъ. Направихме, значи това, което воюващи страни не правятъ или прѣди да го рѣшатъ, обмислятъ малко по-вече начинътъ и подробности на прокарването му. Както по отношение на износа, така и по въпроса за мораториума, не бидоха поне сондирани търговско-индустиалнитѣ камари.

Самиятъ законъ, регулиращъ една толкова важна материя, се състои отъ всичко на всичко четири члена и по първобитността си едва ли ще да е надминалъ отъ другъ нѣкой подобенъ законъ.

Издържанъ е въ най-общи черти и подвежда всички възможни случаи подъ еднакъвъ знаменателъ. Чл. 1 дава мораториумъ на частнитѣ лица, дружества и банки за изпълнение на паричнитѣ задължения помежду имъ, произходящи отъ граждански и търговски сдѣлки, извършени прѣди 25 юлий 1914 год. за срокъ отъ три мѣсеца, считанъ отъ тази послѣдната дата. По силата на чл. 2 течението на уговоренитѣ и по закона лихви не се спира. Съ чл. 3 се установява, че прѣзъ врѣме на мораториума, течението на всички срокове — материални и процесуални, давностни — углавни и граждански, сждебни, и др. — се спира, а послѣдниятъ чл. 4 дава право на министра на правосъдието по постановление на министерския съвѣтъ съ указъ по реда да отмиѣни напълно или частично горния мораториумъ и по-рано.

Условия за такъвъ общъ мораториумъ у насъ не съществуватъ. Въ стопанския животъ на страната, наистина, има извѣстна депресия, тя, обаче, далечъ не е отъ естество да наложи спирането на платежитѣ. Съ какво, напр. може да се обоснове мораториумътъ относно задълженията на масата държавни и частни чиновници и служащи? Съ какво може да се обоснове мораториумътъ за всички ония индустриални прѣдприятия, които продължаватъ работата си въ неограничени размѣри, или за търговцитѣ, напр., имащи да извършватъ голѣми държавни доставки? Съ такъвъ единъ необосноваиъ мораториумъ се дава само мѣсто на извѣстна стопанска безгрижностъ и заемодавцитѣ се виждатъ заставени да ограничаватъ кредитнитѣ си операции, което, отъ своя страна, указва отрицателно влияние върху стопанския животъ. Единичниятъ основателенъ мораториумъ, който, по наша прѣцѣнка, би трѣбвало да се прокара спрѣмо вжтрѣшнитѣ задължения, това е сждебниятъ мораториумъ: да се даде право на търговци, индустриалци и занаятчии да доказватъ прѣдъ сждилищата, че неблагоприятнитѣ стопански условия на момента сж ги поставили въ невъзможностъ да устояватъ на задълженията си. По една ускорена процедура, сждилищата, като прѣцѣниятъ основателностъта на изтъкнатитѣ въ всѣки отдѣленъ случай мотиви, да продължаватъ падежа на платежитѣ съ извѣстенъ срокъ. Само по отношение на чуждестраннитѣ задължения мораториумътъ би могълъ да бже общъ, както поради невъзможнитѣ съобщения, така и по причина на прѣкомѣрно високитѣ курсови разлики.

Обществена криза.

Създаденъ е отъ началото на августъ т. г. единъ съ крупна социална подкладка „законъ за опрѣдѣляне продажната цѣна на съестнитѣ и други прѣдмети отъ първа необходимостъ прѣзъ врѣме на обществени кризи и бѣдствия.“ По силата на чл. 1 отъ този законъ, общинскитѣ съвѣти съ участието на финансовата власть иматъ право, прѣзъ врѣме на обществени кризи и бѣдствия, причинени отъ неурожай, наводнение, мобилизация, война и др. смущения, да опрѣдѣлятъ продажнитѣ цѣни (на едро и дребно) на всички съестни и други прѣдмети отъ първа необходимостъ, както и цѣната на наемитѣ и на труда. Търговцитѣ сж длъжни да спазватъ опрѣдѣленитѣ цѣни (чл. 2), иначе тѣмъ се налага глоба, а ако и слѣдъ тази мѣрка глобениѣ бждатъ уловени въ нарушение или отказватъ да отварятъ дюкянитѣ си, стокитѣ имъ се обявяватъ за реквизирувани отъ общината и продажбата

се продължава подъ специалния надзоръ на общинската власть. Събранитѣ суми отъ продаденитѣ реквизиционни стоки се прѣдаватъ седмично на притежателитѣ срѣщу разписка (чл. 4), а обществената криза и бѣдствие за отдѣлна мѣстностъ или за цѣлата държава се обявяватъ съ царски указъ по рѣшение на министерския съвѣтъ (чл. 7). Сжщо така съ царски указъ се и явява, че нормалниятъ животъ е настѣпилъ и свободата на търговията възстановена.

Прави впечатление на първо мѣсто, че законътъ изключва търговско-индустриалнитѣ камари отъ участие при опрѣдѣляне цѣнитѣ. Тѣмъ не е отреденъ нито съвѣщателенъ гласъ, а кой най-добрѣ би могълъ да съдѣйствува за едно правилно разрѣшаване на въпроситѣ отъ подобенъ характеръ, ако не тия послѣднитѣ? Опитътъ дойде много скоро да докаже, че общинскитѣ съвѣти не сж съвсѣмъ обективни при изпълнението на тази си важна функция, а се ръководятъ въ извѣстни случаи отъ съображения, на които не би могълъ да се отрече партизански и демагогски характеръ. Впрочемъ, съ този въпросъ ние ще имаме случай да се занимаемъ по-подробно.

Интересно е, на второ мѣсто, да се изтъкне, че страната е обявена въ обществена криза, безъ да съществува нито единъ отъ изброенитѣ въ закона случаи. Това иде да подсказе, че и този послѣдниятъ има своитѣ слаби страни.

Повишаване лихвата.

Когато виждаме държавата да полага грижи за избѣгване възможната стопанска криза и начело съ своитѣ кредитни институти дири да намалява несгодитѣ на положението, частнитѣ банки, не искайки да се ръководитъ отъ общитѣ народостопански интереси, отиватъ тъкмо въ разрѣзъ съ това, което държавата има за цѣлъ да постигне. Прѣдугадили въвеждането на мораториума и възползувани отъ настѣпилата суматоха въ стопанския животъ, имайки въ очи изключително своитѣ интереси, тия банкови прѣдприятия, кои повече, кон по-малко, прибѣгнаха до едно произволно повишаване лихвата. Докато длъжниците плащаха по-рано на банцитѣ 7—8%, сега се искатъ отъ тѣхъ не само 10—12%, а още и отдѣлна комисиона. Въ сжщото това врѣме, отъ друга страна, нѣкои отъ тия банки сж прибѣгнали къмъ намаляване процента на влоговетѣ. По този начинъ, интереситѣ на сума търговци, индустриалци, занаятчии и масса други дребни стопански съществування, се явяватъ чувствително ошетенни. Както е извѣстно, положението и безъ това е доста тежко, прѣдстои усилена борба за прѣодоляване много прѣчки и несгоди. Ако къмъ тѣхъ се прибави още и една повишена лихва, рискуваме да видимъ голѣмъ брой прѣдприятия опростаени. Ето защо, ако държавата иска да остане вѣрна на желанията си досѣжно охраняване стопанскитѣ интереси на населението, тя трѣбва да се заеме съ регулиране отношенията на частнитѣ банкови институти спрѣмо публиката. Въпрѣки теорията за третиране капиталата като всѣка друга стока и за опрѣдѣляне цѣната му въ зависимостъ отъ диренето и прѣдлагането, все пакъ въпросътъ за лихвата е въ голѣма степенъ законодателенъ актъ и, както държавата налага мораториумъ и прокарва законъ за опрѣдѣляне цѣната на извѣстни артикули, сжщо така тя е въ правото си да опрѣдѣля максималния прѣдѣлъ на лихвата. Въ една правова страна, дѣто стопанскитѣ взаимоотношения се разумно нор-

миратъ, безконтролната свобода за спекулиране въ ушгърбъ на чуждитъ интереси е безусловно изключена. А въ дадения случай ние се намираме лице съ лице именно съ подобна една спекулация, въ основата на която липсватъ всъщности оправдателни аргументи. Това се, между другото, доказва и отъ обстоятелството, че най-крупниятъ кредитенъ институтъ въ страната — Б. н. банка — влагащъ въ своята политика общовалидни стопански съображения, нито е прокаралъ, нито мисли да прокарва каквото и да било повишаване на лихвата.

Ето защо, ако държавата иска да остане послѣдователна на себе си, тя трѣбва да вземе съответни мѣрки за прѣмахване изтъкнатото зло. Това може най-добре да стане чрезъ едно тълкуване или допълване закона за мораториума въ смисълъ, щото повишаването на лихвата, което банките прокаралъ прѣзъ послѣдните десетъ дни прѣди мораториума — значи слѣдъ 15 юлий — да се счита като невалидно, или, което е още по-рационално, да се опрѣдѣли, както въ много държави постѣпаха, че прѣзъ врѣме на мораториума не може да се прибира лихва, по-голяма отъ извѣстенъ размѣръ, напр. 8%.

Стопанска угриженостъ.

Цѣла Европа е на военна нога. Милиони срѣщу милиони се сражаватъ. Инструментитъ на производството, на мирното изграждане материалната култура, грижливо напаставани отъ вѣкове насамъ, сж замѣнени съ убийствено разрушителни апарати. Фабричниятъ работникъ, земеделецътъ, търговецътъ, свободниятъ професионалистъ — всички днесъ, вмѣсто да творятъ, рушатъ културни блага, отнематъ животъ. Подъ този свирѣлъ ураганъ на безподобно човѣшко заслѣпление, стопанскиятъ животъ замира не само измежду воюващите, а и тамъ, дѣто опустошителниятъ пожаръ още не се е разпрострѣлъ. И нашата страна, незакрѣпнала достатъчно отъ нанесенитъ ѝ прѣзъ послѣдните двѣ години тежки рани, се намира поставена прѣдъ нови изпитни. На нея прѣдстои да прѣодолѣе голѣми прѣчки, да се справи съ масса трудности. Това се вижда по всички посоки, чувствува се катадневно, ето защо, извѣстна стопанска загриженостъ е обладала търговци, индустриалци, занаятчи. Неопрѣделеността на положението, възможността за загуби, увеличениятъ рискъ — всичко това налага своя печатъ върху стопанската дѣйностъ на момента, която може да се охарактеризира съ една само дума: мъртвило!

Е ли всичко това необходимо, оправдаемъ ли е този прѣкомѣренъ страхъ?

Той е въ голѣма степенъ безосновенъ.

Слѣдъ като прѣмина суматохата на първитъ дни, прѣдизвикана не по силата на необходимостта и възъ основа на едно обективно прѣцѣняване фактитъ, — а защото въ дни на международно раздвижване отъ такъвъ характеръ и обемъ обикновено се гледа прѣдимино прѣзъ чернитъ очила на страха, слѣдъ като вече ние прѣживяваме толкова дни въ относително макаръ спокойствие и на политическия хоризонтъ се очертаватъ извѣстни перспективи — имаме всичкото основание да гледаме на бъдащото съ по-голяма увѣреностъ. Това е още повече така за оня изпитанъ борецъ, какъвто българинътъ се указа че е, както на бойното поле, съ мощниятъ щикъ въ ръка, така и въ областта на стопанското воюване. Прѣодолѣлъ така достойно

двѣ дълготрайни войни, нима той бива за моментъ даже, при видѣтъ само на опасности, които вѣроятно никакъ не ще дойдатъ, да изпада въ прѣкомѣрно унило настроение?!

Вѣрно е, държавата сама допринесе за всаждането на тази страхливостъ въ широкитъ маси. Въ своитъ мѣроприятия, налагани ѝ отъ необходимостта да се запазятъ държавнитъ интереси, тя отиде много по-далече, отколкото това бѣше нужно. Забраната на износа, така категорична и широка по артикулитъ, които обема; общиятъ мораториумъ; опитътъ да се правятъ голѣми държавни доставки срѣщу заплащане съ съкровищни бонове; стѣсняване кредитъ отъ Народната банка; допускането частнитъ банки безконтролно да повишаватъ лихвата: всичко това сж стопански прояви отъ естество да обезпокояватъ.

Сега, обаче, когато се съзира тѣхната прѣждеврѣменностъ и неумѣстностъ, безспокойството трѣбва да даде мѣсто на вѣра въ утрѣшния день. Това не ще рѣче, разбира се, че не е изискуема прѣдвидливостъ. Желателно е само, тя да не се изразжда въ страхъ. Като не ограничаватъ безъ нужда своитъ прѣдприятия, като не намаляватъ своята търговия и спокойно като продължаватъ своята занаятчийска дѣйностъ, българскитъ индустриалци, търговци и занаятчи, ще покажатъ наново, че тѣ сж същитъ ония патриоти, които безропотно и гордо понесоха безкрайнитъ несгоди на войната, небивалитъ тѣги на своето измѣчено отечество.

Ив. К.

Изъ дѣйността на Варненската стокова борса.

На 25 августъ т. г. се състоя общото годишно събрание на Стоковата борса, съ слѣдния дневенъ редъ:

- 1) Отчети на управителния и провѣрителния съвѣти;
- 2) Гласуване врѣмененъ бюджетъ;
- 3) Избиране нови членове на управителния и провѣрителния съвѣти;
- 4) Избиране членове на помирителния сждъ.

Събранieto се откри отъ прѣдседателя на управителния съвѣтъ г-нъ Тони Петровъ, който прѣдложи на сжщото, да си избере, съгласно правилника, тричленно бюро за ръководене на засѣданието.

Избраха се г. г. Ник. Житаровъ, Ник. Дафиновъ и Никола С. Лафчиевъ.

Г-нъ Житаровъ зае прѣдседателското мѣсто и слѣдъ нѣколко встѣпителни бѣлѣжки даде думата на подпрѣдседателя на управителния съвѣтъ г-нъ Андрей Екимовъ, който изложи отчета на сжщия съвѣтъ за борсовата 1913—1914 година.

„Изтеклата борсова година, почна г-нъ Екимовъ, откри за управителния съвѣтъ на борсата широко поле за работа. Новитъ граници на отечеството ни поставиха града Варна въ крайно неблагоприятни условия не само за вноската, но и за износката му търговия. Борсовата корпорация, която никога не е била чужда на всички економически въпроси въ страната и особно тия, които сж засѣгали развитието на търговията въ Варна, трѣбваше и сега да застане рамо до рамо съ ония институти, които заработиха за подобрѣние положението на варненското пристанище. Управителниятъ съвѣтъ пристѣпи, прѣди всичко, къмъ подробно изучаване на онова, което варненското пристанище изгуби съ отнемане на най-производителнитъ и най-консумативнитъ цен-

трове на неговия районъ. Резултатътъ отъ тия изучвания ви сж известни; тѣ налагаха неизбѣжно да се заработи най-активно за създаване на редъ мѣроприятия, които биха могли поне отчасти да подобрятъ плачевното положение на пристанището ни, създадено отъ Букурещкия договоръ.

Въ единъ обширенъ докладъ до министерския съвѣтъ ний изложихме това, което Варна загуби, и онова, което трѣбва да се прѣдприеме за компенсиране отчасти поне на загубеното. На първо мѣсто ний прѣпоръчвахме направата на ония механически съоръжения въ пристанището, които биха чувствително улеснили товаренето и разтоварването на всички вносни и износни стоки, като намалятъ до минимумъ и необходимитѣ равнски за това. Ний искахме да се направятъ по възможностъ по-скоро електрически винчове и хангари за нуждитѣ на вносната ни търговия и постройката на силосни магазини и елеватори за нуждитѣ на нашия износъ.

Нашиятъ докладъ намѣри у всички членове на сегашното правителство извънредно добъръ приемъ. Назначена бѣ комисия за изработване окончателенъ проектъ и планове за постройката на силосни магазини и ние се надѣвахме, че ако не бѣха настѣпили прѣживѣванитѣ днесъ събития, може би, щѣхме да имаме случая да съобщимъ и за нѣкои по-конкретни резултати отъ нашия докладъ. Върху него не ще се спирамъ по-надълго, понеже вѣрвамъ, че всички повдигнати въ него въпроси, както и прѣдложеното отъ насъ тѣхно разрѣшение, ви сж добръ известни.

Прѣдшестуващата година ни бѣ завѣшала разрѣшението на единъ отъ най-важнитѣ и най-жизнени за насъ въпроси — думата ми е за работническия въпросъ. Управителниятъ съвѣтъ въ единъ правилникъ за прѣносната служба въ варненското пристанище и такъвъ, въ който се урежда създаването на работнически фондъ, смѣта, че се е добралъ до най-сполучливото възможно разрѣшение на тоя кошмаръ, който отъ редъ години периодически безпокои нашата търговия въ пристанището. И двата тѣзи правилници сж окончателно приготвени и чакатъ нормални врѣмена, за да бждатъ приложени.

Върху дѣлата на управителния съвѣтъ прѣзъ изтеклата година отъ второстепенна важностъ не ще се спирамъ, понеже ми е добръ познатъ голѣмия интересъ, съ който всички вий слѣдихте нашата дѣйностъ.

Прѣди да завърша доклада си, считамъ за приятенъ дългъ да ви благодаря отъ името на цѣлия управителенъ съвѣтъ за довѣрието, което вий многократно сте ни засвидѣтелствували прѣзъ изтеклата година и да пожелаая, щото всички добри начинания, които изникнаха прѣзъ сжщата година, да ги видимъ реализирани въ най-скоро врѣме.

Събранието единодушно одобри и прие отчета на управителния съвѣтъ.

Прие се и отчета на провѣрителния съвѣтъ, въ който се констатира, че всички смѣтки сж редовно водени, съгласно бюджета на борсата.

По въпроса за гласуването на бюджетъ за 1914/1915 год. подпрѣдседателътъ на управителния съвѣтъ, г-нъ Екимовъ, даде отъ името на съвѣта слѣднитѣ обяснения.

„Съ запрѣщаването експорта на зърненихъ храни въ царството ни, нашата борса фактически прѣстана да функционира; членоветѣ ѝ сж въ невъзможностъ да сключватъ никакви сдѣлки, понеже при-

стиганията на вагони съ зърнени храни съвършено спрѣха. При това положение, управителниятъ съвѣтъ счита, че ще бжде крайно тягостно въ този моментъ на абсолютна безработица, да се налагатъ каквито и да било такси на членоветѣ на корпорацията. Подобно облагане за сега има и това неудобство, че би рискувало да бжде несправедливо и доста произволно, тъй като сме лишени отъ всѣка ориентировка относително размѣра на операциитѣ, които би извършвалъ всѣки членъ на корпорацията прѣзъ сегашнитѣ ненормални врѣмена. За да избѣгне тѣзи неудобства, управителниятъ съвѣтъ счете за по-умѣстно, до като се възстанови редовната работа въ пристанището, да използва излишѣка отъ миналогодишния бюджетъ, за която цѣль съставихме и ви прѣдлагаемъ днесъ врѣмененъ бюджетъ, въ рамкитѣ на който нашата корпорация ще функционира до възстановяването на нормалния животъ, когато ще бждете сезирани съ гласуването на редовния приходо-разходенъ бюджетъ.“

Врѣмения бюджетъ, тъй както се докладва отъ г. Екимовъ, съ общи приходъ и разходъ 18,474.50, се прие сжщо единодушно отъ събранието.

Пристъпа се къмъ избиране двама членове на управителния съвѣтъ, вмѣсто ония, които ще излѣзатъ по жребие, съгласно чл. 28 отъ правилника на борсата, и единъ вмѣсто г-нъ Р. Калдеронъ, който прѣстава да бжде членъ на борсата, както и единъ дѣйствителенъ и единъ спомагателенъ членъ на провѣрителния съвѣтъ, съгласно чл. чл. 38 и 40 отъ правилника.

По жребие излѣзоха отъ състава на управит. съвѣтъ г. г. Коста Ранковъ и Вилх. Майровичъ и отъ провѣрителния съвѣтъ дѣйствителния членъ г. Я. Цанковъ и спомагателния г. Т. Д. Килифарски.

Слѣдъ произвеждането на избора, прѣдседателя на събранието провъзгласи за избрани членове на управителния съвѣтъ г. г. Коста Ранковъ, Никола Дафиновъ и Вилх. Майровичъ, и за провѣрителния съвѣтъ за дѣйствителенъ членъ г. Тотю Д. Килифарски и спомагателенъ г. Янко К. Цанковъ.

Избирането на членове за помирителния съдъ на борсата се отложи за второ едно събрание.

Б) Външенъ.

Стопанска хроника на войната.

Стопанската война е въ пълния си разгаръ. Взематъ се отъ всички воюващи държави мѣрки, които иматъ за цѣль да усилятъ стопанската имъ мощъ. На извършеното въ тази насока ние си поставяме задачата да даваме послѣдователно изложение.

Ф Р А Н Ц И Я.

Стопански мѣроприятия.

Прѣмахнати сж митнишкитѣ облози на слѣднитѣ прѣдмети:

Брашна отъ 1 августъ включително; жито и смѣсъ отъ 1 августъ; ечемикъ, овесъ и др. отъ 3 августъ; консервирано месо отъ 3 августъ; картофи отъ 4 августъ; царевица отъ 5 августъ; йодъ (суровъ или рафиниранъ) отъ 15 августъ.

Забраненъ износъ.

Забранено е изнасянето и прѣизнасянето отъ антрепозити, депозити, транзитъ, трансборди и

врѣмenni складираия на слѣднитѣ прѣдмети: аероплани и аеростати; параходни принадлежности и уреди; оржия всѣкаквъ видъ; всѣкаквъ видъ морски постройки; капсули, барутъ и всѣкаквъ видъ избухливи вещества; бензоли; добитъци; вѣщи за обличане и снабдяване на войска; брашна всѣкакви; фуражи, сѣно, слама; минерални масла, сурови и рафинирани; машини за мореплаване, летене и частитѣ имъ; машини и апарати фригори-фични; кожи сурови и обработени; прѣвозни срѣдства всѣкакви; месо; млѣко прѣсно и сгъстено съ или безъ захаръ; захаръ сурова, рафинирана и кристализирана; соль морска и каменна (сурова или прѣчистена).

Отлагане изплащанията на наемитѣ. (Декретъ отъ 15 августъ).

Дава се срокъ отъ три мѣсеци за изплащането на слѣднитѣ наеми:

1. За Парижъ наеми годишни отъ 1000 лв. и по-малки.

2. За градове съ 100,000 жители и нагорѣ наеми годишни отъ 600 лв. и по-малки.

3. За градове съ население по-малко отъ 100,000 души и повече отъ 5,000, наеми годишни отъ 300 лв. и по-малки.

4. За останалитѣ поселения наеми годишни отъ 100 лв. и по-малки. Този срокъ почва да тече отъ деня, когато е обнародванъ декретътъ (15 августъ) за наемитѣ съ срокъ изтекълъ на тая дата, но още неизплатени, а за наемитѣ, чийто срокъ изтича прѣзъ врѣмето между обнародването на декрета (15 августъ) и 1 октомврий 1914 г., тримѣсечниятъ срокъ почва да тече отъ деня, когато се свършва срока на наема.

Този декретъ важи и за квартируващитѣ въ хотели, както и за ония, които сж условили да прѣдплащатъ наема си.

Държавна гаранция на риска прѣзъ врѣме на война за мореплаването. (Декретъ отъ 14 августъ).

Държавата може да гарантира срѣщу риска въ война било самитѣ параходи, било тѣхния товаръ, при слѣднитѣ условия:

За самия параходъ.

1. Параходътъ трѣбва да бжде подъ французки павильонъ, да е записанъ въ нѣкое французко пристанище и да е осигуренъ поне за 25% отъ стойността срѣщу обикновени парaplувни рискове.

2. Държавната гаранция не надминава 80% отъ стойността на парахода, тъй както е опрѣдѣлена въ полицата за осигуровка въ нормално врѣме.

3. Въ зависимостъ отъ тая гаранция, държавата ще събира една премия до 5% отъ осигурената сума.

4. Гаранцията е валидна само, ако параходътъ, при своето движение, се придържа въ нарежданията на компетентнитѣ власти, французки или съюзнишки, или пѣкъ докаже, че нарушенията на тия нареждания се дължатъ на форсъ-мажоръ. Въ противенъ случай, държавата е свободна отъ всѣкакви задлъжения и не губи право да събере половината отъ премията.

5. Държавата не се счита гарантъ, когато параходътъ падне въ чужди ржцѣ и слѣдъ това бжде обратно взетъ и прѣдаденъ на арматоръ, стига послѣдното да е станало не по-късно отъ 6 мѣсеци.

6. Изплащанията на длъжимитѣ отъ държавата суми ще става при финансовото министерство въ

срокъ шесть мѣсеци, отъ като бждатъ прѣдставени необходимитѣ документи и книжа.

За товаритѣ.

1. При вносъ: товари на параходи подъ французки, съюзнишки или неутраленъ павильонъ.

2. При износъ: товари на параходи подъ французки павильонъ и записани въ нѣкое френско пристанище. И въ двата случая товарътъ трѣбва да има обикновена осигуровка.

3. Държавната гаранция може да покрие цѣлата стойността на товара, тъй както е опрѣдѣлена въ полицата на обикновената осигуровка.

4. Въ зависимостъ отъ тая гаранция, държавата събира една премия до 5% отъ гарантираната сума. Особенитѣ условия на отдѣлнитѣ контракти се опрѣдѣлятъ отъ миинистра на финансиитѣ.

Вдигане сроковетѣ на патентитѣ за изобретение рисунки и модели. (Декретъ отъ 16 августъ).

Отъ 1 августъ включително до една дата, която ще бжде опрѣдѣлена съ декретъ, сж вдигнати:

1. Законнитѣ срокове, прѣзъ които носителитѣ на патенти за изобретение трѣбва да изплатятъ съответнитѣ анюитети, за да не изгубятъ своитѣ права. Това важи и за вноситѣ при депозиране прошение за сдобиване съ патентъ за изобретение.

2. Сроковетѣ за туряне въ експлоатация патентитѣ за изобретение и за прѣкрътяването на тая експлоатация, безъ да бжде длъженъ носителътъ на патента да доказва, че има право да се ползува отъ това вдигане на сроковетѣ.

3. Сроковетѣ за ползуване отъ протекция надъ открития, рисунки, модели или марки, въ случаетѣ на изложения, уредени въ Франция и съ разрѣшение отъ администрацията или подъ нейно покровителство.

4. Срокътъ, прѣзъ който единъ депозантъ на рисунка или моделъ може да иска запазване на неговия депозитъ, било подъ секретъ или не.

Режимътъ на несъстоятелноститѣ. (Декретъ отъ 22 августъ).

Прѣзъ траянето на мобилизацията и до една дата, която ще бжде установена отпослѣ, срѣщу гражданитѣ, които сж подъ знамената, не може да се прѣдъява искъ за обявяване въ несъстоятелностъ, нит да се даде ходъ на подобни искове, повдигнати прѣди мобилизацията.

За всички други лица, спирането на платкитѣ, отъ 31 юлий 1914 г. включително до една дата, която ще се опрѣдѣли отпослѣ, не ще се счита за несъстоятелностъ, освѣнъ въ случаетѣ: 1) когато търговскитѣ сждилища откажатъ да потвърдятъ конкордата; 2) когато потвърдятъ конкордата и при все това не считатъ длъжника свободенъ отъ несъстоятелностъ; 3) когато несъстоятелността послѣдва поради недостатъчностъ на актива.

Всѣки търговецъ, който би спрѣлъ своитѣ платки прѣзъ врѣмето, означено по-горѣ, може да се ползува отъ изгодитѣ на сждебната ликвидация.

Сроковетѣ за събранията на кредиторитѣ по опрѣдѣляне и провѣряване на креанситѣ не ще се съблюдаютъ за фалититѣ и сждебнитѣ ликвидации прѣзъ изключителното врѣме. За всѣки отдѣленъ случай търговскиятъ сждъ ще опрѣдѣля срока, съ огледъ на обстоятелствата.

Финансови мѣроприятия.

Мораториумъ.

На 31 юлий 1914 г. правителството на републиката обяви мораториумъ отъ 30 дни за всички задължения, възникнали прѣди 1 августъ и съ падежъ 31 юлий и насетнѣ. Послѣ съ декретъ отъ 10 августъ се разпрострѣ силата на мораториума върху всички задължения, възникнали прѣди 4 августъ и съ падежъ 31 юлий и насетнѣ, съ изключение на цѣннитѣ книги срѣщу съкровището или въ негова полза, и задълженията между търговци по доставки, сключени въ стоковитѣ или фондовитѣ борси. На 29 августъ е обявенъ новъ 30-дневенъ мораториумъ.

Безсрочнитѣ влогове и кредиторнитѣ салда въ кредитнитѣ учрѣждения сжщо попадатъ подъ дѣйствието на мораториума при слѣднитѣ ограничения:

1. Вложителътъ или кредиторътъ има право да изтегли 250 лева отъ своя влогъ или своята смѣтка и 20% (прѣзъ първитѣ 30 мораторни дни този процентъ бѣше 5) отъ остатъка, безъ да се смѣта изтеглената сума прѣзъ първитѣ 30 дни на мораториума.

2. Вложителъ, който поддържа персоналъ отъ работници и служаци, заети въ земледѣлско, индустриално, търговско, или за държавни доставки прѣдприятие, може да изтегли отъ своитѣ влогове сумитѣ, потрѣбни за надници, заплати, сурови материали и транспортъ. Приравняватъ се съ надниците и обещанията за злоупотреки.

3. Дружества за взаимни земледѣлски застраховки и всички други дружества и сдружения, официално оторизирани да помагатъ въ санитарнитѣ служби на армията, могатъ да изтеглятъ изцѣло своитѣ влогове.

4. Могатъ да се изтеглятъ влогове и за изплащане на даждията къмъ държавата, окръжията и общинитѣ.

5. Вънъ отъ случаитѣ въ точки 2 и 3, изтеглената сума изцѣло не може да прѣвишава 60% отъ кредиторната сума, констатирана на 2.VIII.1914 г.

Тия разпореждания не се отнасятъ за влогове и инкасирани суми, постѣпили отъ 2 августъ 1914 г. и насетнѣ.

Кредиторнитѣ учрѣждения плащатъ лихва 3% за неизтегленитѣ влогове, а длъжницитѣ, които се възползватъ отъ мораториума, ще плащатъ лихва 5%, или пъкъ, съобразно съ процентитѣ на Banque de France, за разнитѣ случаи и срокове.

Емисия и задължителенъ курсъ на банкнотитѣ.

Banque de France може да издаде банкноти на сума 12 милиарда фр., вмѣсто опрѣдѣления максимумъ отъ 6,800,000,000 фр. При нужда, тая цифра може да бжде още увеличена.

Banque de l'Algérie може да издаде банкноти на сума 400 милиона, вмѣсто опрѣдѣления максимумъ 300 милиона. При нужда, тая цифра може да бжде още увеличена. Алжирската банка е оторизирана да издаде 5 левови банкноти.

Банкнотитѣ иматъ задължителенъ курсъ до ново разпореждане.

Спестовни каси.

Съ декретъ отъ 31 юлий 1914 год. ограничаватъ се изплащанията отъ спестовнитѣ каси на 50 лв. за вложителъ за всѣки двѣ седмици.

Търговската камара въ Парижъ.

Камарата е приготвила книжни билети отъ 2 л., 1 лв. и 50 ст., прѣдзначени да замѣстятъ дребната металическа монета. Тѣ ще бждатъ отпущани срѣщу банкноти отъ 100 или 50 лв., които веднага се внасятъ въ *Banque de France*. По този начинъ, новитѣ книжни монети сж напълно и автоматично гарантирани, а въ търговската камара тѣ сж винаги платими срѣщу банкноти отъ 5, 20, 50 или 100 лв. Цѣльта на камарата е да улесни дребнитѣ плащания и, най-важно, да попрѣчи на спекуланти, които биха се опитали да печелятъ чрѣзъ намаляването на дребната металическа монета.

За използването на влоговетѣ и кредит. смѣтки.

„*L'Economiste Français*“ прѣпорѣчва слѣдната мѣрка за използотворяване на влоговетѣ и кредитнитѣ смѣтки, имобилизирани въ банкитѣ.

Банката издава на вложителя едно свидѣтелство, което констатира неговото вземане, напримѣръ отъ 100,000 лв. Нищо не прѣчи чрѣзъ това свидѣтелство да бжде прѣхвърлена собствеността на сумата върху друго лице, което, да кажемъ, е продало сурови материали за фабриката на първото. Банката нѣма да плаща въ наличностъ, а само ще прѣхвърля една сума отъ кредита на едно лице къмъ тоя на друго, а това ще отвори пътъ на по-крупнитѣ и срѣднитѣ сдѣлки. Може за това да послужи чека, при уговорката, че банката ще изплаща чека не въ наличностъ, а чрѣзъ прѣхвърляне отъ кредита на едно лице къмъ тоя на друго. Между клиенти на една и сжща банка нѣма никаква мжчнотия, защото никакви суми не ще излѣзатъ отъ банката.

Между клиенти на различни банки сжщото прѣхвърляне ще се извърши отъ уравниелната камара (*Chambre de compensation*), на която банкитѣ сж членове, посрѣдствомъ „свидѣтелства“ на тая камара. Тия „свидѣтелства“ ще циркулиратъ като монета, но само между банкитѣ. Послѣднитѣ ще си ги купуватъ срѣщу свои титри, които уравниелната камара счита за най-солидни и съ тѣхъ ще уравниаватъ взаимнитѣ си смѣтки, но безъ да плащатъ въ наличностъ. Тая мѣрка ще намали въ значителна степенъ количеството на банкнотитѣ, пустнати въ обращение, което пъкъ е много важно за попрѣчване на обезцѣняването имъ.

Ив. Д.

АВСТРО-УНГАРИЯ.

Забраненъ износъ.

Съ нареждане отъ 1 августъ е забраненъ, както въобще износътъ, така и транзитътъ за Сърбия на слѣднитѣ артикули:

- 1) Всички зърнени произведения.
- 2) Шушулкови плодове.
- 3) Оризъ.
- 4) Брашно и брашнени произведения.
- 5) Сухъ и консервиранъ зеленчукъ, съ изключение на луксознитѣ консерви.
- 6) Прѣсно и консервирано месо, суджуци всѣкакви.
- 7) Галети.
- 8) Консерви отъ кафе.
- 9) Хлѣбъ.
- 10) Яйца.

Забраната на износа не се отнася до съседното съобщение между населението от двѣтѣ страни на границата, имащо за цѣль да задоволи неговитѣ насжщни нужди.

Забраненъ е, по-нататкъ, износътъ на групирани въ 77 пункта артикули отъ всѣкакво естество: добиткъ, коне, магарета и др.; сѣно и слама; вжглица и коксъ; кожи сурови; желѣзопжтни траверси и телеграфни стълбове; бензинъ; вълна, прана или непрана; вжжета отъ 10 до 25 мм. дебели; готови униформи всѣкаквъ видъ; муниции и пр. и пр.

На Финансовото министерство е дадено право, въ особни случаи и по споразумѣние съ Министерството на войната, да прави изключение отъ горната забрана.

Военна контрабанда.

При освѣдомяване неутралнитѣ държави, че войната е обявена, Австро-Унгария е декларира, какво, докато траятъ военнитѣ дѣйствия, тя ще се придържа о лондонската декларация отъ 26 февруарий 1909 год. относно морското военно право. Споредъ чл. 22 и 24 на тази декларация, слѣднитѣ прѣдмети се считатъ за контрабанда, и то като :

I. Абсолютна контрабанда.

1. Оръжия всѣкаквъ видъ, включая ловджийски пушки и тѣхнитѣ съставни части.
2. Снаряди и патрони, както и тѣхнитѣ съставни части.
3. Барутъ и избухливи вещества, прѣднизначени за войната.
4. Лафети, муниционни и провиантни коля, подвижни ковачници и тѣхнитѣ съставни части.
5. Военни облѣкла и амуниции.
6. Военни конски принадлежности.
7. Прѣднизначени за войната животни за яздене, товарене и впрѣгане.
8. Лагерни приспособления.
9. Плочи за брониране военни параходи.
10. Военни параходи и лодки, както и такива съставни части, отъ естеството на които се вижда, че могатъ да бждатъ използвани само за нѣкой морски воененъ сждъ.
11. Инструменти и приспособления, които служатъ изключително за произвеждане военна амуниция или за фабрикуване или поправка на оръжия.

II. Условна контрабанда.

1. Хранителни срѣдства.
2. Фуражъ и зърнени храни за добиткъ.
Дрехи, платове и обуша, годни за военни цѣли.
4. Злато или сребро, въ монети или на кюлче, както и книжни пари.
5. За военни цѣли приспособими коля и тѣхнитѣ съставни части.
6. Параходи, лодки и водни сждове, всѣкаквъ видъ плаващи докове и приспособления за сухи докове, както и съставнитѣ имъ части.
7. Неподвиженъ и подвиженъ ж. п. материалъ; материали за телефони, жици и безжици телеграфи.
8. Въздушни кораби и машини за летене, тѣхнитѣ съставни части и прибори, прѣдмети или платове, които служатъ за въздухоплавателни цѣли.
9. Горивни материали и масла за смазване.

10. Барути и взривни вещества, прѣднизначени за войната.

11. Бодлива телъ и сѣчива за неговото прикрѣпяне или разрѣзване.

12. Подкови или подковъченъ материалъ.

13. Конски принадлежности и седла.

14. Бинокли, дѣлекогледни тръби, хронометри и т. н.

По чл. 30 отъ горѣотбѣлѣзаната лондонска декларация, прѣдметитѣ, считани като абсолютна военна контрабанда, подлежатъ на конфискуване, ако се установи, че тѣ сж прѣднизначени за неприятелска страна или за заета отъ неприятеля областъ, равностилно да ли прѣвозването се извършва непосредствено, или ще е необходимо нѣкакво още прѣтоварване. По чл. 33 подлежатъ на конфискуване и прѣдметитѣ отъ условната контрабанда, ако се докаже, че тѣ сж прѣднизначени за воюващитѣ сили, или за управителнитѣ тѣла на неприятелскитѣ страни, даже и въ случай, че тия послѣднитѣ не биха могли фактически да ги употребятъ въ развиващата се война.

Противъ повишаване цѣнитѣ.

За да се попрѣчи на търговцитѣ да създаватъ чисто спекулативни цѣни, чрѣзъ които интереситѣ на консоматоритѣ биха били чувствително ошечени, издадени сж наредби за снабдяване населението съ артикулитѣ отъ първа необходимостъ, докато продължаватъ ненормалнитѣ условия, причинени отъ войната. Тия наредби даватъ право на административнитѣ власти да установяватъ и въ всѣки моментъ да провѣрватъ количествата на тия артикули, въ които се включватъ и хранителнитѣ срѣдства за домашнитѣ животни. Производители, търговци и др., които иматъ такива стоки, или ги съхраняватъ за смѣтка на други, сж длъжни да декларира въ опрѣдѣления срокъ количествата, съ които разполагатъ. Неспазването на тази административна наредба се наказва по усмотрѣнието на управителнитѣ тѣла, или съ глоба до хиляда крони, или съ арестъ до 3 мѣсеца.

За да се гарантира прѣхранването на общинитѣ, въпроснитѣ наредби възлагатъ на производителитѣ, търговцитѣ и др. да отстъпватъ стокитѣ, съ които разполагатъ, въ даденъ моментъ на властитѣ, срѣщу една врѣменна оцѣнка. Това ще става въ случаи, когато властитѣ не биха имали отгдѣ другадѣ да си доставятъ исканитѣ артикули.

Който не устоява на тия задължения, укрива запаситѣ, съ които разполага, или, благодарение на военното положение, иска за артикулитѣ отъ първа необходимостъ прѣкомѣрно високи цѣни, или пѣкъ разпространява фалшиви новини, имащи цѣльта да покачватъ цѣнитѣ, се счита че върши прѣстѣпно дѣяние, наказуемо съ строгъ арестъ отъ единъ мѣсецъ до една година. Кѣмъ това наказание може да се прибави една глоба отъ двадесетъ хиляди крони, да се конфискуватъ всичкитѣ стоки на прѣстѣпника въ полза на държавното съкровище, или да му се отнеме правото да упражнява по нататкъ своето занятие.

По ограничаване работата.

Министерството на търговията е отправило до постоянния комитетъ на индустрията, занаятитѣ и търговията, както и до индустриалнитѣ съюзи, слѣдното писмо :

„Министерството има свѣдения, че много индустриални прѣдприятия сж ограничили или прѣкратили работата си, безъ това да се вижда, че е било наложително отъ военнитѣ мѣрки. По тия свѣдения, сжщо така нѣкои фирми отказвали да приематъ поръчанитѣ стоки. Изглежда, че всичко това се прави при убѣждението, какво досегашнитѣ събития изцѣло освобождаватъ отъ поетитѣ търговски задължения.

Подобни явления лесно могатъ да станатъ причина за пораждане едно безпокойство въ стопанския животъ, каквото настоящитѣ условия съвсѣмъ не изтъкватъ като наложително. Особно е голѣма опасността, по този начинъ като се отнема възможността за редовна прѣхрана на широкитѣ обществени слоеве, нуждающи се сега много повече, отколкото въ нормални врѣмена, да се прѣдизвикатъ, безъ належаща нужда, тежки стопански оцетавания.

По силата на тия съображения, трѣбва най-настойчиво да се прѣпоръчва голѣмо внимание и въздържане отъ постѣпки, които не биха могли да се оправдаятъ съ събитията.

Патриотически дългъ на всѣкиго е, да допринесе съ всички свои сили за по-нататъшното по възможность нормално развитие на стопанския животъ въ страната и, чрѣзъ запазване спокойствие и здрава разсудливостъ, да не става причина за ненуждни стопански загуби.

Въ законоположенията, регулиращи стопанскитѣ взаимоотношения, не е постѣпила никаква промѣна, и всѣки е напълно отговоренъ за неспазване задълженията, които е поелъ“.

Ив. К.

Г Е Р М А Н И Я.

Забраненъ износъ; вдигнати мита; запаси отъ зърнени храни и фуражъ.

Забраненъ е износа отъ Германия на зърнени храни и фуражни артикули, животни и животински продукти, автомобили, сурови минерални масла, оржия, муниции, взривни вещества и изобищо артикули за военни нужди, желѣзопътни, телеграфни и телефонни материали, лѣкарства и прѣвѣрзочни материали и др.

Вдигнати сж митата на зърненитѣ храни и фуражнитѣ артикули, на добитѣка, месото, рибата, яйцата, сиренето, млѣкото и всички хранителни прѣдмети.

Както е извѣстно, Германия съ право минава за индустриална страна и често вече е изказвана и у насъ опасността, че тя не ще може да изтрае една по-продължителна война.

Споредъ изчисленията на Д-ръ Шиле (Stille, „Deutschlands Ernährung im Kriege“), за периода отъ 1902 до 1911 год. на глава на населението въ Германия се пада срѣдно 62 кгр. жито, произведено въ страната и 34 кгр. — внесено отъ вънъ; вслѣдствие увеличението на производството, необходимото количество жито, което трѣбва да се внесе за послѣднитѣ години на глава отъ населението, спада на 29·6 кгр. Това необходимо количество, обаче, се намалява, както ще видимъ по-долу, съ още почти на половина, като се вземе подъ внимание излишѣка отъ производството на рѣжъ, която сега не ще може да се изнесе.

Производството и вноса на жито въ Германия сж били:

Въ	Собствено производство	Вносъ
1910 год.	3,861,500 тона	2,343,700 тона
1911 „	4,066,300 „	2,488,300 „
1912 „	4,360,000 „	2,297,400 „
1913 „	4,656,000 „	— —

Производството на рѣжъ въ Германия прѣзъ послѣднитѣ години се е силно развило, поради високото покровителствено мито (50 марки на тонъ). Германия не само е могла да задоволи напълно нуждитѣ си отъ тоя артикулъ, но тя е изнасяла отъ него за Швеция, Норвегия, Финландия, а даже и за Русия — най-важната производителка на рѣжъ въ свѣта. Въ 1907 г. реколтата на рѣжъта въ Германия е възлизала на 9,757,000 тона; въ 1912 тя нараства на 11,598,000, а въ 1913 — на 12,222,000 тона. Споредъ изчисленията на специалисти, Германия произвежда годишно около 600,000 тона рѣжъ повече, отколкото ѝ е нужна за собствено употребление.

По-голѣма нужда ще се почувствува въ Германия несъмнѣно отъ фуражни артикули.

Германия е внесла:

Прѣзъ	Фураженъ ечемикъ	Кукурузъ
1911 год.	3,378,000 тона	1,434,000 тона
1912 „	2,756,900 „	1,142,300 „

При оцѣнката на издържливостъта на Германия въ това отношение, обаче, не бива да се изпуска изъ прѣдъ видъ, че Ромѣния не е спирала износа си за Германия (по сухо), а сжщо и колосалното производство на картофи въ тази страна. Въ 1913 г. реколтата въ Германия е дала 54,121,000 тона картофи, отъ които 51,828,000 тона здрави. Отъ тѣхъ около 10 милиона тона се употребяватъ въ нормални врѣмена за храна и около 2·7 милиона тона — въ спиртнитѣ фабрики; остава, значи, още едно грамадно количество за фуражъ, а въ красенъ случай и за храна на населението.

Условенъ мораториумъ; продължение полицнитѣ падежи; търговска несъстоятелность.

За да не се спъне съвършено развоя на стопанския животъ въ империята, германското правителство избѣгна да въведе общъ мораториумъ. За да може, обаче, да се облекчи положението на гражданитѣ, то даде право на сжда, по искането на длѣжнициитѣ, да може да продължи срока на задълженията, сключени прѣди 31 юлий н. ст., съ три мѣсеци.

Задълженията къмъ чужбина, възникнали прѣди 31 юлий, не могатъ да се изискватъ чрѣзъ сжда до 31 декемврий т. г. Тази мѣрка е взета главно съ огледъ на мораториумитѣ на чуждитѣ държави. Пакъ по сжщата причина се отсрочватъ съ три мѣсеца падежитѣ на всички чуждестранни полици, издадени прѣди 31 юлий.

За мѣстни полици и чекове, издадени до 31 юлий, които не могатъ да бждатъ протестирани на врѣме вслѣдствие на войната, падежитѣ сж отсрочени съ 30 дни.

За полици и чекове, платими въ Елзасъ и Лотарингия, Източна Прусия и една частъ отъ Западна Прусия, тази отсрочка се продължи допълнително съ още 30 дни.

За да се избѣгне несправедливото обявяване въ несъстоятелност на добри търговски къщи, които по причина на войната сж спрѣли отчасти или окончателно платитѣ си, може да се изисква отъ сжда опрѣдѣлянето на сждебнитъ контролѣ на тия къщи. Това искане трѣбва да бѣде придружено отъ подробно изложение за положението на фирмата, и сждебниятъ контролѣ се допуска само, ако се види, че слѣдъ войната затрудненията въ изплащанията ще се прѣмахнатъ. Сждебниятъ контролѣ се упражнява отъ лица, опрѣдѣлени отъ сжда. Тия лица слѣдятъ търговията на къщата и се грижатъ за запазване на имотното ѝ състояние. Приходите на къщата се разпрѣдѣлятъ равномерно между кредиторитѣ ѝ.

Измѣнение закона за монетитѣ; имперскитѣ съкровищни бонове и имперскитѣ банкноти като задължително платежно срѣдство.

Споредъ германския законъ за монетитѣ, имперската банка (Reichsbank) бѣше длъжна да обмѣня сребърнитѣ монети (отъ 200 марки нагорѣ) и никеловитѣ монети (отъ 50 марки нагорѣ) съ златни монети. Това задължение е измѣнено въ смисълъ, че вмѣсто златни монети, ще се даватъ имперски съкровищни бонове и имперски банкноти.

Вслѣдствие голѣмата нужда отъ платежни срѣдства, постановено е, че имперскитѣ съкровищни бонове да се смѣтатъ като законно платежно срѣдство.

Главната имперска каса не е длъжна да заплаща имперскитѣ съкровищни бонове; сжщо и имперската банка се освобождава отъ задължението да обмѣня банкнотитѣ си.

Частнитѣ емисионни банки иматъ право да обмѣнятъ банкнотитѣ си, вмѣсто съ пари, съ имперски банкноти.

Военно-заемни каси; военно-кредитни банки.

Внѣ отъ чисто сждебнитѣ и административни наредби, които иматъ за задача да улеснятъ, както държавата, тъй и частнитѣ лица, въ посрѣщане на паричнитѣ имъ задължения, въ Германия се развива отъ правителството и частната инициатива трѣскава дѣйност и за подкрѣпа на стопанската мощъ на търговцитѣ, индустриалцитѣ, занаятчиитѣ и земледѣлицѣ. Рожба на тази тъй похвална и достойна за подражание дѣйност сж и поменатитѣ каси и банки.

Военно-заемнитѣ каси се основаха отъ правителството съ законъ. Централата имъ е въ Берлинъ. Клонове иматъ навсѣкѣждѣ, гдѣто има такива и имперската банка. Тѣхната цѣль е да улесняватъ съ кредитъ срѣщу залогъ прѣдимно търговци, индустриалци и занаятчи.

Управлението на тия каси се възлага на имперската банка подъ висшето ръководство на имперския канцлеръ, но отдѣлно отъ другитѣ операции на банката.

За цѣлата сума на отпуснатитѣ заеми се издаватъ заемни бонове по 1, 2, 5, 20 и 50 марки. Тази сума е опрѣдѣлена първоначално на единъ и половина милиярда марки и може да бѣде увеличена допълнително само съ разрѣшаването на правителството.

Тия бонове се приематъ за плащане въ всички обществени учрѣждения; обаче, тѣ не сж задължителни за частнитѣ лица.

Отпусчатъ се заеми отъ 150 марки на горѣ и то обикновено за три мѣсеца, а въ извънредни случаи — до шестъ мѣсеци.

Като залогъ се приематъ разни стоки, земеделски, минни, индустриални и занаятчийски произведения и цѣнни книжа.

Процентътъ на лихвата, която ще се плаща за тия заеми, е опрѣдѣленъ за сега на $6\frac{1}{2}\%$.

Военно-кредитнитѣ банки се създадоха по частна инициатива. Най-напрѣдъ се основа такава банка въ Хамбургъ, послѣ въ Берлинъ, Франкфуртъ на Майнъ, Мюнхенъ, Лайпцигъ и др. Тѣ сж частни дружества, подпомогнати съ вноски и гаранция на нѣкои обществени корпорации (общини, търговски камари и др.), както и съ кредитъ отъ имперската банка, и иматъ за цѣль да дадатъ евтинъ кредитъ на дѣеспособнитѣ търговци, индустриалци и занаятчи.

Сжществуването на тия банки ще трае до свършването на войната. При разтурянето имъ ще се плаща 4 до 5% дивидендъ, а остатъка отъ печалбитѣ ще се употреби за благотворителни цѣли (помощъ на сѣмействата на убититѣ и инвалидитѣ и др.).

Внѣ отъ тия кредитни банки, взета е инициативата за създаването на редъ други кредитни институти, които ще иматъ за задача да удовлетворяватъ прѣзъ труднитѣ врѣмена на войната кредитнитѣ нужди на отдѣлни стопански съсловия или дружества. Така напр.: въ Хамбургъ — специална банка за търговци на дребно и дребни занаятчи; въ Берлинъ — банка за залогъ на ипотеки, капиталата на която да се внесе отъ града Берлинъ и разнитѣ земевладѣлски корпорации; пакъ въ Берлинъ е основана вече банка на германскитѣ дружества за осигуровка на животъ съ капиталъ отъ 10 милиона марки и пр. и пр.

Ив. Ек.

ТУРЦИЯ.

Новиятъ законъ за мораториума.

Чл. 1. Законътъ засѣга всички задължения, парични ангажменти и влогове въ банки, съ падежъ 21 юлий 1330, день когато е обнародванъ закона за мораториума, както и всички ефекти, чийто срокъ изтича до 20 септемврий 1330. Въ всѣки случай, срѣщу дълговетѣ, на които уреждането се налага, трѣбва да се изплати 5% отъ тѣхния размѣръ, най-късно до 31 августъ сжщата година.

Чл. 2. Дълговетѣ, чийто срокъ изтича между 21 августъ и 20 септемврий 1330 включително, оставатъ платими въ размѣръ 5%, а остатъка (95%) се отсрочва на единъ мѣсець.

Чл. 3. Суми, изплатени слѣдъ публикуването на закона за мораториума, минаватъ за смѣтка на платимитѣ 5%. Въ всѣки случай, кредиторитѣ на банки, учрѣдени на принципа на анонимнитѣ дружества, иматъ право да изтеглятъ най-малко 10 лири турски, безразлично каква сума сж изтеглили по-рано, даже и ако платимитѣ 5% отъ тѣхнитѣ влогове прѣдставляватъ сума по-малка отъ 10 лири турски.

Чл. 4. Ако лихвата е уговорена между кредитора и длъжника прѣди обнародването на закона отъ 21 юлий 1330, нейната норма не може по никой начинъ да бѣде увеличена прѣзъ траенето на мораториума. За дълговетѣ, при които не е уговорена лихва, ще се плаща такава: въ размѣръ 4% за влогове въ банкитѣ, и 7% за всички други.

Чл. 5. Протести на търговски ефекти влизатъ въ сила осемъ дни слѣдъ датата, когато уреждането на тия ефекти стане задължително по настоящия законъ.

Чл. 6. Квартиронаемателитъ сж длъжни да изплатятъ 25% отъ стойността на изтеклитъ наеми.

Чл. 7. Мораториумътъ не засѣга вземанията на правителството (държавата).

Чл. 8. Настоящитъ разпореждания не важатъ за сдѣлки, подписани слѣдъ обнародването на тоя законъ.

Чл. 9. Настоящиятъ законъ влиза въ сила отъ 21 августъ 1330.

Чл. 10. Министритъ на правосъдието и на финанситъ сж натоварени съ прилагането на тоя законъ.

Новъ митнишки режимъ.

Въ в. „*Жьонъ Тюркъ*“ отъ 9 т. м. е публикуванъ новиятъ законъ за повишаване митото на вноснитъ стоки въ Турция отъ 11% на 15% „ad valorem“ и отъ 8% на 12% „ad valorem“.

Този „врѣмененъ законъ върху измѣнението на митнишкитъ права“ гласи:

Чл. 1. Отъ днесъ 4/17 септемврий 1914 год., 12 часа полунощъ, всички внесени стоки и продукти, които подлежатъ на обмитязане съ 11% „ad valorem“ ще бждатъ обезмитвани съ 15% „ad valorem“.

Чл. 2. Отъ днесъ 4/17 септемврий 1914 год., 12 часа полунощъ, всички внесени стоки и продукти, които подлежатъ на обмитязане съ 8% „ad valorem“ ще бждатъ обезмитване съ 12% „ad valorem“.

Чл. 3. Златнитъ и сребърни прѣдмети и скъпоцѣннитъ камъни, облагани съ мито съгласно общата и специфична тарифа, ще бждатъ облагани съгласно сѣщата тарифа, тъй както и по-рано.

Чл. 4. Търговскитъ стоки и продукти натоварени съ прѣдназначение за турски пристанища, прѣди прилагането на настоящия законъ и внесени слѣдъ 4/17 септемврий 1914 година 12 часа полунощъ, ще бждатъ облагани съ мито, съгласно закона, който е билъ въ сила въ момента, когато тѣзи стоки сж бивали натоварвани. Този членъ не ще се прилага всѣкога, освѣнъ за стоки и продукти, натоварени прѣди датата на влизането въ сила на настоящия законъ, като тѣзи, които ще получаватъ стокитъ, прѣдизвѣстваятъ митническитъ управления до 5/18 септемврий 1914 година най-късно.

Чл. 5. Ако продавачитъ сж се ангажирали да плащатъ митото на натоваренитъ търговски стоки и продукти съгласно взаимни договори, прѣди датата на обнародването на настоящия законъ и да не сж още внесени до 4/17 септемврий 1914 год. 12 часа полунощъ, продавача ще има право да прибави къмъ цѣната на стоката обозначената въ договора разлика между платеното мито въ момента на размѣната на договоритъ и това, съ което трѣбва да се обложи при изтеглянето ѝ отъ митницата.

Чл. 6. Настоящиятъ законъ влиза въ сила, начиная отъ 4/17 септемврий 1914 г. 12 часа полунощъ.

Чл. 7. Министърътъ на финанситъ е натоваренъ съ прилагането на настоящия законъ.

КОНСУЛСКИ РАПОРТИ.

Търговски курсове въ „Робертъ колежъ.“

Тѣй като цариградското америк. училище „Робертъ колежъ“ се посѣщава отъ мнозина българчета, повечето състоятелни търговски синове, които се готвятъ за самостоятелна работа въ областта на търговията и индустрията, Българското генерално консулство въ Цариградъ счита за приятенъ дългъ да обърне вниманието на търговско-индустриалнитъ камари и на заинтересуванитъ родители върху слѣдното:

Имайки прѣдъ видъ, че изучаването на търговската организация, економическитъ сили и институти, дисциплинира ума на младежитъ, разширява умствения имъ кръгъзоръ и дава положителни знания, които могатъ да се използватъ въ практическия животъ, — отъ двѣ години насамъ управлението на „Робертъ колежъ“ е въвело като учебенъ прѣдметъ търговскитъ курсове, на които се посвещаватъ по 6 часа седмично въ продължение на 3 години, като е повѣрило ръководенето имъ на отличния професоръ Алфредъ А. Морганъ.

Въ тия курсове се изучава: счетоводство, финансии, технически, правни и търговски термини.

При редовното слѣждане на тия курсове, ученикътъ се подготвя не само за добъръ счетоводител, но спечелва и опитността да управлява самостоятелно счетоводството на една голѣма търговска кжща, банка, фабрика, или всѣка друга фирма. Тукъ той изучава, между другото, въпроса за фондовете, амортизацията и навиква да анализира и оцѣнява финансовитъ отчети.

Въ курса по финансии се третиратъ основнитъ проблеми за паритѣ, за банковитъ и кредитни операции, публичнитъ фондове, ипотекитъ и плащанията, борситъ и чуждестранната търговия; изучаватъ се сжщо търговскитъ кризи, сконтовитъ операции и др. подобни въпроси.

Курсътъ по правото дава на ученика познания по тѣзи практически закони, които сж възприети всеобщо отъ търговцитъ на всички нации; тукъ се изучава това, което всѣки дѣлови човѣкъ има нужда да знае по въпроса за контрактитъ, за продажбитъ, за комисионната, полицитъ (третитѣ) и джиросването, банкрутството, дружествата и корпорациитъ.

Курсътъ по кореспонденция упражнява ученика въ коректно и изразително писане на дѣлови книжа.

Както се вижда отъ горната програма, покрай другитъ познания, които се добиватъ въ „Робертъ колежъ“, ако ученицитъ слѣдватъ търговския курсъ, въ късо врѣме ще могатъ доби и такива практически познания, които въ днешно врѣме не трѣбва да липсватъ на никой образованъ човѣкъ.

За съжаление, малцина сж българчетата, посѣщаващи това реномирано училище, които слѣдватъ прѣдметитъ на търговския курсъ. Тѣхния брой, обаче, за напрѣдъ ще се увеличи, стига родителитъ имъ, още когато ги изпращатъ тукъ, да обърщатъ вниманието на синоветъ си, че желаятъ и настояватъ да се записватъ и слѣдватъ редовно въ казанитъ курсове, като се откажатъ, ако бжде нужно, отъ други незадължителни прѣдмети, изучавани въ училището.

Приходите и разходите на Русия от 1 януарий до 1 април 1914 година.

Според публикациите на Министерството на финансите, от 1 януарий до 1 април т. г. сж постъпили въ съкровището:

Въ 1913 год. . . .	764,605 хил. рубли.
Въ 1914 „ . . .	833,848 „ „
Въ 1914 „ повече	69,243 „ „

Извънредни приходи постъпили въ съкровището въ сжщото време:

Въ 1913 год. . . .	1,085 хил. рубли.
Въ 1914 „ . . .	6,678 „ „
Въ 1914 „ повече	5,593 „ „

Отбѣлѣзани сж увеличения въ слѣдните приходи: митнишки на 18,967,000 р.; държавни желѣзници на 15,355,000 р.; данъкъ занятию на 4,571,000 р.; доходъ отъ монопола на ракията 4,532,000 р.; военнo възнаграждение на 3,375,000 р.; поземеленъ данъкъ и данъкъ върху концесии на 3,332,000 рубли; доходъ отъ тютюна на 2,941,000 р.; поземеленъ данъкъ отъ недвижими имоти и такси на 2,601,000 р.; гербовъ сборъ и такси: сѣдебни, канцелярски и вписване документи на 2,524,000 р.; доходи отъ налични капитали на 2,009,000 р.; доходи отъ гори на 1,501,000 р.; такси отъ прѣхвърляне на имущества на 1,463,000 р.; пощенски доходи на 1,342,000 р.; телеграфни и телефонни доходи на 1,245,000 р.; разни такси на 1,203,000 р.; нефтяни доходи на 967,000 р.; монетенъ доходъ на 959,000 р.; такси отъ пѣтници и стоки, отъ прѣвозване по желѣзниците въ пѣтнишки и товарни тренове на 470,000 р.; сборъ отъ питиета на 442,000 р.; печалби отъ участието на хазната въ доходите на частни желѣзници на 334,000 р.; такси отъ стоките и паракодите въ пристанищата на 304,000 р.; пособия на държавното казначейство отъ частни източници на 113,000 р.; доходи отъ мините на 88,000 р.; доходъ отъ продажба на недвижими имущества на 807,000 р.; такси за застраховка отъ пожаръ на имущества на 79,000 рубли; разни малки и случайни доходи на 806,000 р.

Намаление сж дали слѣдните доходи: задължителните платежи на желѣзопѣтните дружества на 3,674,000 р.; доходъ отъ захарта на 481,000 р.; печалби отъ правителствените капитали и банковни операции на 206,000 р.; доходъ отъ папироските, гилзите и цигарените книжки на 48,000 рубли.

Правителствените приходи, до разглеждането на държавния бюджетопроектъ за приходите и разходите за 1914 г. по законодателенъ редъ, се произвеждатъ въ 1914 год. на основание чл. 116 отъ основния законъ по утвърждение отъ министерския съветъ; временните разходи, които по прѣдписание се отпускатъ въ първите три мѣсеца, възлизатъ на 835,046.941 рубли.

За смѣтка на тази сума сж произведени разходи за първите три мѣсеца отъ 1914 г. въ сравнение съ сжщия този периодъ отъ 1913 г.

По обыкновения бюджетъ:

въ 1913 г. . . .	577,685 хил. р.
въ 1914 г. . . .	630,408 хил. р.

Въ първите три мѣсеца отъ 1914 г. повече 53,623 хил. р.

По извънредния бюджетъ:

въ 1913 г. . . .	22,712 хил. р.
въ 1914 г. . . .	23,891 хил. р.

Въ първите три мѣсеца отъ 1914 г. повече 1,179 хил. р.

Освѣтъ поменатите по-горѣ разходи отъ 1 януарий до 1 април 1914 год. сж произведени разходи, останали неизплатени, къмъ началото на годината за смѣтка на миналите години и покрити отъ бюджетните срдства на сжщите години (въ милиони рубли).

	1913 г.	1914 г.	1914 г.
Обикновени . .	171,353	197,685	+ 26,632
Извънредни . .	52,786	41,255	— 11,531
	224,139	129,240	+ 15,101

Нарастване на капиталите въ Русия.

Много пѣти е било изтъквано, че въ продължение на послѣдните години капиталите въ Русия сж растли твърдѣ интензивно. Данните, обаче, въ цифри, които биха могли да подкрѣпятъ това твърдение, не сж се систематизирвали, а обыкновено сж носили случаенъ характеръ. По-долѣ се привеждатъ цифрите, които непосредствено се отнасятъ къмъ въпроса по увеличението капиталите въ Русия, почвайки отъ 1900 до 1913 г. Нужно е, обаче, да се каже, че тукъ се разглежда само увеличението на капиталите, които съставляватъ наличните срдства въ организирането на паричното тържище, а не въобщо ония капитали, които образуватъ народното богатство.

Къмъ срдствата на паричния пазаръ се отнасятъ: 1) спестяванията на населението, т. е. влоговете му въ кредитните учрѣждения, 2) оборотните му срдства — текущи смѣтки въ тия учрѣждения и 3) капиталите въ тия учрѣждения.

1. Акционерни търговски банки (милиони рубли).

Къмъ края на год.	Основни и запасни капитали	Срочни и безсрочни влогове	Текущи смѣтки	Всичко влогове и тек. смѣтки	Увеличение или намаляние
1900 г.	273	285	301	809	—
1901 „	272	229	315	816	+ 7
1902 „	286	236	377	869	+ 53
1903 „	269	264	458	991	+ 122
1904 „	269	255	521	1045	+ 54
1905 „	273	214	457	947	— 98
1906 „	296	217	544	1057	+ 110
1907 „	311	240	578	1129	+ 72
1908 „	312	290	687	1286	+ 157
1909 „	332	334	928	1584	+ 298
1910 „	443	420	1252	2118	+ 534
1911 „	500	529	1288	2377	+ 253
1912 „	741	657	1636	3034	+ 657

Увеличение отъ 1900 до 1912 година.

Абсолютно	468	422	1353	2225
въ %	171,4	180	451	275,0

2. Дружества за взаименъ кредитъ (милиони рубли).

1900 г.	41	103	75	219	
1901 „	43	105	75	223	+ 4
1902 „	46	115	83	244	+ 21
1903 „	50	113	100	263	+ 19
1904 „	51	111	104	266	+ 3
1905 „	52	98	92	242	— 24
1906 „	54	95	108	256	+ 14
1907 „	62	111	118	283	+ 27
1908 „	73	128	143	338	+ 50
1909 „	93	148	182	403	+ 70
1910 „	93	181	225	499	+ 96
1911 „	120	220	267	607	+ 108
1912 „	142	247	298	687	+ 80

Увеличение отъ 1900 до 1912 год.
Абсолютно 101 144 223 468
въ % 246,3 139,8 300,0 213,7

3. Градски обществени банки (милиони рубли).

Година	1900 г.	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
Капитали	40	41	42	44	45	46	46	47	50	51	53	56	58
Влогове и тек. сметки	84	84	86	99	87	84	83	64	85	87	97	110	122
Всичко	137	139	144	148	153	154	155	157	165	178	199	222	241
Увеличение отъ 1900 до 1912 год.													
Абсолютно	18	37	39	104									
въ %	45,0	44	300,0	75,9									

Увеличение отъ 1900 до 1912 год.
Абсолютно 18 37 39 104
въ % 45,0 44 300,0 75,9

Общитъ срѣдства въ частнитъ учрѣждения за краткосроченъ кредитъ въ горѣизброенитъ банки. (Въ милиони рубли).

Година	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
Капитали	354	356	344	353	395	377	365	412	426	456	589	736	941
Влогове и тек. сметки	422	418	437	466	453	396	395	435	503	569	701	859	1025
Всичко	389	406	476	576	646	573	678	722	390	1150	1526	3206	3952
Увеличение отъ 1900 до 1912 год.													
Абсолютно	587	603	1597	2317									
въ %	165,8	142,9	410,5	198,9									

Увеличение отъ 1900 до 1912 год.
Абсолютно 587 603 1597 2317
въ % 165,8 142,9 410,5 198,9

Государствената банка. (Въ милиони рубли).

Година	Капитали.	Влогове и тек. сметки.	Всичко
1900	55	168	223
1901	55	184	239
1902	55	237	292
1903	55	231	286
1904	55	255	310
1905	55	264	319
1906	55	249	304
1907	55	231	284
1908	55	210	265
1909	55	274	329
1910	55	261	316
1911	55	258	313
1912	55	262	317

Увеличение отъ 1900 до 1912 год.
Абсолютно — 94 94
въ % — 56,0 42,2

По такъв начинъ увеличението срѣдствата на паричния пазаръ за периода 1900—1912 г. се изразява по всичкитъ кредитни учрѣждения въ следнитъ цифри:

	1900 г.	1912 г.	УВЕЛИЧЕНИЕ	
Капитали	милиони рубли	милиони рубли	абсолютно	въ %
Капитали	409	997	588	143,8
Влогове и тек. см.	979	3273	2294	234,3
Всичко	1388	4270	2882	2077

Свѣденія за одеския пазаръ прѣди войната.

Подъ влиянието на прѣкрасния урожай въ С.-Америка и усиленото прѣдложение отъ тамъ на зърнени храни отъ новия урожай на всички срокове и сравнително на низки цѣни, търсенето на рускитъ зърн. храни на международнитъ пазари е твърдѣ съдържано. С.-Америка вече е продала въ Европа повече отъ 100 милиона пуда нова пшеница. Тукашнитъ производители, привикнали на доста високи цѣни за вжтрѣшно употребление, не могатъ да се примирятъ съ по-низкитъ експортни цѣни и се съдържатъ да продаватъ до усяняването на новия урожай. Налична стока — навсѣкждѣ малко, а въ Одеса почти съвсѣмъ нѣма за експортъ.

Пшеница. Въ износа пълно затишие. Независимо отъ недостатъка, отъ нея почти не сж се интересували, понеже цѣнитъ не сж подходящи. Макаръ мелничаритъ, които купуваха за своитъ нужди на доста високи цѣни, да сж ги намалили до 1 р. 8 к. — 1 р. 17 к. за пудъ, но за експорта е била нужна отстъпка още на 6 — 8 к. за пудъ. Прѣдполагатъ, че и въ бъдеще експортътъ на пшеницата отъ Одеса ще има слаби шансове за увеличение. Освѣнъ неблагоприятния урожай на пшеницата въ районитъ, които поддържатъ Одеса, голѣмо значение има и нарастващата вжтрѣшна консомация. Мелничната индустрия се силно развива, особено въ провинцията, и тя поглъща много пшеница за своето производство, като оставя за експортъ прѣдимно долнитъ качества.

Ръжъ. — Сдѣлки за износъ не е имало, вслѣствие изтощаването на запаситъ; цѣнитъ неуяснени. Малки сдѣлки за мѣстни нужди сж били сключени по 85 — 86 к. пуда.

Ечемикъ. — Затишие се забѣлзва и въ този продуктъ, който въ послѣдно врѣме бѣ единъ отъ главнитъ продукти на износа. Търсенето отъ странство се е съкратило въ свръзка съ появяването на пазаритъ други фуражни артикули, а сжщо и защото се завършватъ старитъ запаси. Благодарение на недостатъчността на стоката, цѣнитъ сж се одържали; фуражниятъ ечемикъ се е цѣнилъ по 82½ к. — 84½ к. п. отъ баржитъ и вагонитъ въ пристанището. Сдѣлки съ новия урожай липсватъ, отбѣлзани сж нѣкои само по 75 — 76 к. п. на есень.

Царевица. — Настроението е било слабо, вслѣствие слабото търсене за експортъ. Качеството на аргентинската царевица се е подобрило и тя се ползува съ по-голѣмо внимание на европейскитъ пазари; освѣнъ това, руската царевица е малко и цѣнитъ високи. Тукъ сж отбѣлзани сдѣлки съ налична стока отъ баржитъ и вагонитъ въ пристанището по 73 — 75 к. пудъ.

Овесъ. — И съ тоя продуктъ е било слабо. Обикновениятъ се е продавалъ по 80 — 83 к. п., а добриятъ по 88 — 90 к. пуда.

Съ чушкоплоднитъ продукти е минало почти безъ сдѣлки; старитъ запаси сж се изтощили, а нова стока нѣма. Новиятъ грахъ за варене на близко бждаше сж цѣнили по 1 р. 25 к. пудъ.

Маслени сѣмена. Цѣнитъ на лененото сѣме сж се държали твърдо; продавано е по 1 р. 71 — 1 р. 72 к. п. Конопеното по 1 р. 11 — р. 12 к. п. Рапичното 90 — 91 к. п.

Морски фрахтове. — Съ морскитъ фрахтове тукъ е било твърдѣ тихо. По причина на отсѣтствието на голѣми партии за товарене, параходитъ сж прѣстанали да дохождатъ въ одеското пристанище. Вслѣствие на това обстоятелство, по нѣкога сж би-

ли задържани и нѣкои неголѣми партии, които сж очаквали натоварване. При все това, цѣнитѣ на фрахтоветѣ сж се държали на низѣкъ уровеньъ — около 6 шил. за тонъ.

Зърнени запаси въ Одеса се изчисляватъ на 525 хил. пуда, отъ които 175 х. п. пшеница, 200 х. п. царевича, 30 х. п. ечемикъ и 50 х. п. конопено сѣме.

Отъ Русия сж изнесени житни произведения за 5½ мѣс. отъ тек. г. 262 мил. пуда срѣщу 156 мил. п. за сжщото врѣме прѣзъ миналата година.

Изгледитѣ на урожая въ Южна Русия въ послѣдно врѣме сж се влошили, вслѣдствие на голѣмитѣ проливни дъждове. Въ частностъ въ одеския районъ въобще е по-долу отъ срѣденъ. Изгледътъ за урожая на царевичата е отличенъ.

По официалнитѣ свѣдения, вѣроятниятъ сборъ на рѣжбата въ Европейска Русия се опрѣдѣля на 1,446 милиона пуда срѣщу окончателния миналогодишенъ сборъ отъ 1,495 милиона пуда, а зимната пшеница на 493 милиона пуда срѣщу 490 милиона пуда въ 1913 г. Въ послѣднитѣ дни, обаче, положението се е влошило.

Брашно. На пазара спокойно, вжтрѣшното търсене е удовлетворително, вслѣдствие по-слабата конкуренция на провинциалното брашно. Цѣнитѣ на пшеничното брашно сж паднали малко въ свръзка съ по-евтината цѣна на пшеницата за мелене. За експортъ търсенето е слабо, защото цѣнитѣ сж високи за експортъоритѣ. Цѣнитѣ на пшеничното брашно сж отъ 9 р. 75 к. — 10 р. за торба отъ I качество, а до 5 р. 50 к. за 7 кач. Трици ситни 69—71 к. п., а срѣдни 65—66 к. пуда.

Захаръ. Положението на захарния пазаръ се колебае въ зависимостъ отъ врѣмето. Отначало подъ влияние на благоприятното врѣме и отчета за увеличението на посѣтото съ цвекло пространство почти на 16% повече, настроението на пазара бѣ ослабнало, особено за бждащата захаръ, но послѣ проливнитѣ дъждове, прѣдложението отъ страна на фабрикантитѣ се е съкратило и тенденцията е окрѣпнала. Напоследъкъ е по-спокойно и цѣнитѣ сж пакъ поослабнали, понеже шансоветѣ за едно значително производство отъ новата кампания сж голѣми. Въ Одеса наличниятъ захаренъ пѣсъкъ по вагони се е продалъ по 4 р. 30 коп. — 4 р. 32 к., а на малки партии по 4 р. 35 к. пуда. Съ рафинираната захаръ е по-спокойно: келле по 5 р. 20 к. — 5 р. 25 к. пуда, а рѣзаната 5 р. 50 — 5 р. 55 к.

Спиртъ. Положението за одеския спиртенъ пазаръ е неизмѣнно слабо и сдѣлките за експортъ сж съвсѣмъ нищожни. Наблюдава се малкъ спросъ само за Турция. Отбѣлѣзани сж сдѣлки на ректификованъ меласенъ спиртъ по 1 р. 65 к. — 1 р. 66 к. за ведно въ 100^о отъ митницата. Първокласнитѣ марки по 1 р. 75 к., но номинално. Съ бждащия спиртъ е още неопрѣдѣлено и цѣнитѣ ще бждатъ въ зависимостъ отъ урожая на цвекловицата.

Масла. Съ маслата настроението е било слабо, особено съ кокосовото, благодарение на конкуренцията между мѣстнитѣ фабриканти и поевтиняването на капрата; кокосовото масло се е цѣнило по 6 р. 70 к. — 6 р. 80 к. пуда.

Вжглища. Търсенето на машинни вжглища за нуждитѣ на мѣстната промишленостъ е сдържано, по-

неже купувачитѣ намиратъ цѣнитѣ за високи; продавачитѣ, обаче, не отстъпватъ, като се надѣватъ, че вслѣдствие стачкитѣ на работницитѣ на нефтяното производство, пазарътъ на вжглищата ще се затвърди още повече. Донецкитѣ машинни вжглища сж се прѣдлагали въ одеския портъ отъ параходитѣ по 21 — 22 к. п. Съ антрацита е устойчиво и добритѣ марки по 33 — 34 к. п. Лѣярскитѣ задграниченъ коксъ се е продавалъ по 39 к. пуда на складоветѣ.

Отъ Донецкия басейнъ съобщаватъ, че настроението тамъ е очаквателно, лѣярскитѣ коксъ е падналъ на 1 — 2 к. п.; първо качество 23 — 26 к., а второ качество 18 — 20 к. п.; коксъ металургически 22 — 24 к. на станциитѣ на отправката. Антрацитъ отъ грушевския районъ 16 — 21½ к. п., а отъ другитѣ райони 13 — 16 к. п.

За 5 мѣс. отъ тек. год. е добито минерално топливо 774 мил. пуда срѣщу 645 мил. п. за сжщия периодъ врѣме отъ мин. год.; производството на кокса се опрѣдѣля за 5 мѣс. въ 121 мил. п., срѣщу 109 м. п.

Вълна. Настроението въ пазара на вълна въ одеския районъ е твърдо. Кампанията е почти завършена при високи цѣни. Испанската непрана вълна се е цѣнила по 12 р. 50 к. до 15 р. 75 к. за пудъ, а цигейската по 11 — 13 р. 15 к. п. Въ кримския районъ цѣнитѣ сж сжщо благоприятни за овцевѣдитѣ; бѣлата прѣгонна вълна по 13 р. 75 к. — 14 р., а бозовата и черната 11 р. 75 к. — 12 р. п. Въ ростовския районъ много вълна се оказала неудовлетворителна. Нова и испанска вълна е продадено тамъ 725 хил. пуда и е останало още около 250 хил. п.; низкитѣ качества сж се цѣнили по 5 — 9 р. п., срѣднитѣ по 9 — 13 р. и добритѣ до 15 р. 50 к. Опашки непрани сж се цѣнили по 6 — 8 р. п., а прани по 34 — 36 р. п.

Кожи. Затишието въ сдѣлките съ обработенитѣ кожи се е отразило и на суровитѣ. Цѣнитѣ неустойчиви, волски прѣсни по 10 р. 30 к. — 10 р. 35 к. за пудъ, а кравешкитѣ 9 р. — 9. 25 к. п. Тихо е сжщо и съ конскитѣ кожи, които сж цѣнени по 7 р. 50 к. парчето. Овчи мѣстни млади по 95 к. — 1 р. 25 к. парчето.

Нефтъ. Положението съ нефтъта е останало твърдо въ свръзка съ продължилитѣ се забастовки въ Баку и вслѣдствие намаляването на производството. Въ Баку натуралната нефтъ се е покачила още на 3 — 4 к. на пудъ и се е цѣнила по 47 к. п., а петролтътъ се е повдигналъ на 1½ к. на пудъ и се е котира по 59 к. п. На одеския пазаръ, благодарение на наличнитѣ запаси отъ ромънска нефтъ, цѣнитѣ почти не сж се измѣнили, толкосъ повече, че потрѣблението е неголѣмо; наличната нефтъ се е цѣнила по 70 к. п., а мазутъ по 56 к. п. Тенденцията, обаче, е твърда. Съ газътъ е тихо, наличната по 1 р. 46½ к. п. За м. май въ Одеса е докарано 347 х. п. газъ.

По послѣдния балансъ износната търговия на Русия по европейскитѣ участъци се оцѣнява на 593 мил. р., а вносната на 611 мил. р. По азиатската граница извоза се равнява на 43 мил. р., а вноса на 80 милиона рубли.

КНИЖНИНА.

Въ този отдѣлъ ще се отбѣлѣзватъ всички постъпления, било въ редакцията на списанието, било въ библиотеката на камарата. Това отбѣлѣзване ще се съпровожда съ кратки бѣлѣжки и рецензии за съдържанието на всѣко издание, което може да интересува нашитѣ четци.

Търговско счетоводство, отъ Ст. Бочевъ, стр. 296; издава книж. Ив. Б. Касъровъ. София, ц. 4.50 лв.

Послѣднитѣ двѣ години се показва плодотворни въ областта на нашата оскъдна търговска литература и специално въ тази по счетоводството¹⁾.

Трѣбваше да се изминатъ 15 години, откато добръ извѣстниятъ г. Хр. Н. Атанасовъ издаде своя „Способъ за изучаване търговското счетоводство“, Свищовъ, 1898 г., който и до сега има своитѣ дробни страни, за да се явятъ нови опити въ това отношение²⁾.

Г-нъ Бочевъ, въ прѣдговора къмъ книгата си, се „ласкае да вѣрва, че неговото счетоводство по своята методичностъ и научностъ, вложени въ него . . . и т. н., ще е нѣщо ново у насъ.“ Колкото и да се прозира труда и грижата, които г. Б. е вложилъ въ разработката на материята, намъ се вижда доста нескромно твърдението относително „методичността“ и „научността“ на неговото съчинение.

Не за да убиваме куража къмъ такъвъ благороденъ трудъ ще покажемъ на нѣкои дефекти въ въпросната книга, а за да ги изтъкнемъ, та да не бждатъ повтаряни отъ ратниците въ това ново поле за работа. Нашето желание дори е, чрѣзъ критиката да достигнемъ до съвършени помагала за учащите се въ търговскитѣ ни училища, както и да влѣмъ нова реформаторска струя въ живота на нашия търговецъ, останалъ въ много отношения назадъ.

При наличността на петѣхъ срѣдни търговски у-ща у насъ, още нѣмаме една унифицирана училищна програма. Ето защо, и малкото учебници по счетоводство, излѣзли у насъ, се значително различаватъ по своя методъ и система на изложение, защото сж работени повечето отъ учители въ респективнитѣ училища.

¹⁾ Имаме вече три нови издания: на г. Ст. Бочевъ, София, 1913 г., г. Д-ръ Д. Добревъ, Пловдивъ, 1914 г. и г. Г. Йонковъ, София, 1914 г., които ще разгледаме послѣдователно.

²⁾ Не говоря и за други издания, които нѣмаха особено значение за търговскитѣ училища.

Една капитална грѣшка е сторилъ г. Б., като дава на стр. 22 дефиниции на простото и двойно счетоводства — дефиниции, колкото *ненаучни*, толкова и несериозни. Ето: „Счетоводството, което изхожда отъ тая основа (двустранността на коя да е материална дѣйностъ) и което записва всѣка извършена работа тѣй, щото да обхваща нейнитѣ *двѣ страни* (к. н.), се нарича *двойно, двустранно* или *двупартидно счетоводство*“, а простото счетоводство се интересувало и записвало само *едната страна* (к. н.) на извършената работа. Тѣзи дефиниции не отговарятъ нито на естеството на двѣтѣ системи счетоводства, нито на самата практика. Неметодично е, само по себе си, да се даватъ дефиниции и върху форми и системи на счетоводства още въ началото на единъ учебникъ или ръководство.

Неметодично е постъпилъ г. Б., като показва, макаръ и на кжсо, реда на счетоводнитѣ записвания, прѣди да сж разучени смѣтките (стр. 47.). Обяснението на най-важния принципъ въ счетоводството — завѣро-задължението, колкото и добро, е прѣждевременно (стр. 48—53). Задачитѣ за разяснението на тази материя засѣгатъ неразучени още смѣтки — нѣщо по-вече — на стр. 57—58 се показва записването въ дневника.

Отдѣла за стоковитѣ смѣтки е слабо разработенъ. Взетъ е *само* единъ образецъ отъ стокова смѣтка. Оцѣнява се *липсата* отъ стоката, когато несществуващото не подлежи на оцѣнка. *Нито единъ* примѣръ не е показанъ отъ смѣтките по съдружествениѣ стоки.

Въ единъ учебникъ не би трѣбвало да се допуска полемичния езикъ, какъвто г. Б. държи на стр. 112 по въпроса за см. „Загуби и печалби.“

Г. Б. минава капитала въ инвентара наредъ съ пасивитѣ. Юридически неправилно. Бѣлг. търг. законъ, въ чл. 33, изисква описа на активитѣ и пасивитѣ, *като при това се състави равномѣтка за отношението на активитѣ и пасивитѣ*“. Отъ тази равно-

смѣтка, именно, ще се констатира чистия капиталъ.

Никждѣ не се говори за американското счетоводство, което се прѣдвижда въ програмитѣ на срѣднитѣ търг. у-ща, макаръ г. Б. да показва, че книгата си е наредилъ споредъ програмата на Софийското търговско у-ще при камарата.

Единъ отъ способитѣ за воденето счетоводството при търговия на дребно, посоченъ отъ г. Б. (стр. 290—291), е почти неприложимъ, особено като се има прѣдъ видъ нашата дѣйствителностъ.

Съ прѣмахването на посоченитѣ дефекти и на нѣкои други, които мѣстото не ни дава възможностъ да изтъкнемъ, работата на г. Бочева ще бжде полезна и за нашитѣ училища и за самоуцитѣ въ счетоводството, поради което ние поздравяваме г. Бочева съ труда му.

Т. А. Кумановъ.

Водното дѣло, състоянието му въ нѣкои западноевропейски държави и какъ да се уреди то у насъ, отъ инженеръ† П. Киселковъ. Докладъ до г-на Министра на Общ. сгради, пѣт. и благоустройството.

Тази книга е плодъ на двѣгодишнитѣ изучавания на автора, изпратенъ отъ държавата да проучи уредбата на водното дѣло въ напѣднатитѣ европейски страни. Тя съдържа: 1) *Уводъ* — кждѣто сж дадени кратки бѣлѣжки върху водата, като елементъ на живота и на културата; върху образуването на подпочвената вода, техническитѣ работи по водитѣ и исторически бѣлѣжки за нѣкои строежи по водитѣ. 2) *Първа часть* — въ която е дадено описание на уредбата и законодателството на водното дѣло въ чуждитѣ страни: Италия, Швейцария, Германия и Чехия. 3) *Втора часть* — посвѣтена на въпроса, какъ да се уреди водното дѣло у насъ.

Като прочете книгата на инженеръ Киселковъ, човѣкъ остава подъ впечатлението на единъ трудъ, започнатъ съ безгранична прѣданностъ и завършенъ съ безсѣмнѣнъ успѣхъ. Тукъ е изложено не само всестранното проучване на въпроса отъ единъ добъръ специалистъ — техникъ; указани сж не само срѣдствата, които науката до сега е успѣла да тури въ разпореждане на човѣка за използотворяване на най-голѣмото природно богатство — *течащата вода*. Всичко това, което съставлява техническата страна на водното дѣло е само вече цѣла наука, е по-

ставено въ строга зависимост от стопанската страна на въпроса, както е срѣдството спрѣмо цѣлѣта. Съображенията на техника не само не сж измѣстили тия на икономиста, но, напротивъ, сж добрѣ турени въ тѣхна услуга. Хармоничното обединение на двѣтѣ страни на водното дѣло — техническата и стопанската, най-релефно е въплотено въ проекта за уредбата на водната служба у насъ. Въ края на този проектъ четемъ: „Слѣдъ приемането на работитѣ въ частнитѣ свѣти, тѣ да се подлагатъ на разглеждане прѣдъ общия върховенъ свѣтъ за водитѣ при Министерството на общественитѣ сгради и пр., въ който да влизатъ, освѣнъ чиновницитѣ отъ службитѣ по водитѣ, но и застѣпници на разнитѣ министерства, влизачи вече въ частнитѣ свѣти по водитѣ, така сжщо да влизатъ и лица въщи по економическитѣ науки. Назначението на този общъ свѣтъ по водитѣ е, щото при съпоставянето на всичкитѣ възможности за извършване на нѣкои работи по водитѣ, да се прѣдпочитатъ ония отъ тѣхъ, които ще бждатъ отъ най-голъма обществена полза. Принципитъ на *максималната стопанска полука* е легналъ въ основата на цѣлия докладъ. И тукъ се крие причината на голѣмия интересъ, съ който и неспециалистътъ чете прѣдметната книга.

Ние нѣмаме намѣрение да разглеждаме книгата на инж. Киселкова. Искаме само да отбѣлжимъ появянето ѝ, като единъ приносъ къмъ водното дѣло у насъ, може би най-цѣнния въ своята област до сега. „Всѣки, който милѣе за въздигането на родината си — пише авторътъ — ще трѣбва да направи своето за правилното разрѣшаване въпроса за водитѣ.“ Той ще трѣбва най-напрѣдъ да прочете книгата на прѣждеврѣменно загиналия авторъ, ще завършимъ ние.

Ив. Д.

Упжвания по мъркитѣ и теглилитѣ (коментаръ на закона и наредбитѣ по прилагането му) отъ *Т. Станковъ*, н-къ-провърителъ, Варна. Търговска печатница 1914, ц. 60 ст.

Единъ необходимъ за всѣкиго, който борави съ мърки и теглилки, наржчикъ. Въ 74 стр. разглежда всестранчиво сжществувачитѣ у насъ законоположения и дава практически наставления. Материята е групирана въ XIII глави: общи разпоредби, търговски мърки, уреди за мѣрене и теглене, прѣходни

наредби, контролъ и провърка на мъркитѣ, първообрази и образци (еталони) и т. н. Дадени сж накрай и образци на необходимитѣ декларации, постановления, удостовѣрения и др. Не е забравено да се оставятъ нѣколко бѣли страници за бѣлѣжки и сж събрани не малко реклами на чужди и наши фирми, които търгуватъ съ мърки и теглилки. Всичко това прави „упжванията“ крайно полезни. Форматътъ имъ е сжщо така много удобенъ. Въобще, цѣлото издание прави впечатление съ грижливата си външностъ, съ цѣннитѣ свѣдения, които то съдържа, добрѣ систематизирани и ясно, на лекъ, достѣпенъ езикъ изложени. Така, то се явява едно цѣнно помагало за всички заинтересувани. Авторътъ заслужва всѣкаква похвала, а трудътъ му — най-гореща прѣпоръжка. **Ив. К.**

Упжвания за дѣловодството, книгководството и смѣтководството на билетобагажната и колетна служби по б. д. желѣзници, отъ *Илия Иваницовъ*. София, печ. „Гутенбергъ“ 1914, ц. 1 лв.

Единъ прилеженъ чиновникъ отъ Главната дирекция на желѣзницитѣ си е поставилъ похвалната задача да допринесе и той нѣщо, споредъ силитѣ си, за „модернизирание една отъ най-важнитѣ и доходнитѣ служби по нашитѣ желѣзници“. Положението, обаче, което авторътъ заема като чиновникъ, му е попрѣчило да добави: — „и най-занемарената сжщеврѣменно.“ А той би билъ въ правото си да добави това съ най-спокойна свѣстъ, безъ да се изложи на опасността да бжде опроверганъ, защото не е нужно дълбоко и подробно проучване стопанисването на нашитѣ желѣзници, за да се види, че една отъ най-занемаренитѣ служби по ж.п. въ домство е търговската. Колкото това на първъ погледъ и да изглежда странно, толкова то е и вѣрно. По извѣстно стечение на обстоятелствата, на тази служба, която въ сжщностъ има да се грижи за доходността на най-крупното наше държавно стопанство, винаги се е гледало съ прѣнебрѣжение. Нейното значение никога не е бивало съзнавано, никой, поради това, не е считалъ, че за уредбата ѝ е наложително да се полагатъ малко повече грижи. Това, както въ персонално, така и въ материално отношение. И ако днесъ би могло да се каже, че все пакъ отъ двадесетъ и петъ години насамъ ѝ въ тази посока, както всѣкъждѣ другадѣ, е постигнатъ извѣ-

стенъ успѣхъ, за това би трѣбвало, въ дадения случай, да се благодари прѣдимно на прилежни и безкористни млади чиновници, усърдието на които, за жалостъ, рѣдко е бивало оцѣнявано, както подобава.

Отъ тази страна разгледанъ, трудътъ на г-нъ Иваницовъ иде да запълни една голѣма празнина. Нещастнитѣ чиновници по гаритѣ сж често въ недоумѣние отъ безкрайната върволица окржжени, които често си и противорѣчатъ. Сега тѣ иматъ на рѣка цѣлата материя системно изложена. Разгледани сж послѣдователно: а) билети; б) багажи; в) колетна служба. Дадени сж всички наставления за правилното изпълнение на тия клонове отъ търговската служба, като сж взети въ внимание всички правилници и окржжени, както досѣжно вжтрѣшното съобщение, така и по отношение всички прѣки съобщения. Текстътъ е изпѣстренъ съ образци наразнитѣ видове билети и бланки, което твърдѣ много улеснява правилното усвояване на материята. Накрай сж дадени кратки бѣлѣжки по общата служба (записване допълнителнитѣ приходи, контрола, регистратура и др.) и единъ списъкъ на всички закони, правилници, конвенции, тарифи, наставления и др. по въ домството на желѣзницитѣ.

По всичко, прочее, личи, че авторътъ е изпълнилъ прѣзадоволително задачата си, за което той заслужва похвала. Вѣрваме, че трудътъ му ще се посрѣдне съ радостъ отъ всички желѣзничари.

Ив. К.

Статистика за движението и развитието на телеграфопощенската и телефонна служба въ България прѣзъ 1912 година. София, печ. „Гражданинъ“ 1914.

Съдържа материалъ въ най-сурова форма: дължина на линиитѣ, число на апаратитѣ, чиновницитѣ и служащитѣ, кореспонденция, входяща и изходяща, размиѣнени телеграми, телефонни операции и операции на спестовната каса. За персонала е отдѣлено минимално мѣсто. Отъ обнародванитѣ свѣдения не може да се състави нито бѣгло понятие за неговото положение: колко работи, при какви условия, какъ е възнаграденъ, а въ тази посока би могло много да се говори. Или тъкмо за да не става това, Дирекцията на пощитѣ прѣдпочита да не изнася на бѣлъ свѣтъ въпроснитѣ данни. Тя напр. се задоволява съ слѣднитѣ лаконически бѣлѣжки: „прѣзъ отчет-

тната година сж починали 6 души: 4 чиновници и 2 служаци. Въ 4 случаи причината на смъртта бѣше туберкулоза. Съ какво спокойствие, наистина, е изказанъ особно послѣдниятъ пасажъ: като че ли се отнася за нѣкаква безразлична телеграма отъ 4 думи! Понатакъ: „Прѣзъ отчетната година сж били уволнени 393 души: 40 чиновници и 353 служаци. Въ 355 случаи уволненията сж станали „въ интереса на службата“, въ 22 случаи „по болестъ“ и въ 16 случаи „за наказание“. Колко това е просто: „въ интереса на службата“ и „по болестъ“!

Дорѣ е, Дирекцията на пошитѣ да обръща малко по-голѣмо внимание върху тази страна на въпроса. Тогава нейнитѣ издания ще иматъ значително по-голѣма стойностъ. Желателно е сжщо така да поставя и „съдържание“ на своитѣ издания. Поне за това не се изисква голѣмо умѣние. **Ив. К.**

Народно стопанство, София, бр. 13. „Развитие на търговското образование и нужда отъ реформи и подобрения.“

Извѣстия на Бургазската търг. инд. камара, бр. 8, августъ. „Войната, борсата и капитала.“ — „Положението на занаятитѣ и кооперативния кредитъ.“

Финансовъ вѣстникъ, София, бр. 24 и 25. „Война и финансии.“ — „Финансовиятъ развой на воюваща Англия.“

Торговое дѣло, Одеса, № 8 — 56. „Мораториумъ.“ — „Отговорността на продавача за недобра опаковка.“ — „Условнитѣ знаци въ книговодството.“ — „Криза въ печатното дѣло.“

Journal de la Chambre de Commerce de Constantinople, № 1549. „La retenue projetée sur les volonées. — Faits et Notices. — Echos. — Rapports consulaires.“

Balkan-Revue. Берлинъ, бр. 3, юний. „Die Entwicklung der Industrie Bosniens und der Herzegovina in den letzten zehn Jahren.“ Обширенъ и грижливо изработенъ етюдъ, който дава пълна прѣдстава върху третирания въпросъ. Вижда се много добръ, че тия двѣ области (Босна и Херцеговина) сж отишли твърдѣ далечъ въ своето индустриално развитие. — „Die ägäischen Inseln als wirtschaftliche Werte.“ Наврѣмenna тема. Изтъкнатитѣ данни

обясняватъ борбата между Турция и Гърция за владѣнието на егейскитѣ острови. Обширна и отлично систематизирана хроника: търговска, индустриална, финансова и др. Въ бр. 4/5, юлий-августъ: „Die Finanzen Bulgariens“, „Bulgariens landwirtschaftliche Entwicklung“, „Der griechische Korinthenhandel“, „Albanien's wirtschaftliche Verhältnisse“, „Bulgarisches Geistesleben“ и др.

Deutsche Wirtschafts-Zeitung, Берлинъ, бр. 16. „Der Handel im Kriege“, „Börse und Geldmarkt im Kriege“, „Die Wirtschaftspolitik im Kriege“ и пр.

Handel und Industrie, Мюнхенъ, бр. 1186. „Der Krieg und die notwendige Neuorientierung des deutschen Wirtschaftslebens“, „Englands Kolonialpolitik“, „Export nach neutralen Ländern“, „Kriegskreditbank für München“ и пр.

Weltwirtschaftliches Archiv, Иена, юлий, „Weltwirtschaftliche Forschung und Lehre“, „Die Türkei in der Weltwirtschaft“, „Die jüdische Kolonisation Palästinas“ и др. Обширна и всестранчива стопанска хроника, рецензии и литература.

Revue d'économie politique, Парижъ, бр. 4. „Pour la théorie quantitative de la monnaie et du crédit“, — „Le blé et le pain“ и др. Бѣлѣжки и информация, хроника, обширенъ библиографиченъ бюлетинъ.

Journal des économistes, Парижъ, юлий. „Chamberlain et son rôle économique“, — „Essai de philosophie économique“ и др.

L'Économiste français, Парижъ, бр. 36. „La guerre — статья отъ Paul Leroy-Beaulieu. Грижлива стопанска хроника въ свръзка съ политическитѣ събития.

МАЛЪКЪ БѢЛѢЖНИКЪ.

Изъ дѣйността на камарата.

I. Свѣдения относно безработицата. Министерството на търговията и пр., отдѣление за труда, се е заело съ похвалната инициатива да издири, до колко стопанската депресия, която България очевидно прѣживява, е повлияла неблагоприятно върху безработицата въ страната. Камарата ни намира за умѣстно да направи по този поводъ една малка анкета въ своя районъ, като изпрати слѣдното окр. писмо до общинскитѣ управления и до професионалнитѣ сдружения въ него. То гласи:

„Стопанскитѣ животъ въ страната изнемогна подъ натиска на развиващитѣ се въ цѣла почти Европа политически събития. Макаръ още прѣко незасѣгнати, все пакъ послѣдницитѣ отъ тази гигантска борба не могатъ да останатъ непочувствувани отъ самитѣ насъ. Застоятъ въ всички клонове на мирната стопанска дѣйностъ става все по-заплашителенъ, и ако това положение продължи повече врѣме, ние рискуваме да изпитаме разрушителното влияние на една широка економическа криза. За нейното омекотяване сж необходими прѣдпазвателни мѣрки, а за да могатъ такива мѣрки да се взематъ своевременно, належащо е да се слѣдятъ по-отблизо проявитѣ на стопанския животъ. Тази именно задача си е поставило отдѣлението за труда при Министерството на

търговията, промишлеността и труда. Макаръ България да е страна прѣдимно земеделска, все пакъ индустриалната и занаятчийската дѣйностъ добиватъ все по-широко значение. Редоветѣ на занетитѣ въ тия поминѣщи работници ставатъ все по-многобройни. Сжщото е и съ масата търговски служаци и чиновници въ разнитѣ частни прѣдприятия. Тази армия отъ дребни и несигурни стопански сжествуваня е изложена на най-голѣми опасности. Въ случай на обща стопанска криза, нея я очаква гладна катастрофа. За прѣдотвратяване подобна една евентуалностъ, необходимо е да се иматъ на рѣка свѣденията, искани съ приложения къмъ настоящето окръжно писмо въпросникъ“.

„Имайки прѣдвидъ цѣльта, който се гони съ прѣдначинанието на Министерството на търговията и пр., както и важноста на самата работа, Търговско-индустриалната камара вѣрва, че общинитѣ ще погледнатъ съ всичката изисквана въ случая сериозностъ на възложената имъ задача и ще си дадатъ трудъ да я разрѣшатъ най-свѣстно. Свѣденията е необходимо да се събератъ въ най-непродължително врѣме (вижъ точка 4 отъ обяснението къмъ въпросника), защото така бърже развиващитѣ се събития могатъ да ни изпреварятъ, за което отпослѣ ще има много да се съжалева“.

„Нѣкакви особени опжтвания считаме за излишно да даваме. Обясненията подъ 1 — 5 сж достатъчни, за да прѣдотвратятъ каквито и да било заблуждения“.

Това писмо е придружено отъ единъ въпросникъ, засѣгващъ слѣднитѣ поминъци: текстилна индустрия, печатарство, шивачество, обществено, желѣзарство, търговски служаци, домостроителство, обикновени индустрии и пристанищни работници. Искане се да се знае числото на прѣкратилитѣ или ограничилитѣ работата си прѣдприятия, числото на уволненитѣ работници и това на дѣйствително безработнитѣ. Въпросникътъ е разясненъ съ слѣднитѣ обяснения:

1) Желателно е установяване безработицата въ всички поминъци. Неизброенитѣ по-горѣ, ако такива се укажатъ въ нѣкоя община, да бждатъ нанасяни върху пунктиранитѣ линии (10, 11 и 12).

2) Числото на прѣкратилитѣ или ограничилитѣ работата си прѣдприятия, както и това на уволненитѣ работници, ще се установява чрѣзъ допитване до самитѣ прѣдприятия. Числото на дѣйствително безработнитѣ ще трѣбва да установяватъ сами общинитѣ, като издирятъ, колко отъ уволненитѣ работници сж постъпили другадъ на работа. Първитѣ цифри сж важни, за да се опрѣдѣли размѣртъ на ограничаване работата, а послѣднитѣ — за установяване доколко сжществува безработица.

3) Въпросникътъ се изпраща до всички общини отъ района на камарата. Въ много отъ тѣхъ — възможно е — да не се е почувствувала безработицата, или пъкъ нѣкои отъ изброенитѣ поминъци не сжществува, ето защо, съответнитѣ графи слѣдва да се оставятъ незапълнени.

4) При събиране отбѣлѣзанитѣ въ въпросника данни, добръ е, общинитѣ да се освѣдомяватъ върху най-близкитѣ, непосредствени причини, които сж наложили ограничаване работата, а отъ тамъ и уволюване работниците. Полученитѣ въ тази насока свѣдения да се групиратъ по категории, та като се обобщатъ, да бждатъ изтъкнати въ отговоритѣ, които слѣдва да получимъ въ най-продължително врѣме.

5) Послѣдниятъ въпросъ, на който общинитѣ има да отговорятъ, е този: направили ли сж самитѣ тѣ и възнамѣрватъ ли да направятъ нѣщо за ограничаване безработицата и подпомагане безработнитѣ? Ако професионалнитѣ организации

развиватъ извѣстна дѣйностъ въ тази насока, нека отбѣлѣжатъ това.

II) По забраната на износа. Веднага слѣдъ налагане забраната на износа, бюрото на камарата се събра да обмисли нейнитѣ въроятни мотиви и послѣдници. Намирайки я въ много отношения неумѣстна, то намѣри за най-добръ да се обърне, прѣди всичко, до останалитѣ камари въ страната, та ако всички би били на едно и сжщо мнѣние, да се прѣдприематъ дружни постъпки. Едномислие не можа да се постигне. Въпрѣки това, бюрото счете, че трѣбва да извърши своя дългъ, както то го схваща, и отправи слѣдната телеграма до министерствата на вътрѣшнитѣ работи, финанситѣ и търговията:

„Стопанскиятъ животъ въ страната замира повече, отколкото прѣзъ врѣме на война. Поради запрѣщаване износа, никакви сдѣлки. България прѣкара двѣ дълготрайни войни при свободенъ износъ, безъ да почувствува гладъ. Отъ миналата итазгодишната реколти има прѣдостатъчни запаси за изхранване населението до идната жътва, даже при война и повишена консомация. За избѣгване застрашителната стопанска криза, която главно поради забраняване износътъ катадневно и чувствително расте, настойчиво молимъ да се разрѣши изнасянето за невоюващи страни поне на брашно, трици, кукурузъ, бобъ, сирене, кашкавалъ и яйца.“

Извѣстно е, че досега е разрѣшенъ само износътъ на яйца; за всички други аргументи, доказващи, че не само може, а трѣбва да бжде разрѣшенъ износътъ и на нѣкои още артикули, рѣшаващитѣ сфери се оказватъ абсолютно недосяжими.

III) Възстановяване параходнитѣ рейси съ Цариградъ. Прѣди още да бжде наложена забраната върху износа, Българското търговско параходно дружество биде заставено да прѣкжне съобщението си съ Цариградъ. По този поводъ, камарата ни направи слѣдното телеграфическо ходатайство до Министерството на търговията: „Прѣустановяването рейситѣ на българскитѣ параходи за Цариградъ прѣдизвика силно спадане въ цѣнитѣ на всички земледѣлчески артикули и на брашната. Това ще се отрази пагубно, както върху земледѣлческото стопанство, така и върху брашнияната индустрия. Молимъ, направете всичко възможно за възстановяване съобщението съ Цариградъ, за да се използва въ крайно бла-

гоприятнитѣ условия на цариградското тържище въ сегашния моментъ.“ Рейситѣ, наистина, бидоха възстановени слѣдъ извѣстно врѣме, ала за да носятъ, — поради забраната на износа, — не български, а ромънски жита и брашна отъ Балчикъ за Цариградъ!

IV. По мораториума. На 17 юлий камарата изпрати слѣдната телеграма до г-на Министра прѣдседателя: „Политическото положение въ Европа и на Балканитѣ прѣдизвиква свѣтквично повишаване камбиото. При това, никакъвъ износъ поради мъртвия сезонъ и разстроени съобщения. Страната наполовина изолирана. Търговцитѣ въ крайно затруднение, което, ако продължи, неминуемо е общо спирание платежитѣ срѣщу чужбина. За избѣгване прѣдстоящата катастрофа, необходима е бързата намѣса на Народната банка. Настоячиво молимъ обсъждане въпроса за мораториума относно чуждестраннитѣ платежи и задължаване Народната банка да продължава отпушането кредити на търговцитѣ, особно срѣщу реквизиционни квитанции. Тия послѣднитѣ да се приематъ отъ митницитѣ срѣщу изплащане мита.“

Вмѣсто това, прокаранъ биде общъ мораториумъ.

V. Относно повишаване лихвата. Както е извѣстно, частнитѣ банки не забравиха да се възползватъ отъ общата стопанска суматоха, настъпила въ първитѣ дни на общоевропейскитѣ усложнения. Тѣ побързаха да прокаратъ едно повишаване на лихвата. Прибавено къмъ другитѣ неблагоприятни стопански условия, това зло не можеше да остане незабѣлѣзано отъ бюрото на камарата. Съ обширно писмо до министерствата на правосъдието, финанситѣ и търговията, тази послѣдната поиска да се опрѣдѣли една максимална лихва, както това е изтъкнато на друго мѣсто въ настоящата книжка.

Не само че въ тази насока не биде направено нищо, а, както и въ много други случаи — писмото ни не се удостои съ никакъвъ отговоръ!

Пристанищни пострѣйки.

Извѣстни сж негодитѣ на нашитѣ черноморски пристанища: тѣснота, липса на магазини и много други неблагоприятни условия спъватъ трафика. Крачка напредъ въ тази посока се отива съ единъ проектъ за „законъ за разрѣша-

ване на Министерството на железниците, пощите и телеграфите да извърши известни постройки и доставки за черноморските пристанища.“ Като желаем, този законопроект по-скоро да стане закон, пръдаваме по-долу изложението на мотивите към него, пръдставляващи известен интерес:

1. Персоналът на митницата при варненското пристанище се помъщава и до сега въ едно старо здание, построено пръди повече отъ 25 години, което далечъ не може да отговаря на сегашните нужди на варненската митница, тъй като отъ тогава до сега търговското движение на варненското пристанище се е увеличило извънредно много. Пръдъ видъ на това, пръзъ 1909 г. се започна построяването на едно ново административно здание, грубата работа на което, възлизаща на около 230.000 л., поради стечението на редъ неблагоприятни обстоятелства, ще бжде привършена едвамъ тая година. За окончателното довършване на зданието, заедно съ всичките му инсталации и мебелировката му, ще сж нуждни още около 250.000 л., така че цълата стойност на зданието ще възлѣзе на около 480.000 лева.

2. Слѣдъ прокопаването на морския канал, който пръсича шосето Варна—Бургазъ, става належаща построяването на единъ окончателенъ подвиженъ шосеенъ и желѣзопъжтенъ мостъ върху тоя каналъ, съ който да се замѣни настоящия негоденъ, врѣмененъ, подвиженъ, шосеенъ мостъ на понтони, направенъ на мѣстото на старото шосе.

За да минатъ корабите, които ще циркулиратъ по канала, този мостъ трѣбва да се отваря. Нуждата отъ този мостъ се налага още и отъ обстоятелството, че земленикътъ материали, нуждни за извършването на голѣмите насипи за разширяването на пристанището и гарата, могатъ да се взематъ най-удобно отъ морския плажъ на югъ отъ канала.

Независимо отъ това, Варненското градско общинско управление бѣше опрѣдѣлило за индустриалния кварталъ държавното мѣсто, което се заключава между ж. п. линия, която води отъ старата гара до пристанището и морския каналъ, който съединява варненското езеро съ морето, но понеже това мѣсто ще е нужно за бждащите разширения на пристанището и на гарата, то за индустриаленъ кварталъ се опрѣдѣли мѣстото на югъ отъ морския каналъ.

За да може, обаче, да се застроятъ тамъ фабрични заведения, нужно е, пръди всичко, да се построи въпросния подвиженъ шосеенъ и желѣзопъжтенъ мостъ, чрѣзъ който въпросниятъ индустриаленъ заводъ ще се свържатъ съ варненската ж. п. гара.

3. Направата на помъщение за митнишкия персоналъ въ бургазкото пристанище е належащо по сжщите мотиви и съображения, които се изтъкнаха за построяването на такова здание въ варненското пристанище. За извършването на грубите работи по това прѣдприятие сж изразходвани вече около 205.000 л., а за окончателното му привършване ще сж потребни още около 245.000 л.

4. Числото на плавателните сждове, съ които разполага Главната дирекция за постройките на железниците и пристанищата, е твърдѣ оскъдно. Тѣ до сега не можеха редовно да услужватъ растящите нужди на черноморските пристанища, а занапрѣдъ, като се вземе прѣдъ видъ прѣдстоящото изучване и построяване на пристанища по бѣломорския брѣгъ, липсата отъ достатъчно количество плавателни сждове ще бжде още по-осезателна за нашите черноморски и бѣломорски пристанища. За удовлетворяване постоянно растящите нужди, ще ни сж потребни още 3—4 реморкьори, но прѣдъ видъ ограниченикътъ срѣдства, съ които сега може да разполага държавното съкровище, ще трѣбва да се достави за сега поне единъ още реморкьоръ, но съ голѣми размѣри и отъ по-голѣмата сила, отколкото рамѣритъ и силата на реморкьорите, съ които сега разполагаме. Тоя новъ реморкьоръ е твърдѣ належащъ, както за улесняване и ускоряване прѣдстоящите за извършване работи по разширяването на варненското и бургазкото пристанища, така сжщо и за услужване на търговското движение въ черноморските и бѣломорските пристанища.

Вслѣдствие горѣизложеното, честь имамъ да моля почитаемото Народно събрание, да разгледа и гласува още пръзъ сегашната извънредна сесия приложения законопроектъ за извършване и доставяне на указаните работи, стойността на които ще възлѣзе на около 1,280,000 лева.

Урегулиране цѣните на суровитъ общарски материали. Единъ отъ най-жизнеспособните занаяти — това е безспорно общарството,

както по своето естество, така и по размѣра на приложението си. При днешните економически условия, то, обаче, се вижда много злѣ изложено. Причината на това се крие въ прѣкомѣрното повишаване цѣните на суровите общарски материали. Търговците-ангросисти на тия материали, възползувани отъ обстоятелството, че вносътъ сега става по-трудно, сж прокарали едно увеличение на цѣните, което, като не отговаря, отъ една страна, на измѣнените условия, отъ друга — заставя общарите, ако искатъ да не работятъ на загуба, да повишаватъ стойността на общата. Това, разбира се, ги поставя въ трудно положение спрѣмо консоматорите, ето защо тѣ дирятъ помощъ. Мнозина варненски общари се оплакватъ въ камарата. Напоследъкъ е ходила депутация отъ общари въ Министерството на търговията съ молба да се нормиратъ цѣните на суровите общарски фабрики. Една очевидно справедлива молба, ето защо ние вѣрваме, че министерството ще има добрата воля да издири срѣдство за удовлетворяването ѝ.

По износа на кашкавала и сиренето. Отъ едно отправено до камарата ни писмо, правимъ слѣдните характерни извадки:

„Единъ мѣсецъ вече, все се пише въ вѣстниците относително износа на съестните артикули, който е забраненъ. Дѣйствително, тази мѣрка на правителството, отъ една страна, е уважителна, обаче, азъ мисля, че нѣкои отъ тѣхъ, като кашкавала и сиренето — артикули, които не се консомиратъ въ страната, които сж сезонни и сж изложени на развала, би трѣбвало да се направи едно изключение и се допустне износетъ имъ, още повече, сега е моментъ да се продадатъ на добра цѣна въ Турция или Египетъ. Ето защо, имайки прѣдвидъ, че търговско-индустриалните камари сж единичните учрѣждения, които иматъ да защищаватъ интересите на търговията, ние Ви молимъ да направите всичко възможно отъ Ваша страна за разширяване износа на въпросните артикули. Безъ това, нашето положение, като производители на кашкавалъ и сирене, е безизходно, тъй като не можемъ да извършимъ никаква продажба на мѣстните жители, при все че имъ прѣдлагаме стоката си съ 25—30% загуба. Болишнството отъ тѣхъ си иматъ собственъ

добитъкът и произвеждатъ, особено сирене, повече отколкото се нуждаятъ. Както виждате, единичното спасение за насъ, за да си продадемъ складираната стока — 20,000 кгр. кашкавалъ и 10,000 кгр. сирене — се явява само позволата на износа.“

По вноса отъ Турция. Въ сѣдната намъ империя, която живѣе въ постоянни войни и мобилизации и хранителнитѣ припаси на която често не достигатъ, сѣществува забрана за износъ на нѣкои артикули. Въ тѣхното число не влизатъ слѣднитѣ стоки, и, слѣдователно, свободно могатъ да бждатъ внасяни въ България: 1) прѣсни фрукти, включая портокали, лимони и серда (кедъръ); 2) сухи овошия; 3) консерви и сокъ отъ фрукти; 4) орѣхи и лѣшници (всѣ какъвъ видъ); 5) локумъ и 6) халва.

ТЪРГОВЕ.

1) Главна дирекция на желѣзницитѣ.

На 25 септемврий 1914. Търгъ за доставка на петарди на стойностъ 2000 лева.

На 26 септ. 1914. Търгъ за доставка на дърва за горене на стойностъ 1200 лева.

На 27 септ. 1914. Търгъ по доставка на боровъ и чамовъ материалъ на стойностъ 41,152·26 лева.

На 29 септ. 1914. Търгъ за доставка на обвивна хартия на стойностъ 9625 лева.

На 30 септ. 1914. Търгъ за доставка на папки на стойностъ 1200 лева.

На 30 септ. 1914. Търгъ за доставка на сѣдларски и тенекеджийски сѣчива на стойностъ 6488·50 лв.

На 1 окт. 1914. Търгъ за доставка на лѣкарства по списъкъ 760.

На 2 окт. 1914 год. Търгъ за доставка на дърводѣлски сѣчива на стойностъ 9719·20 лева.

На 2 окт. 1914 год. Търгъ за доставка на куршумъ (олово) на стойностъ 2500 лева.

На 3 окт. 1914 год. Търгъ за доставяне на телени вжжя и вериги на стойностъ 3310 лева.

На 4 окт. 1914 год. Търгъ за доставка на инвентарни прѣдмети на стойностъ 5525 лева.

На 6 окт. 1914 год. Търгъ за доставка на дрехи за разсилнитѣ на стойностъ 1660 лева.

На 13 окт. 1914 год. Търгъ за доставка на дървени инвентарни прѣдмети на стойностъ 5950 лева.

2) Министерство на вътрѣшнитѣ работи.

На 4 окт. 1914 год. Търгъ за доставка на сукна и др. материали, нуждни за облеклото на полската стража въ царството прѣзъ 1915 г.

Поемнитѣ условия, както други свѣдения по горѣозначенитѣ търгове, се намиратъ въ канцелярията на камарата и се държатъ на разположение на интересуващитѣ се.

Зарегистрирани фирми въ района на Варн. търг. инд. камара.

1. Електрическо бюро на Георги Н. Даскаловъ, Варна. Инсталиране на разни видове електротехнически инсталации и пр. Опрѣдѣление № 3430 отъ 7 юлий 1914. Д. В. бр. 177/914.

2. Епаминонда Статакисъ, Варна. Износъ на разни зърн. храни и др. Опр. № 3387 отъ 7 юлий 1914. Д. В. бр. 177/914.

3. Дрогерия „Лазаръ Грозевъ“ Аптекарско акци д-во, Варна, съ срокъ за 25 год. Ще търгува съ всѣкакви медикаменти, аптекарски и лѣкарски принадлежности. Опр. № 3446 отъ 9 юлий 1914. Д. В. бр. 179.

4. Юда Н. Хазмонай, Варна. Житарство. Опр. № 3569 отъ 18 юлий 1914 Д. В. бр. 177/914.

5. Антонъ К. Зорбасъ & Димитъръ П. Дивери. Търговия съ спиртни питиета на едро и дребно. Опр. № 3730 отъ 31 юлий 1914. Д. В. бр. 179/914.

6. К. Борлиновъ & С-ие, сѣдалище Бургазъ и клонове Варна, Русе, София, Пловдивъ, Сомовитъ и Шуменъ. Търговия съ колониални стоки, експедиция и комисиона. Опр. № 3764 отъ 6 августъ 1914 Д. В. бр. 185/914.

7. Митю Куртевъ & Тотю Жековъ, Провадия. Търговия съ колониални, галантарийни и манифактурни стоки. Опр. № 3366 отъ 2 юлий 1914 Д. В. бр. 177.

8. Яни Миховъ Урумовъ, Провадия. Търговия съ житарство, колониалъ, земл. машини и пр. Опр. № 3424 отъ 7 юлий 1914. Д. В. бр. 177/914.

9. Тодоръ Андреевъ, Провадия. Покупко-продажба на движими и недвижими имоти и керемидарство. Опр. № 3568 отъ 18 юлий 1914 Д. В. бр. 177/914.

10. Велю Недѣлковъ, Провадия, търговия съ спиртни питиета на дребно и едро и фабрикуване на сода и лимонада. Опр. № 3567 отъ 18 юлий 1914 г. Д. В. бр. 177.

11. Игнатъ Г. Нанковъ, Търново. Обработване на сурови кожи.

Опр. № 3228 отъ 5 юлий 1914 г. Д. В. бр. 177.

Несъстоятелности въ района на Варн. търг. инд. камара отъ 1 януарий 1914 год. до 15 септемврий с. г.

1. Ибрахимъ Ружди & Мехм. х. Хюсеиновъ, Варна. Търговци на колониални стоки на едро. Рѣшение на Варн. окр. сждъ отъ 14. I. 1914 год.

2. Гарабедъ Безазиянъ & С-ие Варна. Търговци на манифактурни стоки на едро. Рѣшение на В. о. с. отъ 17/II 914 г.

3. Димитъръ Н. Кенковъ. Провадия, житарство, земледѣл. машини и др. Рѣшение на В. о. с. отъ 22. IV. 914.

4. Петриди & Пападопуло, Варна. Фабрика за бонбони. Рѣшение на В. о. с. отъ 25. IV. 914.

5. Ангелъ М. Риболовъ Провадия. Житарство. Рѣшение на В. о. с. отъ 9. V. 914 г.

6. Нисимъ, С. Герсонъ, Варна. Стъклария. Рѣшение на В. о. с. отъ 22. VII. 914 г.

7. Матей Недковъ, Варна. Галантария на дребно. Рѣшение на В. о. с. отъ 19. VIII. 914 г.

8. Герчо Добревъ, Шуменъ. Рѣшение отъ 29. I. 914 г. на Шум. окр. сждъ.

9. Бр. Ст. Попови, Попово. Бакалия и галантария. Рѣшение отъ 25. VI. 914 г.

10. Давидъ А. Грасияни. Разградъ. Рѣшение на Разгр. окр. сждъ отъ 23. V. 914 г.

11. Иванъ Паневъ, Разградъ, книжаръ и печатаръ. Рѣшение на Разгр. окр. сждъ отъ 7. VI. 914.

12. Георги Недковъ, Г.-Орѣховица. Рѣшение на Търн. о. с. отъ 15. I. 914 г.

13. Григоръ Нешевъ Г.-Орѣховица. Манифактурни стоки. Рѣшение на Търн. о. с. отъ 11. III. 914.

14. Димитъръ Ангеловъ, Г.-Орѣховица, манифактурни стоки. Рѣшение на Търн. окр. сждъ отъ 27. III 914 г.

15. Бр. А. Чамурови, с. Арбанаси. Рѣш. на Търн. о. с. 16. IV. 914.

16. Бр. Ив. Раеви, Г.-Орѣховица. Бакалия и питиепродавство. Рѣшение на Търн. о. с. отъ 24 априль 914 г.

17. Никола Бончевъ, Г.-Орѣховица. Рѣшение на Търн. о. с. отъ 6. V. 914 г.

18. Ранковъ х. Ивановъ, Г.-Орѣховица. Рѣшение на Търн. о. с. 10. V. 914 г.

19. Кирилъ Г. Бояджиевъ, Попски Тръмбешъ. Рѣшение на Търн. окр. сждъ отъ 30. VI. 914 г.

БЪЛГАРСКА ТЪРГОВСКА БАНКА

BANQUE BULGARE DE COMMERCE

АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО

Капиталъ напълно внесенъ **7,500,000** лева златни

Резерви образувани **1,725,000** лева златни

Централа въ СОФИЯ. — Съдалище въ РУСЕ.

К л о н о в е в ъ:

РУСЕ, ВАРНА, БУРГАЗЪ, ГАБРОВО, ПЛОВДИВЪ, СИЛИСТРА и ЛОМЪ.

Кореспонденти по всички градове въ България
и странство.

ИЗВЪРШВА ВСИЧКИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ,

като купува и продава всѣкакви цѣнни книжа — отъ по-важнитѣ банката има винаги депозитъ; изпълнява поръчки за книжа на чуждестраннитѣ борси; прави аванси срѣщу цѣнни книжа, стоки и цесии; издава и купува чекове за странство и България; сконтира търговски полици; открива текущи смѣтки; дава гаранция за търгове; при клоноветѣ въ Варна, Бургазъ и Ломъ специална служба за храни и др. стоки съ комисиона.

ПРИЕМА ВЛОГОВЕ:

Безсрочни и по текуща смѣтка съ $4\frac{1}{2}\%$ год. лихва.
Срочни влогове най-малко за 6 мѣсеца 5% лихва.

За улеснение банката издава книжки.

Телегр. адресъ: „Търгбанкъ Bulcombank.“

А. ИЛИЕВЪ & С-ие

ОСНОВАНА ВЪ 1895 ГОДИНА.

Съдалище: ВАРНА.

Клонове: София, Бургазъ, Русе.

ЕКСПЕДИЦИЯ И КОМИСИОНА.

ТЪРГОВИЯ

съ газъ, солъ, каменни вжглища, минерални масла, желѣзни греди,
марсилски керемиди и пр.

Индустриални и финансови изучвания.

Съдѣйствие за финансиране надеждни прѣдприятия.

Добиване разни концесии и индустриални облаги.

Италианска търговска агенция

Бриньоли & Костакевъ

КОМИСИОНА & ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО.

Съдалище: ВАРНА.

Клонове: Русе и Габрово. Агенции: София и Пловдивъ.

Телеграфически адресъ: **БРИНЬОЛИ.**

За писма: **БРИНЬОЛИ & КОСТАКЕВЪ**—Варна.

ТЕЛЕФОНЪ № 69.

БЪЛГАРСКО ТЪРГОВ. ПАРАХОДНО ДРУЖЕСТВО — ВАРНА.

Врѣменно разписание за вървежа на параходитѣ

Отъ Варна за Бургазъ

ПОНЕДѢЛНИКЪ въ 8 ч. сутр. за Сизополъ и Бургазъ
ЧЕТВЪРТЪКЪ " " " " " " " "
СЖБОТА " " " " " " " "

Отъ Варна за Цариградъ

ВТОРНИКЪ въ 4 ч. сл. обѣдъ направо за Цариградъ

Отъ Цариградъ за Бургазъ—Варна

ПЕТЪКЪ въ 2 ч. сл. обѣдъ за Бургазъ и Варна

Отъ Бургазъ за Варна

СРѢДА въ 8 ч. сутринята за Сизополъ и Варна
ПЕТЪКЪ " " " " " " " "
СЖБОТА " " " " " Варна
НЕДѢЛЯ " " " " " Сизополъ и Варна

Отъ Бургазъ за Василико

ВТОРНИКЪ въ 8 ч. сутр. за Сизополъ и Василико

Отъ Василько за Бургазъ

ВТОРНИКЪ въ 12 ч. обѣдъ за Сизополъ и Бургазъ

Отъ Бургазъ за Сизополъ

ВТОРНИКЪ въ 8 часа сутринь
СРѢДА " " " "
ПЕТЪКЪ " " " "
НЕДѢЛЯ " " " "

Отъ Сизополъ за Бургазъ

ПОНЕДѢЛНИКЪ въ 1 часа слѣдъ обѣдъ
ВТОРНИКЪ " " " " "
ЧЕТВЪРТЪКЪ " " " " "
СЖБОТА " " " " "

Отъ Сизополъ за Варна

СРѢДА въ 9 часа сутринь
ПЕТЪКЪ " " " "
НЕДѢЛЯ " " " "

Варна, $\frac{1}{14}$ септември 1914 год.

Безъ отговорность въ случай на измѣнение по каквито и да е причини.

Справки въ Агенциитѣ.

ДИРЕКЦИЯТА.

ОБЯВЛЕНИЕ.

За да могатъ да се прѣнасятъ стокитѣ, прѣдназначени за България и натоварени на параходитѣ „Тенедосъ“ и „Патмосъ“ отъ компанията **Дойче Леванте Линие**, които параходи сега, по причина на войната, сж спрѣни въ Цариградъ, влѣзохме въ споразумѣние съ Българското параходно дружество въ Варна да се прѣтоварятъ въ Цариградъ на неговитѣ параходи и донесатъ въ Бургазъ или Варна. Разносцитѣ за прѣтоварването и прѣноса, както и рискътъ, ще сж за смѣтка на получателитѣ. Послѣднитѣ ще заплатятъ по около 10 шилинга на тонъ за стоене на стоката въ парахода въ Цариградъ, плюсь 12 фр. навло на параходното дружество отъ Цариградъ до Бургазъ или Варна.

Това като се съобщава, поканватъ се притежателитѣ на стоки въ горнитѣ параходи, ако желаятъ, да изпратятъ сериитѣ коносаменти (толкова екземпляри, колкото е отбѣлѣзано върху коносамента), надлежно джиросани, до насъ въ Варна или Бургазъ за прѣдаване по принадлежностъ. Заедно съ коносаментитѣ ще ни се изпращатъ горнитѣ разноси, както и сумитѣ, които сж означени въ коносаментитѣ, като рамбурсъ и пр. и то въ ефективъ-златни монети.

Считаме за неизлишно да добавимъ, че, ако послѣдватъ още други нѣкои разноси, то тѣ ще се събератъ пакъ въ ефективъ при получването на стоката.
гр. Варна, 12/25 септември 1914 година.

Агенти на компанията **Дойче Леванте Линие**:

Варна — Бр. Золасъ

Бургазъ — Бези, Синъ Со.

Българска кредитна банка „Гирдапъ“

Banque Bulgare de Credit „GHIRDAP,“

— ОСНОВАНА 1882 год. —

КАПИТАЛЪ напълно внесенъ лева златни 4,000,000

ЗАПАСЕНЪ ФОНДЪ и резерви „ „ 1,450,000

Централно сѣдалище въ **РУСЕ.**

Клонове: Варна, Т.- Пазарджикъ, София и Ямболъ.

ИЗВЪРШВА ВСИЧКИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ

Приема влогове

съ срокъ и безъ срокъ срѣщу спестовни книжки, срочни свидѣтелства и въ текущи смѣтки и плаща:

5% год. лихва за безсрочни влогове.

6% год. лихва за влогове съ срокъ една година и повече.

Спестовнитѣ книжки се даватъ безплатно и вноситѣ, както и изтеглянето на сумитѣ, става **безъ никакви формалности** и безъ никакви разноси.

Скотира полици, отпуска заеми и открива текущи смѣтки срѣщу гаранция на цѣнни книжа, стоки и лични поръчителства.

Събира полици за чужда смѣтка.

Издава чекове и прави прѣводи за по-големитѣ градове въ България и странство.

Купува и продава за чужда смѣтка всички видове цѣнни книжа.

➡ Условия най-либерални. ⬅

○ ○ ○ ○ ○ Телеграфически адресъ: „ГИРДАПЪ.“

Велико Христовъ Синове & С^{-НЕ}

ВАРНА—БУРГАЗЪ

Телеграфически адресъ за Варна и Бургазъ: „Велико“.

Варна телефонъ № 148; Бургазъ телефонъ № 173.

**Складъ на колониални стоки,
желѣзария и каменни въглища
(кардифъ, антрацитъ и коксъ).**

Парна бонбонена фабрика „БОРИСЛАВЪ“

НА

Г. НИКОЛИЕВЪ & А. ПОПОВЪ

— В А Р Н А. —

Извѣстяваме на г. г. търговцитѣ, че отъ скоро врѣме фабриката ни е на ново най-модерно инсталирана и може да задоволи и най-изтънчения вкусъ.

Изработваме: карамели, пълни съ шоколадъ, и разни видове фруктови мармелади и др.; бонбони атлазени, шоколадни, малинови, ментови, виолетови и разни руски монпасета, кисели и ароматни и локумъ въ кутии и каси.

Нашитѣ захарни издѣлия не се лѣпятъ никога.

Поржчикитѣ се изпълняватъ точно, бързо и акуратно.

Пристигнаха ни тенекени кутии, изящно литографирани съ лика на Борислава; вмѣстимостъ три килограма.

БАЛКАНСКА БАНКА

(Banque Balkanique)

Акционерно дружество.

**КАПИТАЛЪ ШЕСТЪ МИЛИОНА ЛЕВА ЗЛАТНИ,
НАПЪЛНО ВНЕСЕНЪ.**

Централа въ София.

Клонове въ БУРГАЗЪ, ПЛОВДИВЪ, РУСЕ и ВАРНА.

Агентури въ ПЛЪВЕНЪ и ВИДИНЪ.

Кореспонденти въ всички по-главни градове въ България
и странство.

ИЗВЪРШВА ВСЪКАКВИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ, КАТО:

Аванси срѣщу цѣнни книжа и стоки, търговски шконтъ, покупка
и продажба на мѣстни и иностранны цѣнни книжа; чекове, кредитни
писма и пр. Даване гаранция за търгове и пр.

ПРИЕМА ВЛОГОВЕ:

Безсрочни съ 4% год. лихва

Съ срокъ най-малко 6 мѣсеци съ . . 4½% г. лихва.

Влогове по-голѣми отъ 10,000 лева по особени споразумѣния.

Банката има постоянно въ депозитъ различни мѣстни цѣнни книжа,
които може да прѣдава веднага въ всѣко желаемо количество.

**Прѣпоръчва особено своя новооткритъ отдѣлъ за купуване и прода-
ване зърнени храни на комисиона.**

Тѣхното приемане и манипулиране се извършва съ най-голѣмо
внимание. За прѣдаденитъ ѝ храни на консигнация банката дава
авансъ при най-износни цѣни.

БЪЛГАРСКО ТЪРГ. АКЦИОНЕРНО Д-СТВО

== Р У С Е ==

Клолове: ВАРНА, СОФИЯ и ПЛОВДИВЪ

ПРИ ВАРНЕНСКИЯ КЛОНЪ

Голѣмъ складъ отъ английски и турски каменни вжглища.

Американски минерални масла.

Първокачествени айвалийски дървени масла за ядене.

Айвалийски, критски и марсилски сапунъ, маслини и изобщо всѣкакви турски колониални стоки.

**Автомобили „STOEWER“ отъ Stettin
(Германия),**

складъ на резервнитѣ имъ части и гуми за тѣхъ отъ английската марка „DUNLOP“.

Винаги прѣсни циментъ и хидравлич. варъ „Beoscin“.

Земледѣлчески машини.

ПРѢДСТАВИТЕЛСТВО & АГЕНТУРА

на разни западно европейски и американски кжщи.

ХРИСТО КИРЧЕВЪ

ВАРНА и БУРГАЗЪ.

ПОСТОЯННИ СКЛАДОВЕ

НА АНГЛИЙСКИ КАМЕННИ ВЖГЛИЩА:

КАРДИФЪ, НЮКАСТЕЛЪ И АНТРАЦИТЪ.

**Коксъ, чугунъ, тухли огнеупорни, марсилски
керемиди, турски вжглища и др.**

Варненска търговско-индустриална камара.

ОБЯВЛЕНИЕ

№ 3213.

Варненската търговско-индустриална камара обявява на интересуващитъ се, че отъ 6-й октомврий т. г. почватъ занятията при Вечерното търг. училище.

Курсътъ на училището е 3 годишенъ, а учебната година трае 6 мѣсеци.

За ученици се приематъ всички служащи при мѣстнитъ контори, банки, разнитъ търговски и индустриални прѣдприятия, както и самостоятелни търговци, занаятчии и индустриалци.

Кандидатитъ за 1-вия курсъ трѣбва да иматъ най-малко 2-ро класно образование, а онѣзи за 2-рия и 3-тия курсове, да сж свършили съответно по-доленъ курсъ отъ Варненското вечерно търговско училище, или да притежаватъ еквивалентно на това образование.

Учението е бесплатно.

Всѣки кандидатъ внася въ Варненската търговско-индустриална камара по 30 лева залогъ, като гаранция за редовното посѣщаване на училището, който се връща, ако ученикътъ се яви на годишенъ изпитъ.

Ученикъ, напусналъ училището безъ сериозни причини (болестъ или мѣстене отъ града), губи право върху залога си.

Ученици, явили се на годишния изпитъ, получаватъ напълно залога си, ако не сж направили повече отъ 10 неизвинени отсъствия. За направени отъ 10 — 20 неизвинени отсъствия се задържатъ 10 лева отъ залога; за такива отъ 21 до 30, се задържатъ 20 лева; за повече отъ 30 — цѣлия залогъ.

Извиняването на отсъствията става отъ класния наставникъ срѣщу писменъ документъ, който той намира за валиденъ.

Записванията ставатъ по слѣдния редъ: всѣки кандидатъ прѣдставя необгербвано заявление съ образователнитъ си документи въ дирекцията на Варненското търговско училище, гдѣто, ако отговаря на условията, получава бѣлжка до Варненската търговско-индустриална камара, срѣщу която внася залога отъ 30 лева; слѣдъ това кандидатътъ прѣдставя квитанцията за тая сума въ дирекцията на Варненското търговско училище и попѣлва специаленъ именникъ.

Варна, 24 септемврий 1914 г.

Прѣдседателъ: **К. Ранковъ.**

Секретаръ: **Д-ръ Ив. Каросеровъ.**

Българска Генерална Банка

Основенъ капиталъ 5,000,000 лева напълно внесень.

Основана съ съдѣйствието на Banque de Paris et des Pays-Bas, Paris,
et de la Banque Commerciale Hongroise de Pest, Budapest.

Централа: СОФИЯ. — Клонове: БУРГАЗЪ, ПЛОВДИВЪ, РУСЕ, ВАРНА
и ДЕДЕАГАЧЪ.

Българската Генерална Банка приема влогове безсрочни и срочни, издава чекове и кредитни писма срѣщу България и странство, купува и продава камбио, скотира купони и търговски полици, дава аванси срѣщу стоки и цѣнни книжа, прави гаранции, търгува съ всички български и чуждестранни цѣнни книжа и ги пази въ депо, взема участие въ държавни търгове за смѣтка на чуждестранни фабрики и пр. Даватъ се подъ наемъ на частни лица касетки въ хранилището на банката за пазене разни цѣнности, при пълна сигурностъ и износни условия. Банката има частно своитѣ: служба за инкасо, служба за свѣденія, бюро за прѣдставителство и комисиона, бюро за продажба на пашкупи, отдѣление за машини и пр.

Banque Générale de Bulgarie

Capital social 5,000,000 de francs entièrement versés.

Fondée avec le concours de la Banque de Paris et des Pays-Bas, Paris,
et de la Banque Commerciale Hongroise de Pest, Budapest.

Siège central: SOFIA. Succursales: BOURGAS, PHILIPPOLE, ROUSTCHOUK, VARNA
et DÉDE-AGATCH.

Correspondants sur toutes les places principales de la Bulgarie et de l'étranger.

La Banque Générale de Bulgarie reçoit des fonds en dépôt à vue et à terme fixe, émet des chèques et lettres de crédit sur la Bulgarie et l'étranger, achète et vend des devises, s'occupe de toute opération de change et de l'escompte de coupons et d'effets commerciaux, consent des avances sur marchandises et titres, effectue de cautionnements, négocie toute valeur bulgare et étrangère et les garde en dépôt, participe à des adjudications d'Etat pour le compte de fabriques étrangères etc. Location de coffres-forts (safes), présentant toute sécurité et à des conditions très avantageuses. La Banque offre tout particulièrement ses Service de recouvrements, Service de renseignements, Bureau de représentations, Bureau pour la vente de cocons, Bureau pour la vente de machines.

Акционерно Дружество за Ютени Издѣлия Фабрика „КИРИЛЪ“

— В А Р Н А. —

Телеграфически адресъ: „КИРИЛЪ“. — Телефонъ № 331.

Единствена по рода си фабрика въ Царството.

Произвежда разни видове и качества:

Зебла (кеневиръ)

за амбалажъ, тюфлеци, тютюневи бандажи и др.

Чували (торби)

за брашна, трици, вълна, пашкули, захаръ, зърнени храни,
фуражи и др. Разни величини и тяжесть.

Карпети (пѣтеки)

съ най-модерни и национални десени.

За свѣдения и поръчки отнесете се до

г. г. **ВАСИЛЕВЪ & КОЖУХАРОВЪ**, Варна,
главни депозитори за Царството.